Αυτονομία στη Βραζιλία: Προς μια Νέα Πολιτική Νοοτροπία

Raúl Zibechi
Μετάφραση: Μαριέττα Σιμεγιάτου

Τώρα που οι παλιοί τρόποι αγώνα δεν ανταποκρίνονται πλέον στις ανάγκες της στιγμής, βλέπουμε να αναδύεται ήδη μια νέα πολιτική κουλτούρα αυτονομίας και οριζοντιότητας.

Οι Παναμερικανικοί Αγώνες ως πρόβα τζενεράλε

«Κάποιοι έχουν την ψευδαίσθηση ότι θα ωφεληθούν από τις διοργανώσεις του Παγκόσμιου Κυπέλλου, η αλήθεια όμως είναι ότι θα υποστούν βάναυση καταστολή», δήλωσε ο Roberto Morales, αντισύμβουλος του Marcelo Freixo από το Κόμμα για το Σοσιαλισμό και την Ελευθερία (PSOL), ενάμιση χρόνο πριν το Κύπελλο Συνομοσπονδιών. Ο Morales συμμετέχει στην *Comitê Popular da Copa* (Λαϊκή Επιτροπή για το Παγκόσμιο Κύπελλο) που δημιουργήθηκε κατά τους Παναμερικανικούς Αγώνες στο Ρίο ντε Τζανέιρο το 2007, όταν οι ντόπιοι άρχισαν να αντιστέκονται στον αναγκαστικό εκτοπισμό για να ελευθερωθεί χώρος για τις εγκαταστάσεις που θα απαιτούνταν για τους αγώνες.

Η εμπειρία των Παναμερικανικών Αγώνων έπαιξε αποφασιστικό ρόλο στο να πειστούν οι ακτιβιστές που μάχονται κατά της επερχόμενης καταστροφής. Στα επόμενα χρόνια, η πόλη είχε προγραμματιστεί να φιλοξενήσει τέσσερις τεραστίου μεγέθους αθλητικές διοργανώσεις που θα οδηγούσαν σε μακροπρόθεσμες αλλαγές στις αστικές υποδομές και θα επηρέαζαν κυρίως τα φτωχά στρώματα: τους Παγκόσμιους Στρατιωτικούς Αγώνες του 2011, το Κύπελλο Συνομοσπονδιών του 2013, το Παγκόσμιο Κύπελλο του 2014 και τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2016.

Για τους ακτιβιστές της Λαϊκής Επιτροπής για το Παγκόσμιο Κύπελλο, οι Παναμερικανικοί Αγώνες αποτέλεσαν κρίσιμη καμπή, καθώς διαφάνηκε η αδυναμία της κυβέρνησης της Βραζιλίας να

διαχειριστεί δημόσια κεφάλαια με δημοκρατικό και διαφανή τρόπο ή να ανοιχτεί ένας χώρος ουσιαστικού διαλόγου με την κοινωνία των πολιτών σχετικά με την κληρονομιά των Αγώνων. Για το κοινωνικό κίνημα, οι αγώνες ήταν μια ευκαιρία να δημιουργηθεί μια ευρύτερη και σταθερή συντονιστική δομή που συγκέντρωνε ομοϊδεάτες, πέρα από τοπικότητες και διασπάσεις.

Τον καιρό εκείνο, τα κινήματα πόλεων στο Ρίο, όπως τα φοιτητικά και τα κινήματα ανακατανομής γης, ήταν «εξαιρετικά διασπασμένα», διαχωρισμένα από τον τομέα των ΜΚΟ και συνεργάζονταν με λαϊκούς κλάδους. Σύμφωνα με έρευνα που πραγματοποιήθηκε, οι διαδηλώσεις και οι δράσεις στον δρόμο κατά των Παναμερικανικών Αγώνων ξεκίνησαν το 2006 με επίκεντρο τις αναγκαστικές εξώσεις που προκαλούνταν από την κατασκευή αθλητικών υποδομών. Από τον Απρίλιο του 2006 έως τον Οκτώβριο του 2007, πραγματοποιήθηκαν έως και 45 διαδηλώσεις κατά των Αγώνων του Ιουλίου στο Ρίο.

Κατά το πρώτο στάδιο, από τον Απρίλιο του 2006 έως τον Απρίλιο του 2007, οι διαδηλώσεις διοργανώνονταν από ομάδες που επηρεάζονταν άμεσα από τα δημόσια έργα, όπως ομάδες γειτονιάς ενάντια στις εξώσεις, με τη γενική υποστήριξη επαγγελματικών ενώσεων (συγκεκριμένα γεωγράφων), δημοτικών συμβούλων, το Κίνημα Ακτημόνων Εργατών (MST), την ένωση φαβέλων του Ρίο και τον Δικηγορικό Σύλλογο της Βραζιλίας. Πραγματοποιήθηκαν δράσεις στον δρόμο, συναντήσεις και σεμινάρια με σκοπό να αναδειχθεί πώς αυτές οι μεγάλες δημόσια χρηματοδοτούμενες διοργανώσεις ωφελούν τον ιδιωτικό τομέα και πλήττουν τους φτωχούς. Τρεις μήνες πριν τους Αγώνες, πέντε χιλιάδες ακτιβιστές συμμετείχαν στο σεμινάριο με τίτλο «Η Πόλη: Δικαίωμα όλων» στο Σάο Πάολο, μια εκδήλωση που είχε την υποστήριξη του MST, των επαγγελματικών ενώσεων Intersindical και Conlutas, καθώς και του PSOL και άλλων αριστερών κομμάτων.

Την 1η Μαΐου 2007, πάνω από 40 οργανώσεις κάλεσαν σε διαμαρτυρία σε μια *φαβέλα* που απειλούνταν με εκκένωση, με επικεφαλής τοπικές κοινωνικές και πολιτικές οργανώσεις και με

την υποστήριξη κοινωνικών ομάδων από ολόκληρη την πόλη. Ο συντονισμός είχε διοργανώσει πολλές διαδηλώσεις μέσα στο έτος και αποφάσισε να πραγματοποιήσει εκδήλωση την ημέρα έναρξης των Αγώνων, στις 13 Ιουλίου. Περισσότεροι από 100 ακτιβιστές από 60 ομάδες διοργάνωσαν τη διαμαρτυρία την ημέρα έναρξης των Αγώνων. Αψηφώντας το κλίμα φόβου κατά των διαμαρτυριών που επικρατούσε στην πόλη, η διαδήλωση συγκέντρωσε 1.500 άτομα. Στο Στάδιο Μαρακανά, ο Πρόεδρος Λούλα γιουχαΐστηκε από τους διαδηλωτές σε τέτοιο σημείο ώστε δεν κατάφερε να ολοκληρώσει την εναρκτήρια ομιλία του.

Ο συντονισμός των κοινωνικών κινημάτων συνεχίστηκε με αντίσταση κατά των κατεδαφίσεων σπιτιών στη *φαβέλα* λόγω των Παναμερικανικών Αγώνων και θεωρείται βασικό στοιχείο στην οικοδόμηση του δικτύου κοινωνικών κινημάτων που συσπειρώθηκαν κατά τις εξελίξεις που οδήγησαν στην εξέγερση του Ιουνίου.

Οι δυο κύριες διοργανώτριες ομάδες –η Λαϊκή Επιτροπή για το Παγκόσμιο Κύπελλο και τους Ολυμπιακούς του Ρίο και οι Εθνικές Λαϊκές Επιτροπές για το Παγκόσμιο Κύπελλο– εκμεταλλεύτηκαν το κεκτημένο των Παναμερικανικών Αγώνων και δημιούργησαν συντονιστικές δομές σε καθεμία από τις δώδεκα πόλεις που επιλέχθηκαν να φιλοξενήσουν αγώνες του Παγκόσμιου Κυπέλλου το 2014. Στην έκθεση της Επιτροπής με τίτλο «*Μεγάλες διεθνείς οργανώσεις και παραβιάσεις δικαιωμάτων του ανθρώπου στη Βραζιλία*», αναφέρεται ότι συνολικά πλήγηκαν 170.000 άνθρωποι από τα κατασκευαστικά έργα και αναλύονται τα πολλά προβλήματα που συνοδεύουν τις μεγάλες διοργανώσεις, από την παραβίαση στεγαστικών και εργατικών ζητημάτων στα εργοστάσια έως την έλλειψη μελετών αξιολόγησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

Η έκθεση αναφέρει ότι σε 21 *villas* (κοινότητες) και *φαβέλες* σε επτά πόλεις που φιλοξένησαν το Παγκόσμιο Κύπελλο, το κράτος επιβάλλει «στρατηγικές πολέμου και διώξεων, συμπεριλαμβανομένης της σήμανσης σπιτιών με μπογιά χωρίς εξήγηση, την εισβολή σε οικίες χωρίς δικαστικές εντολές και την υπεξαίρεση και καταστροφή περιουσίας», πέρα από τις απειλές, τη διακοπή υπηρεσιών και άλλες ενέργειες εκφοβισμού.

Οι θιγόμενοι κατοικούν σε περιοχές με χαμηλό εισόδημα, με διάφορους βαθμούς επισφάλειας και παρατυπίας. «Η έλλειψη πληροφόρησης και προηγούμενης ειδοποίησης δημιουργεί ένα κλίμα αστάθειας και φόβου για το μέλλον», αναφέρει η έκθεση, το οποίο παραλύει τις πληγείσες οικογένειες και τις θέτει στο έλεος των αρχών ή των κερδοσκόπων.

Οι Λαϊκές Επιτροπές, όπως το Κίνημα για Δωρεάν Εισιτήρια, αφιέρωσαν πολλή ενέργεια στην έρευνα, καθώς και στην εκτεταμένη διάδοση των πορισμάτων τους. Η έκθεση καταλήγει ότι τα τεράστια προγράμματα δημοσίων έργων για τις μεγάλες διεθνείς διοργανώσεις υλοποιούνται από μια χούφτα μόνο κατασκευαστικών εταιρειών που επωφελούνται από την ιδιωτικοποίηση των σταδίων. Πέρα από τα κέρδη που αποκομίζουν από τις εργολαβικές συμβάσεις, η μικρή ομάδα εταιρειών αναλαμβάνει επίσης και μακροπρόθεσμα τον έλεγχο ιδιωτικών εγκαταστάσεων που κατασκευάζονται με δημόσια κεφάλαια. Με βάση την κλίμακα και μόνο της κατασκευαστικής δραστηριότητας (αυτοκινητόδρομοι, αεροδρόμια, στάδια και μεταφορές) εξάγεται το ίδιο συμπέρασμα στο οποίο έφθασε και το Κίνημα για Δωρεάν Εισιτήρια, δηλαδή ότι παραβιάζεται το δικαίωμα των πολιτών στην πόλη.

Η έρευνα και δημοσίευση τέτοιων εκθέσεων αποτελεί μία μόνο πτυχή των δραστηριοτήτων των Λαϊκών Επιτροπών. Η δεύτερη αφορά κινητοποιήσεις και συνεργασία με τις θιγόμενες κοινότητες. Τον Μάρτιο του 2010, το πολιτικό κλίμα άλλαξε όταν πραγματοποιήθηκε το Αστικό Κοινωνικό Φόρουμ στο Ρίο, το οποίο συσπείρωσε συντονισμούς κινημάτων ενάντια στις μεγάλες διοργανώσεις. Το 2011, οι Λαϊκές Επιτροπές πραγματοποίησαν δεκατρείς δημόσιες δράσεις μόνο στο Ρίο, από κινητοποιήσεις, δημόσιες ακροάσεις, σεμινάρια, διαδηλώσεις υποστήριξης προς τις θιγόμενες κοινότητες, καθώς και μια πορεία έξω από τα προκριματικά για το Παγκόσμιο Κύπελλο του 2014.

Η αλλαγή του πολιτικού κλίματος αντικατοπτρίζεται και στο εκλογικό τοπίο του Ρίο ντε Τζανέιρο. Ο ακτιβιστής του PSOL Marcelo Freixo εκλέχθηκε βουλευτής το 2006 με 13.500 ψήφους.

Έγινε πρόεδρος της Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του Κοινοβουλίου του Ρίο και προεδρεύων σε επιτροπές για τη διερεύνηση της πολιτοφυλακής και της διακίνησης όπλων στην πόλη. Ως αποτέλεσμα του σημαντικού έργου του ως προς την καταπολέμηση της διαφθοράς και της μαφίας, η βάση στήριξής του διευρύνθηκε και ο Freixo επανεκλέχθηκε το 2010 με 177.000 ψήφους. Στις δημοτικές εκλογές του 2012, κατέβηκε υποψήφιος δήμαρχος χωρίς σημαντική χρηματοδότηση και με ελάχιστο τηλεοπτικό χρόνο, ενώ αντίθετα στηρίχθηκε σε κινήματα βάσης, κοινωνικά δίκτυα νέων, λαϊκούς καλλιτέχνες όπως τον Caetano Veloso και τον Chico Buarque, και προσωπικότητες όπως τον Frei Betto (ΣτΜ: συγγραφέας, πολιτικός ακτιβιστής).

Ο Freixo επέλεξε το Marcelo Yuka ως υποψήφιο αντιδήμαρχο, έναν πρώην μουσικό ραπ, ο οποίος είχε δεχθεί πυροβολισμό σε επίθεση και είχε μείνει παραπληγικός. Το κλείσιμο της εκλογικής εκστρατείας του συγκέντρωσε 15.000 άτομα, παρά τη σφοδρή βροχή. Ο Caetano Veloso δήλωσε ότι είχε να συμμετάσχει σε πολιτικό γεγονός από την εκστρατεία του Λούλα για Πρόεδρος το 1989. «Βρίσκομαι εδώ ως κάτοικος και εκλογέας του Ρίο ντε Τζανέιρο απλά για να δηλώσω πόση μεγάλη χαρά και τιμή μου είναι να ψηφίσω έναν υποψήφιο όπως τον Marcelo Freixo, ο οποίος αποτελεί το πρόσωπο της αξιοπρέπειας στην πολιτική της Βραζιλίας». Ο Freixo δεν κέρδισε, αλλά έλαβε πάνω από 900.000 ψήφους και το 28% του εκλογικού σώματος.

Τα κατασκευαστικά έργα για στάδια για το Παγκόσμιο Κύπελλο του 2014 –ορισμένα εγκαινιάστηκαν κατά το Κύπελλο Συνομοσπονδιών του 2013– παραμένουν το πιο αμφιλεγόμενο δημόσιο ζήτημα, ακόμα και μεταξύ αθλητών. Μεγάλο μέρος των επικρίσεων αφορά την ανακαίνιση του θρυλικού Σταδίου Μαρακανά, συμβόλου της μεγάλης ποδοσφαιρικής και αθλητικής παράδοσης της χώρας. Τα έργα ανακαίνισης διήρκεσαν τρία χρόνια, περισσότερο από την αρχική κατασκευή του και κόστισαν πάνω από 600 εκατομμύρια δολάρια, το διπλάσιο κόστος του σταδίου της Ποδοσφαιρικής Πόλης της Νοτίου Αφρικής όπου πραγματοποιήθηκε το Παγκόσμιο Κύπελλο του 2010. Το στάδιο Μαρακανά έχει μισθωθεί για 35 χρόνια σε έναν επιχειρηματικό όμιλο του οποίου το 90% των μετοχών ανήκει στην Odebrecht, την κύρια κατασκευαστική εταιρεία της Βραζιλίας και σημαντικό χορηγό πολιτικών κομμάτων, κυρίως του κυβερνώντος Εργατικού Κόμματος.

Ωστόσο, πολύ περισσότερο από το κόστος των κατασκευαστικών έργων, το φανατικό με το ποδόσφαιρο κοινό έχει εξοργιστεί επειδή έχει την αίσθηση ότι αποκλείεται από το εθνικό άθλημα. Ο τελικός του Παγκοσμίου Κυπέλλου του 1950 στο άρτι

ανακαινισμένο στάδιο Μαρακανά συγκέντρωσε 203.000 οπαδούς, 8,5% του συνολικού πληθυσμού του Ρίο ντε Τζανέιρο. Το γενικό κοινό αντιστοιχούσε στο 80% των συνολικών θεατών στα "γενικά" και "λαϊκά" τμήματα μόνο για όρθιους. Έπειτα από αρκετές ανακαινίσεις, η τρέχουσα χωρητικότητα του σταδίου είναι 75.000, δηλαδή χωρά λιγότερο από το 1% του πληθυσμού της πόλης. Ο αστικός εξευγενισμός του αθλήματος πήρε σάρκα και οστά με την ανακατασκευή του Μαρακανά ώστε να πληρούνται οι προϋποθέσεις της FIFA. Οι πάλαι ποτέ θορυβώδεις, ασφυκτικά γεμάτες και άτακτες θέσεις σε ανοιχτές κερκίδες έχουν αντικατασταθεί από αποστειρωμένα καθίσματα σε σειρές, όπου η συμμετοχή του πλήθους περιορίζεται σε χορογραφημένα «κύματα» και συντονισμένο ανέμισμα μικρών ατομικών σημαιών. Σκοπός της ανακαίνισης ήταν να δημιουργηθεί μια «αρένα-πολυχώρος» για να φιλοξενεί συναυλίες και παραστάσεις με χωριστά εταιρικά θεωρεία εξοπλισμένα με ιδιωτικές μπάρες, οθόνες τηλεόρασης και κλιματισμό, στα οποία πρόσβαση παρέχεται απευθείας με αυτοκίνητο με ειδική ράμπα, ώστε να αποφεύγεται κάθε επαφή με «τους πολλούς».

Τα εισιτήρια είναι πολύ ακριβότερα από προηγούμενες διοργανώσεις του Παγκοσμίου Κυπέλλου: οι κατηγορίες 1, 2 και 3 τιμολογούνται στα 203, 192 και 112 δολάρια ΗΠΑ, έναντι 126, 75 και 57 δολάρια ΗΠΑ κατά το Παγκόσμιο Κύπελλο του 2006 στη Γερμανία και 160, 120 και 80 δολάρια ΗΠΑ στη Νότιο Αφρική το 2010. Μόνο τα εισιτήρια κατηγορίας 4 είναι φθηνότερα σε σύγκριση με τη Γερμανία (25 δολάρια έναντι 45), αλλά ακριβότερα από τα αντίστοιχα του τελευταίου Παγκοσμίου Κυπέλλου. Επιπλέον, εγκαταστάσεις που κατασκευάστηκαν για τους Παναμερικανικούς Αγώνες του 2007 όπως το ποδηλατοδρόμιο και το Υδάτινο Πάρκο κατεδαφίστηκαν γιατί δεν πληρούσαν τις προϋποθέσεις της Παγκόσμιας Ομοσπονδίας Ποδηλασίας, με κόστος 50 εκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ σε δημόσιες δαπάνες.

Το 2011, σχηματίστηκε η *Atletas pela Cidandania* (Αθλητές για τους Πολίτες), μια πλατφόρμα για την προώθηση δημόσιας συζήτησης γύρω από τα αθλήματα και την κοινωνική κληρονομιά

των μεγάλων διοργανώσεων με την υποστήριξη 60 κορυφαίων αθλητών, μεταξύ των οποίων διάσημοι ποδοσφαιριστές όπως οι Kaka, Dunga, Dani Alves και Cafu. Κατά την εκστρατεία για τις δημοτικές εκλογές του 2012, η *Atletas pela Cidandania* απηύθυνε εκκλήσεις σε υποψήφιους δημάρχους 11 πόλεων να δεσμευτούν ότι θα στηρίξουν τη δημόσια χρήση των εγκαταστάσεων για τις μεγάλες διοργανώσεις. Λίγο πριν τις μεγάλες διαδηλώσεις του Κυπέλλου Συνομοσπονδιών τον Απρίλιο, 57 κορυφαίοι αθλητές υπέγραψαν έκκληση κατά της κατεδάφισης του συγκροτήματος του Μαρακανά που περιλαμβάνει πισίνες, στίβους, ένα δημοτικό σχολείο και ένα Μουσείο Ινδιάνων για να χτιστούν πάρκινγκ και εμπορικά κέντρα. Η έκκληση ανέφερε τα εξής: «Η κατάσταση για τα αθλήματα [στη Βραζιλία] είναι θλιβερή. Ενώ υπάρχει μακροπρόθεσμος σχεδιασμός και αξιολόγηση για επενδύσεις σε κατασκευές και δομές, δεν υπάρχει για την ανάπτυξη των αθλημάτων».

Εκφράζοντας τη γνώμη πολλών Βραζιλιάνων σχετικά με τα αναρίθμητα κατασκευαστικά έργα για το Παγκόσμιο Κύπελλο, οι Λαϊκές Επιτροπές σημείωσαν: «Ιστορικά στάδια καταστρέφονται για να ξαναχτιστούν κέντρα κατανάλωσης και τουρισμού, όπως εμπορικά κέντρα. Τα εισιτήρια για εθνικά και κρατικά πρωταθλήματα είναι υπερβολικά ακριβά και υπερβαίνουν την οικονομική δυνατότητα του “παραδοσιακού” οπαδού».

Διάλογος για τον χαρακτήρα των κινητοποιήσεων του Ιουνίου

Δεδομένης της πορείας που έχουν διαγράψει τα νέα αστικά κινήματα, οι μαζικές διαδηλώσεις τον Ιούνιο του 2013 δεν αποτελούν έκπληξη. Η κλίμακα και η διάρκεια και μόνο των διαδηλώσεων, σε συνδυασμό με τον ριζοσπαστισμό πολλών από τους διαδηλωτές προκαλεί βέβαια εντύπωση, αλλά όχι και η γενική οργή για την αύξηση των μεταφορικών και η βαθιά κριτική για τη διοργάνωση του Κυπέλλου Συνομοσπονδιών.

Με δεδομένη αυτή τη σύντομη επισκόπηση της δουλειάς του Κινήματος για Δωρεάν Εισιτήρια και των Λαϊκών Επιτροπών, θα ήθελα να διαλευκάνω ορισμένες από τις κοινές παρερμηνείες

σχετικά με τις διαδηλώσεις του Ιουνίου, με πρόθεση να συμβάλω στη δημόσια συζήτηση σχετικά με τους λαϊκούς αγώνες του σήμερα. Θα επιχειρήσω να προσεγγίσω τα γεγονότα από την άποψη των ίδιων των ανθρώπων και όχι των κυβερνήσεων ή των πολιτικών κομμάτων. Παρόλο που και οι οπτικές της κυβέρνησης και των κομμάτων έχουν πάντα βαρύνουσα σημασία, όταν κατεβαίνουν στους δρόμους εκατομμύρια ανθρώπων, δεν μοιάζει δεοντολογικά σωστό να εξηγούνται οι αποφάσεις που λαμβάνονται ως εάν να αποτελούν αντίδραση σε εξωτερικά ερεθίσματα. Κάτι τέτοιο θα αποτελούσε μάλλον αποικιοκρατικό τρόπο σκέψης. Όπως έχει πει ο Ranahit Guha, ιδρυτής της σχολής μετα-αποικιακών σπουδών, «ο αγρότης ήξερε τι έκανε όταν επαναστάτησε».

Δεν ήταν μια αυθόρμητη ενέργεια, αλλά απόρροια της μαζικής εξάπλωσης υφιστάμενων κινημάτων. Κάθε αύξηση εισιτηρίων από το 2003 δίνει το έναυσμα για διαδηλώσεις, πορείες, αποκλεισμούς δρόμων, διακοπή των υπηρεσιών αστικών λεωφορείων και καταλήψεις σταθμών. Έχουν σημειωθεί σημαντικές εξεγέρσεις ενάντια στις αυξήσεις εισιτηρίων, όπως στο Salvador το 2003 και τη Florianópolis το 2004 και το 2005. Το Κίνημα για Δωρεάν Εισιτήρια διοργανώνει διαδηλώσεις εδώ και πάνω από οκτώ χρόνια, προσδίδοντας νομιμοποίηση στους αγώνες και κατοχυρώνοντας έθιμο όσον αφορά την κινητοποίηση κατά των αυξήσεων εισιτηρίων που έχουν ως αποτέλεσμα το κόστος μεταφοράς στην Βραζιλία να είναι το υψηλότερο παγκοσμίως. Στο μυαλό των όσων διαβιούν σε μεγάλες πόλεις έχει εγκαθιδρυθεί μια σχέση δράσης-αντίδρασης: *αύξηση εισιτηρίων = διαμαρτυρία*.

Ενώ τα μέσα μαζικής επικοινωνίας εστίασαν κυρίως σε μεταφορικά ζητήματα ως τον καταλύτη για τις διαμαρτυρίες του Ιουνίου, μια συγκεκριμένη πτυχή είχε λιγοστή προβολή. Οι Λαϊκές Επιτροπές κατάφεραν να αλλάξουν τη δημόσια αντίληψη σχετικά με τις επιπτώσεις των έργων κατασκευής υποδομών για τις μεγάλες διοργανώσεις: έχει γίνει ευρέως αντιληπτό ότι οι πόλεις επανασχεδιάζονται με γνώμονα την κερδοσκοπία της αγοράς και το όφελος λίγων. Πέρα από την ευαισθητοποίηση, οι Επιτροπές έχουν κινητοποιήσει ένα σημαντικό τμήμα του θιγόμενου πληθυσμού και

έχουν διευρύνει τη σφαίρα των δραστηριοτήτων τους, ομοίως με το MPL. «Οι Λαϊκές Επιτροπές άρχισαν να έχουν αντίκτυπο όσον αφορά την αντίσταση σε εξώσεις σε ολόκληρες γειτονιές», επισημαίνει ο ακτιβιστής του MPL Duques Lima. Έξι μήνες πριν τις διαδηλώσεις του Ιουνίου, ακτιβιστές των Λαϊκών Επιτροπών διοργάνωναν αντίσταση σε στενή επαφή με τους κατοίκους των περιοχών Vila Autódromo και Morro da Providencia στο Ρίο ντε Τζανέιρο, ενάντια στην κατεδάφιση κτιρίων και εξώσεων.

Μεταξύ του Μαρτίου 2011 και του Μαΐου 2013, η Επιτροπή διοργάνωσε 78 εκδηλώσεις στο Ρίο ντε Τζανέιρο μόνο, καθώς και 15 διαδηλώσεις στον δρόμο. Διοργανώθηκε εκστρατεία για τη διατήρηση του Σταδίου Μαρακανά με σύνθημα *«O Maraca é nosso!» («Το Maraca είναι Δικό μας!»)* με την υποστήριξη δημοφιλών καλλιτεχνών όπως ο Chico Buarque που φορούσε μπλούζα με το σύνθημα στις δημόσιες εμφανίσεις του. Τέσσερις διαμαρτυρίες έγιναν μπροστά από το Μαρακανά, καθώς και δυο πορείες προς το στάδιο και μια διαμαρτυρία την ημέρα των εγκαινίων του.

Στην πραγματικότητα, ο παράγοντας που προκαλεί περισσότερο εντύπωση στις διαδηλώσεις του Ιουνίου ήταν ο αριθμός των ανθρώπων που λίγο ως πολύ έκαναν ακριβώς ό,τι έκαναν για χρόνια οι ακτιβιστές. Θέλω να σημειώσω δυο πράγματα: πρώτον, τη λαϊκή συμμετοχή από τα κάτω και δεύτερον τη μαζική αντίδραση αλληλεγγύης και οργής για την αστυνομική καταστολή. Αυτά δεν μπορούν να θεωρηθούν αυθόρμητες ενέργειες. Κατά το παράδειγμα του Gramsci, ο Guha υποστηρίζει ότι δεν υπάρχει χώρος για αγνό αυθορμητισμό στην ιστορία και το να θεωρήσει κανείς λαϊκές εξεγέρσεις αποτέλεσμα απλού αυθορμητισμού αποτελεί ελιτίστικη στάση, εφόσον έτσι υπονοείται ότι η κινητοποίηση από τα κάτω «εξαρτάται απόλυτα από την παρέμβαση χαρισματικών αρχηγών, προηγμένων πολιτικών οργανώσεων ή ανώτερων τάξεων». Κατά την ίδια έννοια, ο υποτιθέμενα κυρίαρχος ρόλος που διαδραματίζουν τα κοινωνικά δίκτυα στην κινητοποίηση των μαζών μπορεί να ιδωθεί ως ένα ακόμα παράδειγμα μιας τέτοιου είδους ελιτίστικης ανάλυσης, αποσυνδεδεμένης από την πραγματικότητα.

Αποτελεί έναν αντικαπιταλιστικό αγώνα. Η FIFA είναι μια από τις μεγαλύτερες πολυεθνικές στον κόσμο που ελέγχεται από μια κλίκα διεφθαρμένων επιχειρηματιών. Έχει τέτοια δύναμη ώστε είναι σε θέση να υπαγορεύει πολιτικές σε χώρες και να ζητά την υιοθέτηση ειδικών νόμων, προνομίων και φοροαπαλλαγών στις πωλήσεις προϊόντων της FIFA. Έχει επιπλέον τη δύναμη να εξαναγκάζει εταιρείες να σταματούν να πωλούν μη εγκεκριμένα προϊόντα. Η Βραζιλία υιοθέτησε τον αμφιλεγόμενο Νόμο περί Παγκόσμιου Κυπέλλου στις 5 Ιουνίου 2012 έπειτα από χρόνια αντιπαράθεσης. Ωστόσο, ο Γενικός Εισαγγελέας ζήτησε από τον Άρειο Πάγο να παρέμβει για λόγους αντισυνταγματικότητας πολλών άρθρων του νόμου. Οι πορείες διαμαρτυρίας κατά τους αγώνες του Κυπέλλου Συνομοσπονδιών τον Ιούνιο θα πρέπει να θεωρούνται άμεση και ρητή αμφισβήτηση του Γενικού Νόμου περί Παγκοσμίου Κυπέλλου που διαπραγματεύεται η κυβέρνηση με τη FIFA.

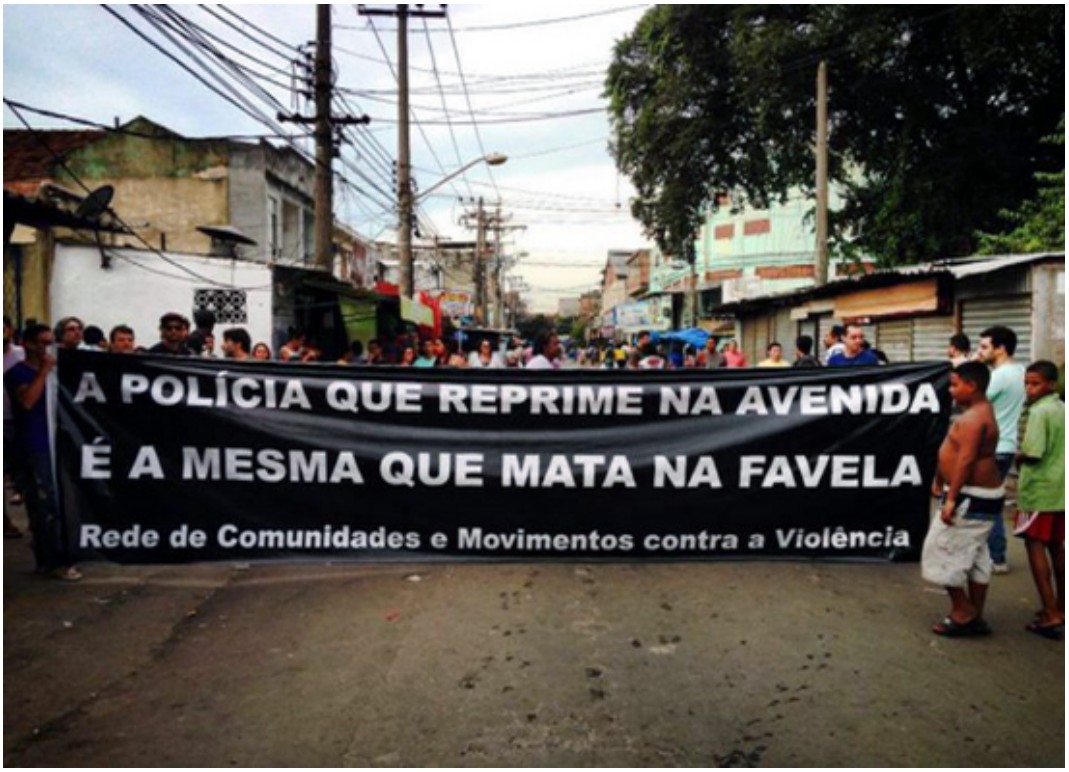
Ο αντικαπιταλιστικός χαρακτήρας των διαδηλώσεων του Ιουνίου και των κινημάτων πίσω τους αποκαλύπτεται μέσα από την αντίσταση στην καπιταλιστική συσσώρευση γύρω από τις μεγάλες διοργανώσεις και τα τεράστια έργα –ένα μοντέλο που θα περιγράφαμε ως «αστικό εξορυκτισμό». Η εκστρατεία *Zero Fare* αποτελεί απάντηση στον αστικό εξορυκτισμό, μέσα από την προώθηση της πρόσβασης σε κοινωνικά δικαιώματα όπως στο δικαίωμα στην υγεία, τη μόρφωση και την παιδεία και «το δικαίωμα να μπορεί κανείς να κινείται στην πόλη, να συναντά ανθρώπους, να συλλογίζεται και να παράγει τα εργαλεία για τη μετατροπή της».

Ένα ακόμα μέλος του Κινήματος για Δωρεάν Εισιτήρια, ο Marcelo Pomar, υποστηρίζει την απο-εμπορευματοποίηση των δημόσιων συγκοινωνιών, μέσα από τη μετατροπή τους σε μια βασική δημόσια υπηρεσία, το κόστος της οποίας θα πρέπει να αναλαμβάνεται από όσους επωφελούνται της ροής αγαθών και προσώπων. «Το κόστος των δημόσιων συγκοινωνιών αποτελεί εξελιγμένο μηχανισμό κοινωνικού ελέγχου», υποστηρίζει ο Pomar, με στόχο να δίνεται στην κυρίαρχη τάξη η δυνατότητα να περιορίζει τα λαϊκά στρώματα στις παραγκουπόλεις και την περιφέρεια της πόλης.

Πώς μπορούμε να μην θεωρήσουμε τον αγώνα για την κατάλυση αυτού του μηχανισμού ελέγχου αντικαπιταλιστικό, όταν οι από κάτω αλλάζουν ενεργά τη θέση που τους ορίζει η κυρίαρχη τάξη; Το MPL υποστηρίζει ότι η εκστρατεία *Zero Fare* αποτελεί *αγώνα όλων και αλλάζει τα πάντα,* ότι αποτελεί μέσο για την ανατροπή του συστήματος μεταφορών και επομένως ολόκληρης της δομής της πόλης. Η κινητικότητα στην πόλη περιορίζεται από χωρικούς, κοινωνικούς και φυλετικούς διαχωρισμούς, ώστε για παράδειγμα άνθρωποι που ζουν στις δορυφορικές κωμοπόλεις γύρω από τη Μπραζίλια και εργάζονται στο κέντρο της πόλης να αισθάνονται φυλακισμένοι στα προάστιά τους. Καθώς πέφτει η νύχτα, «επιβάλλεται ένα είδος απαγόρευσης κυκλοφορίας σε όσους εξαρτώνται από τις δημόσιες συγκοινωνίες».

Τα τεράστια κατασκευαστικά έργα για το Παγκόσμιο Κύπελλο και τους Ολυμπιακούς δημιουργούν μια παρόμοια δυναμική αποκλεισμού σε άλλες πόλεις. Οι φτωχοί του Ρίο εκτοπίζονται στις βόρειες και δυτικές συνοικίες, ενώ το κέντρο της πόλης μετατρέπεται σε πόλο τουρισμού και επιχειρηματικότητας. Η κατασκευή της προβλήτας του Puerto Maravilla για κρουαζιερόπλοια, η οποία δίνει τη δυνατότητα στους τουρίστες να επισκέπτονται τη Morro da Providencia με τελεφερίκ, ώστε να αποφεύγουν τη *φαβέλα,* αποτελεί ένα μόνο παράδειγμα. Τα κατασκευαστικά έργα για τις μεγάλες αθλητικές διοργανώσεις αποτελούν ευκαιρία για τις αρχές να εφαρμόζουν σχέδια για νέα κέντρα πόλης και για την οριοθέτηση «ζωνών-θυσιαστηρίων», δηλαδή φτωχών κεντρικών γειτονιών που έχουν επιλεχθεί για μετακίνηση στην περιφέρεια, θυσιάζοντας τους κατοίκους τους στον βωμό των νέων σχεδίων.

Πώς μπορούμε να μην θεωρήσουμε τον αγώνα κατά της κερδοσκοπίας αντικαπιταλιστικό αγώνα; Ο καλύτερος τρόπος για να κατανοήσουμε τις εξεγέρσεις των από κάτω είναι να αναγνωρίσουμε ότι έχουν πλήρη συνείδηση της ταυτότητάς τους και της θέσης τους στο σύστημα και ότι γνωρίζουν τι μπορούν να κάνουν για να την αλλάξουν.

Πορεία στο Ρίο. "Η αστυνομία που καταστέλλει στους δρόμους είναι η ίδια που σκοτώνει στις φαβέλες!" Photo: CrimethInc.

Αποτελεί μια συσπείρωση αστικών κινημάτων για το δικαίωμα στην πόλη. Τα αγροτικά κινήματα παραδοσιακά αποτελούν τη ραχοκοκαλιά των λαϊκών κινημάτων στη Βραζιλία από την αποικιακή εποχή, σήμερα ωστόσο τα κέντρα αντίστασης συγκεντρώνονται στις πόλεις. Ο αγώνας για αστική μεταρρύθμιση που διεξάγεται από τα κύρια κοινωνικά κινήματα (Free Fare, MST, Επιτροπές Παγκόσμιου Κυπέλλου κ.λπ.) έχει πολλές ομοιότητες με τον αγροτικό αγώνα για την ανακατανομή γης. Το σύστημα των *latifundista* (μεγάλων αγροκτημάτων) και γεωργικών εκμεταλλεύσεων είναι για την ύπαιθρο ό,τι είναι για την πόλη ο χωροταξικός διαχωρισμός και η κερδοσκοπία με τα ακίνητα.

Θα πρέπει να επισημανθούν δυο πτυχές: πρώτον, υπάρχουν νέα είδη κινημάτων, τα οποία σχηματίστηκαν όταν ήρθε στην εξουσία το Εργατικό Κόμμα (PT) και αντιμετωπίζουν τώρα μια νέα διαμόρφωση κρατικής εξουσίας. Η νέα μορφή κρατικής εξουσίας αποτελεί τη συμμαχία μεταξύ της ηγεσίας του PT και της μεγαλοαστικής τάξης της Βραζιλίας που δεν μοιράζονται μόνο

εξαίρετες σχέσεις, αλλά και το ίδιο όραμα για την εγχώρια και την παγκόσμια πολιτική. Δεύτερον, στον χρηματοοικονομικό τομέα έχει προστεθεί ένα αριθμός υψηλόβαθμων συνδικαλιστών μέσα από τη διαχείριση συνταξιοδοτικών ταμείων και τον έλεγχο της BNDES, της μεγαλύτερης αναπτυξιακής τράπεζας στον κόσμο.

Οι κυβερνήσεις έχουν αλλάξει τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζουν τις διαμαρτυρίες και τα κοινωνικά κινήματα. Οι πρόσφατοι αγώνες στη Βραζιλία, από την αντίσταση στο υδροηλεκτρικό φράγμα του Belo Monte ως την εκστρατεία υπέρ των δωρεάν συγκοινωνιών και κατά των μεγάλων διοργανώσεων έρχονται αντιμέτωποι με ένα νέο είδος διακυβέρνησης. Με τη φαινομενική μείωση του επιπέδου της φτώχιας στη Βραζιλία σήμερα, παραμένει μια λιγότερο έκδηλη μορφή ανισότητας η οποία δεν μπορεί να επιμετρηθεί ποσοτικά. Ο χωροταξικός, ταξικός, φυλετικός και γενεαλογικός διαχωρισμός δεν εκλαμβάνεται ως μέρος της γενικής συστημικής καταδυνάστευσης. Ορισμένες φορές, απαιτούνται μαζικές εξεγέρσεις για να σπάσει η καθημερινότητα που υποκρύπτει καταπίεση.

Η νέα διαμόρφωση εξουσίας της Βραζιλίας χρησιμοποιεί δυσανάλογη βία κατά των κοινωνικών κινημάτων. Στις 24 Ιουνίου, η Ειδική Μονάδα Αστυνομικών Επιχειρήσεων (BOPE) εισήλθε στο συγκρότημα Complexo da Maré –την πιο πυκνοκατοικημένη *φαβέλα* της πόλης– με όπλα ανά χείρας. Σκοτώθηκαν εννέα άνθρωποι, μεταξύ των οποίων ένας αστυνομικός. Παρόλα αυτά, οι διαδηλώσεις που κάλεσαν τα επίσημα συνδικάτα δυο εβδομάδες μετά, στη μακριά λίστα αιτημάτων τους δεν έκαναν λόγο για τη σφαγή του Maré ή την αστυνομική κτηνωδία. Όπως επισημαίνει η δημοσιογράφος Eliane Brum: «Η Βραζιλία δεν πρόκειται να αλλάξει όσο η μεσαία τάξη συμπονά περισσότερο τους τραυματίες του Σάο Πάολο από τους νεκρούς του da Maré», και τονίζει ότι ενώ η αστυνομία χρησιμοποιεί πλαστικές σφαίρες για να τραυματίζει στο κέντρο της πόλης, αντίθετα χρησιμοποιεί πραγματικά πυρά για να σκοτώνει στις *φαβέλες*.

Μια νέα πολιτική νοοτροπία

Όταν αναδύεται μια νέα πολιτική νοοτροπία, πρέπει να διαφοροποιείται από την προϋπάρχουσα ηγεμονική. Σε αυτήν την περίπτωση, φαίνεται σαφώς ότι οι τρόποι αγώνα και οργάνωσης που αναδύθηκαν κατά το τέλος της δικτατορίας με τη δημιουργία του συνδικάτου CUT και του Εργατικού Κόμματος δεν ανταποκρίνονται πλέον στις ανάγκες των σύγχρονων αγώνων κατά του συστήματος. Υπενθυμίζουμε ότι οι εξεγέρσεις του 2003 και του 2004 και η δημιουργία του MPL το 2005, απέρριψαν απερίφραστα την παραδοσιακή γραφειοκρατική νοοτροπία και αντίθετα εστίασαν στην οριζοντιότητα, δηλαδή τη συλλογική ηγεσία, τη συναίνεση, ώστε να αποφεύγονται πλειοψηφικές αποφάσεις, και την αυτονομία από κράτος και κόμματα.

Μέχρι τώρα, οι κοινωνικές οργανώσεις που διαμορφώθηκαν από αυτήν την πολιτική κουλτούρα έχουν κρατήσει τις αποστάσεις τους από τον mainstream κλάδο του εργατικού κινήματος, αλλά συνεργάζονται με τις πιο μαχητικές φράξιες των συνδικάτων, καθώς και με άλλες κοινωνικές οργανώσεις με διαφορετικά οργανωτικά μοντέλα και πρακτικές. Πολλές από τις νέες αστικές ομάδες έχουν εμπνευστεί από την κύρια οργάνωση αντίστασης της Βραζιλίας, το Κίνημα Ακτημόνων Εργατών (MST, το λεγόμενο *Sem Terra*), σεβόμενες την πλούσια εμπειρία του και προσαρμόζοντας ορισμένους από τους τρόπους αγώνα του MST στο αστικό περιβάλλον. Η κύρια διαφορά μεταξύ αυτών των δυο πολιτικών νοοτροπιών εντοπίζεται στη μορφή οργάνωσής τους: η πυραμιδική μορφή οργάνωσης του MST έρχεται σε αντίθεση με την οριζόντια δομή του αστικού κινήματος.

Ωστόσο, το MST και τα νέα αστικά κινήματα ενδέχεται να συγκεραστούν στα ερχόμενα χρόνια, εάν μπορέσουν να συνεργαστούν σε συγκεκριμένους αγώνες, όπως έχει συμβεί ήδη σε ορισμένες εκστρατείες. Αυτό θα αποτελούσε αποφασιστικό βήμα εμπρός για τον πολιτικό και κοινωνικό αγώνα στη Βραζιλία και αποτελεί θετικό ερέθισμα για την ανάπτυξη άλλων κοινωνικών κινημάτων σε ολόκληρη την ήπειρο. Η σύγκλιση των δυο κύριων κινημάτων χειραφέτησης της Βραζιλίας –το αγροτικό και το αστικό– θα επιφέρει πολύ πιθανώς ένα ποιοτικό άλμα στους

αγώνες κατά του συστήματος στη Λατινική Αμερική.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Σύμφωνα με υπολογισμό των εργασιακών λεπτών που απαιτούνται για την αγορά ενός εισιτηρίου λεωφορείου με βάση τον μέσο μισθό σε δώδεκα πόλεις του κόσμου, το Σάο Πάολο και το Ρίο ντε Τζανέιρο έχουν τις ακριβότερες συγκοινωνίες: 13,9 και 12 λεπτά εργασίας αντίστοιχα, έναντι 5,5 στη Μαδρίτη, 6,3 στη Νέα Υόρκη, 6,2 στο Παρίσι και 1,4 στο Μπουένος Άιρες.

Το παρόν αποτελεί άρθρο του Raul Zibechi για τις εξεγέρσεις στη Βραζιλία, που είχε αρχικά δημοσιευτεί από το Observatorio Social de América Latina (Κοινωνικό Παρατηρητήριο για τη Λατινική Αμερική), και μεταφράστηκε στα Αγγλικά από το Upside Down World.

Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 14

Τα Κινήματα στο Τέλος της Εποχής των Ηγεμονιών

Φιλήμονας Πατσάκης

Τι είναι σήμερα τα κινήματα, τι ορίζουν και πώς προτίθενται να φέρουν την κοινωνική αλλαγή; Αυτή είναι μια δύσκολη ερώτηση διότι, καθώς επιθυμείς να την επεξεργαστείς, πέφτεις πάνω σε απρόσμενες πολλαπλότητες. Τα κινήματα δείχνουν να μην έχουν κάτι ενιαίο ως άξονα διεκδίκησης ώστε με βάση αυτόν να μπορούμε να δομήσουμε μια θεωρητική ανάλυση. Το υποκείμενο ως εννοιολογικός πυρήνας έχει χάσει τη συνεκτικότητά του και η συζήτηση επικεντρώνεται σε νέα θεωρητικά σχήματα που αναφέρονται στην έννοια του πλήθους, στις μοναδικότητες κτλ.

Την ίδια στιγμή δεν μπορείς να αγνοήσεις κάποιες τάσεις σύνδεσης ανάμεσα στα κινήματα που εμφανίζονται μετά τους Ζαπατίστας, μια ανεπαίσθητη κλωστή δείχνει να συνδέει τις πλατείες, το κίνημα Occupy, τις Αραβικές εξεγέρσεις, τον Δεκέμβρη, τις εξεγέρσεις στα μητροπολιτικά κέντρα, την παγκόσμια αντίδραση σε επενδυτικά σχέδια που αλλοιώνουν το περιβάλλον ενός τόπου (Κερατέα, Χαλκιδική, πλατεία Ταχρίρ), τις απόπειρες αντικατάστασης του κοινωνικού κράτους με διαδικασίες αλληλεγγύης και κοινωνικοποίησης των κοινών, τις απόπειρες οι εργαζόμενοι να πάρουν τον έλεγχο του χώρου εργασίας τους κτλ. Υπάρχουν στοιχεία συνέχειας και ασυνέχειας σε όλα αυτά.

Αυτό που θα προσπαθήσουμε να δείξουμε είναι ότι κύριος ενοποιητικός παράγοντας σε όλα αυτά είναι η αδυναμία του κράτους να ορίσει τους όρους της ζωής. Αυτό δημιουργεί μια συνολική ρευστότητα που καθορίζει τις κοινωνικές διεργασίες. Η φαντασίωση ότι υπάρχει ένας μόνο σωστός τρόπος για την επιβίωξη της κοινωνικής αλλαγής έχει εκπέσει, η δημιουργία εναλλακτικών είναι μια πρωτόγνωρη διαδικασία συνολικής αλλαγής όλων των μορφών συγκρότησης. Η παλιά μπολσεβίκικη θέση για το πέρασμα από τον αυθορμητισμό στην οργάνωση και η επέκτασή της σε ένα ολιστικό σχέδιο πρωτοποριών, είναι μακριά από το σήμερα. Μια νέα συλλογική οικοδόμηση της ελευθερίας είναι κάτι που τα σύγχρονα κινήματα, το καθένα με τον τρόπο και τις αντιφάσεις του, προσπαθούν να ανιχνεύσουν.

Τα ερμηνευτικά σχήματα που μας έχουν στοιχειώσει καταρρέουν και δεν έχουν μέχρι στιγμής αντικατασταθεί από κάποια άλλα. Σε αυτό το κενό εντρυφούν προσπάθειες αναστήλωσης των καθιερωμένων, που όμως έχουν ταχθεί στην αποτυχία. Από την άλλη, εμφανίζονται και προσπάθειες δημιουργίας ενός ουσιαστικού πλαισίου διαλόγου και αναζήτησης. Σε αυτόν τον διάλογο κυριαρχεί η διάσταση της μη καθιέρωσης, της μη εγκαθίδρυσης μιας μεγάλης και απρόσβλητης αλήθειας, αλλά της προσπάθειας δημιουργίας μιας νέας συμμετοχής, ενός νέου πολιτικού περιβάλλοντος μακριά και έξω από τις εξουσιαστικές

πρακτικές. Χωρίς την ανάγκη αναζήτησης επαναστατικών υποκειμένων, πρωτοπόρων κομμάτων και κάθε είδους -ισμών, μένει μια προσπάθεια ανασύνθεσης του κοινωνικού ιστού με βάση την άμεση δημοκρατία, τη δυνατότητα των κινημάτων να δρουν συντακτικά, την εμπλοκή της κοινωνίας στη δημιουργία νέων ορισμών, τη μάχη για την επανάκτηση του δημόσιου χώρου, που περιλαμβάνει και τη νέα οριοθέτηση απέναντι σε ό,τι ονομάζεται κοινό αγαθό.

> *Τα κινήματα και οι εξεγέρσεις που δείχνουν να σηματοδοτούν την εποχή μας δεν έχουν ενιαίο κέντρο καθοδήγησης, δεν προβάλλουν συνεκτικά αιτήματα, όμως φαίνεται να επηρεάζουν καθοριστικά τον τρόπο που αναδιατάσσονται οι κοινωνίες.*

Οι άνθρωποι αισθάνονται πλέον την ανάγκη να διατηρήσουν το ίδιο τους το γίγνεσθαι ως μια αυτόνομη περιοχή καθώς η ύπαρξή μας ως ιδιαιτερότητας πιέζεται από μια εξουσία που προτάσσει μια διαδικασία ακραίου ετεροκαθορισμού.

Η ταυτόχρονη αποτυχία των συνδικαλιστικών και κομματικών συσσωματώσεων δίνει τη θέση της σε νέες θεσπίσεις, ρευστά κινήματα και νέες αναδυόμενες ταυτότητες. Αυτή η κρίση εκπροσώπησης και ενσωμάτωσης έχει μεγαλύτερο βάθος απ' ό,τι νομίζαμε, πηγάζει από τη διάλυση του κοινωνικού ιστού αλλά και από την αμφισβήτηση της μεγαλύτερης συνθήκης παραγωγής ομοιογένειας και ταυτότητας που είναι το έθνος-κράτος. Το κράτος αρχικά αποτυγχάνει να συγκροτήσει μια ενότητα, να συνθέσει τους διάσπαρτους και ασύνδετους ψυχισμούς σε ένα σώμα. Η συστημική κρίση δημιουργεί μια εντροπία που δεν είναι φανερή στην έλλειψη κυβερνησιμότητας ή στην αποσύνθεση του πολιτικού συστήματος αλλά στην αδυναμία στοιχειώδους κάλυψης αναγκών. Το τέλος της ανάγκης για την κυριαρχία του ανθρώπου πάνω στη φύση δημιουργεί και τους όρους μιας νέας αντίληψης για τη συμμετοχή.

Επίσης, επειδή δεν υπάρχουν πια συλλογικά υποκείμενα και κάτι ενιαίο για να εκπροσωπηθεί, έχει διαβρωθεί η ίδια η πολιτική

των δικαιωμάτων. Καθώς η δυνατότητα απεύθυνσης σε μια κρατική δομή με όρους διεκδίκησης έχει υποχωρήσει αισθητά, προβάλλει ως μια ενεργή δυνατότητα αντί της εκπροσώπησης με βάση ένα πλαίσιο αιτημάτων η ενεργή συμμετοχή όλων στην αλλαγή της ίδιας της δομής. Αυτή είναι μια διεργασία συγκλονιστική, διότι η απαξίωση και αδυναμία των θεσμών οδηγεί σε μια αντίρροπη τάση δημιουργίας μη κρατικών θεσμών.

Πώς γίνεται σε τέτοιες περιόδους σκληρής κοινωνικής υποβάθμισης θέματα όπως το μεταλλείο χρυσού στις Σκουριές της Χαλκιδικής, τα σκουπίδια στην Κερατέα κ.λπ. να γίνονται πεδία τόσο μεγάλης κοινωνικής απείθειας; Η μάχη είναι κυρίως για τη διεκδίκηση και επανανοηματοδότηση του δημοσίου χώρου και με βάση την ανθρώπινη υπόσταση και αξιοπρέπεια επανακαθορίζεται η σχέση με τα κοινά αγαθά. Το φως, το νερό, η γνώση, όλα τίθενται εκ νέου μπροστά σε μια πολιτική σύγκρουση που θα καθορίσει τη ζωή. Το διαζευκτικό κρατική ή ατομική ιδιοκτησία χάνει το βάθος του και αρχίζει να πλαισιώνεται από την ανάγκη του κοινωνικού. Γι’ αυτό η μάχη της απόρριψης των ιδιωτικοποιήσεων πρέπει να αποκτήσει την πολιτική στόχευση μιας συνολικής αλλαγής των όρων της διαχείρισης των κοινών αγαθών.

Η πολιτικοποίηση της χρήσης του νερού, ή ακόμα και του αέρα, στηρίζεται στη βαναυσότητα μιας αποτελεσματικότητας που έχει δείξει τα όριά της. Η κρατική διαχείριση δεν είναι πλέον μονόδρομος, η δημόσια χρήση για πρώτη ίσως φορά αποκτά ένα κοινωνικό συμφραζόμενο. Ο ανοικτός πολιτικός αγώνας που θα αμφισβητεί την κρατική χρήση και θα ζητάει μια νέα νοηματοδότηση, την προώθηση χειραφετικών σχεδίων και την πλήρη αναδιάταξη των κοινωνικών συσχετισμών, έχει καταστεί πλέον αντικείμενο συζήτησης. Αρκεί αυτό για να ανατρέψει θεσμοθετημένα κέντρα εξουσίας, να αλλάξει την αντίληψη της παθητικότητας και να ανατρέψει τη στρατηγική της διάχυσης του φόβου σε όλες τις κοινωνικές εκδηλώσεις; Σαφώς και όχι.

Η ανάλυση του Richard Day(1) που μας μιλάει για τα νεότατα κοινωνικά κινήματα με έναν τρόπο που δείχνει να κατανοεί τις

σύγχρονες διεργασίες σε βάθος, πλέον δεν φτάνει. Πρέπει να διαγνώσουμε τις δυνατότητες μιας συνολικής αντιπαράθεσης που θα οδηγεί σε νέους όρους συγκρότησης, μακριά από την κρατική διευθέτηση. Η κοινωνική αλλαγή, της οποίας τις δυνατότητες αρχίζουμε να αντιλαμβανόμαστε, μας δείχνει ότι υπάρχει η ανάγκη να εκφραστούν οι προσδοκίες τόσο ανόμοιων ταυτοτήτων, χωρίς να μπορεί να υπάρξει ένα κέντρο που θα τις υπαγάγει σε ένα κοινό σχέδιο. Αυτό επίσης σημαίνει ότι μπορούν όλες αυτές οι ταυτότητες μαζί να παράγουν μια νέα συντακτική αποτύπωση.

Πρέπει να αρχίσουμε να στοχαζόμαστε και να πράττουμε στη βάση της γονιμότητας του απροσδόκητου. Το γεγονός ότι έχει οριστικά εκπνεύσει το απόλυτο, αφορά πρωτίστως την ίδια την εξουσία και τον καπιταλισμό ως σύστημα οργάνωσης της ζωής. Η κοινωνική επανάσταση προηγείται της πολιτικής και αλλάζει όλους τους τρόπους κατανόησης του παρόντος, ψηλαφώντας τα πρώτα σημεία της αλλαγής. Η δομή της κοινωνίας ποτέ δεν θα θεσπιστεί οριστικά, και ακόμη κι όταν αυτό επιχειρείται προκύπτει καταπίεση. Το δόγμα της Θάτσερ ότι «Δεν Υπάρχει Εναλλακτική» (There Is No Alternative) διατηρεί μέρος της ισχύος του, αλλά δείχνει για πρώτη φορά και τα όριά του. Καθώς η ουσία του πολιτικού κέντρου αποδομείται κοινωνικά και η λειτουργικότητα του πολιτικού συστήματος επαφίεται στην ενδυνάμωση του κατασταλτικού μηχανισμού, οι ρωγματώσεις δείχνουν να πηγαίνουν πέραν της κραυγής του όχι. Η συνενωτική φύση των κοινωνικών σχέσεων μετατρέπεται σε φοβισμένη απομόνωση, ενώ μια νέα μορφή συμμετοχής μπορεί να διώξει τη διάχυτη αίσθηση της μοναξιάς και της απαξίωσης.

Η ελάττωση της βεβαιότητας για τη μη ύπαρξη εναλλακτικού τρόπου οργάνωσης της κοινωνικής ζωής είναι μια πρώτη αβεβαιότητα στη μεταπολιτική συναίνεση που προσπαθεί να αποπολιτικοποιήσει τους όρους διάρθρωσης της κοινωνικής ζωής. Η ένταση των συγκρούσεων θα πάρει πολλές μορφές και διαστάσεις, όμως από εδώ και πέρα θα παράγονται και εναλλακτικά οράματα ζωής στα οποία θα υπάρχει και μια αίσθηση πάθους. Η πλανητική διεκδίκηση μιας επαναστατικής ομοιομορφίας

δεν είναι κάτι που πρέπει να απορρίψουμε επειδή είναι ανέφικτο, αλλά αντίθετα επειδή είναι μια δομή απαξιωμένη με αποτρόπαιες συνέπειες. Οι διαφορετικές δομές και αναζητήσεις μπορούν να παράγουν θεσμικές συνέπειες και να ορίσουν νέα συμφραζόμενα. Κι αυτό διότι δεν υπάρχει κάποια ενιαία ουσία, ούτε αιώνιοι νόμοι που διέπουν το γίγνεσθαι.

Αυτή η διαπίστωση πώς αποκτάει υλική διάσταση τόσο στην άσκηση της εξουσίας, όσο και στην κινηματική πρακτική; Αλλά, κυρίως, πώς μετουσιώνεται ως κοινωνία, ως ζωή; Η αποκήρυξη της κυριαρχίας ως αυθεντίας, η αποκήρυξη της διαίρεσης και του αποκλεισμού ως πεπρωμένων, είναι στοιχεία που δεν συνθέτουν πλέον μια ιδεολογική δομή αλλά πολλές δυνατότητες. Ζούμε το τέλος των δυστοπιών, και αυτό γιατί στην ουσία αντιληφθήκαμε ότι δεν μπορεί να υπάρξει ένα απόλυτα ολοκληρωτικό σύστημα, δεν μπορεί τίποτα να καταργήσει πλήρως το έξω.

Είναι νομίζω ξεκάθαρο ότι δεν μπορούμε να περιμένουμε την έλευση μιας μετακαπιταλιστικής κοινωνίας για να λειτουργήσουν νέες συνθήκες αλληλεγγύης και αυτοοργάνωσης. Ούτε βέβαια πρέπει να θεωρούμε ότι η επιμονή στην ανάγκη μιας διαρκούς διερώτησης και πάλης για την έννοια της ελευθερίας ως υλικής επιταγής, σημαίνει και ότι δεν μπορεί να υπάρχει οργάνωση και συντονισμός των διαφορετικών κινήσεων της αυτοοργάνωσης. Η κατάρρευση των βεβαιοτήτων πλήττει καίρια την κυρίαρχη προπαγάνδα που επιμένει να διακηρύσσει ότι δεν υπάρχει άλλος εφικτός δρόμος. Η θεωρία όμως της μίας και μόνο εναλλακτικής στηρίζεται στην απαξίωση της συμμετοχής, στον φόβο αλλά και στην αιχμαλωσία του δανειοδοτούμενου.

> *Η ανάγκη των κινημάτων να δώσουν μια απάντηση οριστικής απεμπλοκής από τις διεργασίες διαπραγμάτευσης με τον κρατικό ιστό, σημαίνει ταυτόχρονα και μια δύσκολη διεργασία δημιουργίας μιας διαρκούς αυτοθέσμισης.*

Ο Αλέξανδρος Κιουπκιολής ορθά παρατηρεί το εξής: «το γεγονός ότι στην καθημερινή πρακτική τα υπαρκτά κράτη δικαίου

ποδοπατούν θεμελιώδεις κανόνες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν συνιστά επιχείρημα για την κατάργησή τους και την κατάργηση των δικανικών εργαλείων εφαρμογής τους»(2). Αυτό που όμως πρέπει να εξεταστεί είναι η ευκολία με την οποία η κυριαρχία διαλύει τους όρους της συγκρότησης του κράτους δικαίου. Αυτό που πρέπει να συλλάβουμε είναι ότι η σύγκρουση είναι πολύ βαθιά, αφορά το σύνολο των δικανικών εργαλείων αλλά επιπλέον και τις ίδιες τις έννοιες. Έννοιες όπως «ανθρώπινα δικαιώματα», «πολίτης», εμπεριέχουν τους όρους ρύθμισης της ένταξης και του αποκλεισμού, αποκτούν νέο περιεχόμενο και πρέπει να μας απασχολήσουν πολύ στην προσπάθεια δημιουργίας μιας νέας θεσμικής συγκρότησης.

Προχωράμε πλέον στην οριστική ρήξη με την εγελιανή κληρονομιά των κρατικίστικων αντιλήψεων, της ομαδικής ταυτότητας, αλλά όχι με όρους ιδεολογικούς. Κανένας άξονας αγώνα δεν έχει κεντρική θέση στη δομή της αντίστασης. Κοινωνικά κινήματα, χώροι κοινωνικοί, κινήσεις σε γειτονιές που θα σκιαγραφούν εναλλακτικές και δράσεις δουλεύοντας για την υπονόμευση της προσπάθειας της εξουσίας να ορίσει εκ νέου τους χώρους της καθημερινότητας, τις αξίες και τις υποκειμενικότητες. Η ερώτηση για τη διεκδίκηση της κρατικής εξουσίας είναι που σήμερα καθορίζει τη δυνατότητα ανάπτυξης τόσο πολύπλευρων δράσεων και που δημιουργεί γεγονότα σταθμούς. Έχει οριστικά εκπέσει η αντίληψη που προσυπέγραφε μια ολιστική θεώρηση των κοινωνικών σχηματισμών. Το κράτος έχει ενδυθεί πολλές φορές με τον μανδύα μιας μεταφυσικής οντότητας, ότι έχει δηλαδή πραγματική ουσία και δεν μπορούσε να περιοριστεί απλώς στις λειτουργίες του.

Η λήξη αυτών των αντιλήψεων αλλάζει την προοπτική πάνω στην οποία σχεδιαζόταν η κοινωνικότητα. Το τέλος της σοσιαλδημοκρατικής εκδοχής είναι επίσης μια νέα πολιτικής συνθήκη, κυρίως γιατί καθορίζει την αδυνατότητα αμοιβαίας διείσδυσης του κράτους στην κοινωνία. Η εξουσία απέναντι σε αυτήν την αδυνατότητα απαντά με την επαναφορά ενός κράτους που περικλείει και εξουσιάζει, όμως η συντριβή του κοινωνικού

ιστού καθιστά και αυτήν την επιλογή μετέωρη.

Έχουν υφανθεί συνεργατικοί ιστοί που διαχειρίζονται την καθημερινότητα και δεν απευθύνονται στην κρατική δομή. Η κοινότητα αυτή παραμένει ανοικτή και πορώδης, χωρίς κάποιος να μπορεί να διεκδικήσει ένα ενιαίο κέντρο εκπόρευσης ισχύος. Η παντελής έλλειψη συγκροτημένου εξουσιαστικού σχεδίου οφείλεται και στην ανάδυση ενός νέου μη νεωτερικού υποκειμένου. Ενός υποκειμένου χωρίς την επιβαλλόμενη σταθερότητα της ταυτότητας και την ιδεολογική ενότητα, αλλά με ανοιχτό δίαυλο επικοινωνίας με κάθε κοινωνική κίνηση που οργανώνεται οριζόντια και άμεσα, ακόμα και όταν παλινωδεί. Διότι η σκληρή πολιτική ατζέντα της διαρκούς έντασης και της κατάστασης εξαίρεσης δημιουργεί μια καθημερινότητα που δεν μπορεί να αγνοηθεί, αντανακλαστικά που στοχεύουν στην αποδιοργάνωση της σύνθεσης αυτής της πολλαπλότητας. Άρα, το υπό συγκρότηση πολιτικό ρεύμα της αντίστασης πρέπει να θέτει όρους πολιτικής συγκρότησης και θεσμικής, συντακτικής κίνησης που θα οδηγούν σε μια ευθεία προγραμματική και κινηματική αντιπαράθεση με το υπάρχον εξουσιαστικό πλαίσιο αναφοράς.

Η ριζοσπαστικοποίηση της δημοκρατίας ως ένα κοινωνικό μέτωπο που θα πηγαίνει πέρα και εκτός του κράτους, είναι μια πρώτη απόπειρα ενοποίησης των διάσπαρτων κινήσεων που αισθάνονται τον πνιγμό της αυταρχικοποίησης. Ενώ εξακολουθούν να παράγονται γύρω μας συμβάντα που ανατρέπουν κατεστημένες αντιλήψεις και δομές, είναι φανερό ότι καμιά πρακτική του παρελθόντος δεν μπορεί να δώσει λύση. Η ανοικτότητα της κοινωνικής πραγματικότητας καθίσταται το πεδίο όπου αναδύονται ασύλληπτοι δεσμοί και δυνατότητες θεσμών. Η αναζήτηση της αυτονομίας και του αυτεξούσιου διατρέχει την ρωγμάτωση στη στρατηγική του φόβου που πρεσβεύουν οι διαρκείς αραβικές εξεγέρσεις, αλλά ταυτόχρονα, για πρώτη ίσως φορά, αφορούν καθοριστικά στη διάπλαση των όρων του βίου. Ο μονισμός και η μονοφωνία του παρόντος δεν περιμένει μια μεγάλη αφήγηση για να σπάσει, αλλά την κατανόηση και δράση στο πλαίσιο των πολλών μικρών στιγμών που αρνούνται να ανταποκριθούν σε αυτήν την

γκρίζα πραγματικότητα.

Γνωρίζουμε ότι όσο και αν θέλουμε συλλογικές ουτοπίες, αυτές δεν μπορούν να παραχθούν πλέον ως θεωρητικά θέσφατα, αλλά θα προκύψουν σαν μια μακρά διαδικασία οικοδόμησης της σύγχρονης αλληλεγγύης και της νέας συμμετοχής. Δεν υπάρχουν πλέον ηγεμονικές δυνάμεις που μπορούν να παράγουν τους ορισμούς της ζωής. Αντίθετα, υπάρχει η αναζήτηση του μέλλοντος σε ένα δραστήριο, εκρηκτικό και πολλαπλά βλάσφημο παρόν, η διακρίβωση ότι υπάρχουν ήδη δραστηριότητες που κυοφορούν νέες, εναλλακτικές μορφές κοινωνικής οργάνωσης, συνεργασίας και τρόπους ύπαρξης. Το πλήθος δεν μπορεί να διεκδικήσει παραγόμενες πλειοψηφίες, ούτε τελεολογικές στοχεύσεις, αλλά μπορεί να παράγει διαρκώς νέες συνθήκες οργάνωσης χωρίς ηγεμονισμούς, καθώς συγκροτείται από πολλές δρώσες μειοψηφίες. Δημιουργώντας εναλλακτικούς κοινωνικούς χώρους, δίνουν χώρο στη συγκρότηση ενός νέου κοινωνικού υποκειμένου.

1. Richard Day, Το τέλος της ηγεμονίας, εκδ. Ελευθεριακή Κουλτούρα.
2. Αλέξανδρος Κιουπκιολής, Πολιτικές της ελευθερίας, εκδ. Εκκρεμές, σελ. 143

Το παρόν κείμενο δημοσιεύτηκε στο Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 14.

Αλληλογραφία Πάννεκουκ – Καστοριάδη (1953 – 1954) : 1ο γράμμα

1ο γράμμα του Πάννεκουκ προς τον Καστοριάδη

Σας ευχαριστώ πάρα πολύ για τα έντεκα τεύχη του Σοσιαλισμός ή Βαρβαρότητα που δώσατε στον σύντροφο Β… , για να μου τα δώσει. Τα διάβασα (αν και δεν τα έχω τελειώσει ακόμη) με μεγάλο ενδιαφέρον, επειδή αποκαλύπτουν την μεγάλη μεταξύ μας συμφωνία. Πιθανώς παρατηρήσατε το ίδιο πράγμα όταν διαβάζατε το βιβλίο μου Τα εργατικά συμβούλια. Για πολλά χρόνια πίστευα ότι ο μικρός αριθμός σοσιαλιστών που ανέπτυξε αυτές τις ιδέες δεν είχε αυξηθεί. Το βιβλίο αγνοήθηκε και αντιμετωπίστηκε με σιγή σχεδόν από όλο τον σοσιαλιστικό τύπο (με την πρόσφατη εξαίρεση του Socialist Leader του ILP). Επομένως, χάρηκα που άρχιζα να γνωρίζω μία ομάδα η οποία έφτασε στις ίδιες ιδέες από μία ανεξάρτητη διαδρομή. Την απόλυτη διαχείριση της εργασίας τους από τους ίδιους τους εργάτες, την οποία εκφράζετε λέγοντας: «Οι ίδιοι οι παραγωγοί οργανώνουν τη διαχείριση της παραγωγής», την περιέγραψα στα κεφάλαια για την «οργάνωση των χώρων εργασίας» και την «κοινωνική οργάνωση». Οι οργανισμοί που σχηματίζονται από συνελεύσεις των αντιπροσώπων και τους χρειάζονται οι εργάτες για συζητήσεις, τους οποίους εσείς αποκαλείται «σοβιέτ», είναι οι ίδιοι με εκείνους που εμείς ονομάζουμε «εργατικά συμβούλια».

Σίγουρα υπάρχουν διαφορές. Θα ασχοληθώ μαζί τους, θεωρώντας αυτό το κείμενο ως μία συμβολή στη συζήτηση του περιοδικού σας. Ενώ εσείς περιορίζετε τη δραστηριότητα αυτών των οργανισμών στην οργάνωση της εργασίας στα εργοστάσια μετά την κατάληψη της κοινωνικής εξουσίας από τους εργάτες, εμείς πιστεύουμε επίσης ότι οι οργανισμοί θα είναι αυτοί μέσω των οποίων οι εργάτες θα καταλάβουν την εξουσία. Για την κατάληψη της εξουσίας δε μας ενδιαφέρει καθόλου ένα «επαναστατικό κόμμα» το οποίο θα αναλάβει την ηγεσία της προλεταριακής επανάστασης. Αυτό το «επαναστατικό κόμμα» είναι μία τροτσκιστική ιδέα, που (από το 1930) έχει βρει υποστηρικτές ανάμεσα σε πολλούς πρώην υποστηρικτές του Κομμουνιστικού Κόμματος απογοητευμένους από την πρακτική του τελευταίου. Η αντίθεση και η κριτική μας ανάγονται στα πρώτα χρόνια της Ρωσικής Επανάστασης, κατευθύνονται στον Λένιν και προκλήθηκαν από την στροφή του προς τον πολιτικό καιροσκοπισμό. Εμείς

παραμείναμε εκτός της Τροτσκιστικής γραμμής: ποτέ δεν ήμαστε υπό την επιρροή του. Θεωρούμε ότι ο Τρότσκι είναι ο πλέον ικανός εκπρόσωπος του Μπολσεβικισμού και ότι αυτός θα έπρεπε να είναι ο διάδοχος του Λένιν. Αλλά, αφού είχε αναγνωριστεί στη Ρωσία ένας εκκολαπτόμενος καπιταλισμός, η προσοχή μας εστιάστηκε κυρίως στον δυτικό κόσμο του μεγάλου κεφαλαίου όπου οι εργάτες θα πρέπει να μετατρέψουν τον πιο αναπτυγμένο καπιταλισμό σε πραγματικό κομμουνισμό (με την κυριολεκτική σημασία της λέξης). Με την επαναστατική θέρμη του ο Τρότσκι γοήτευσε όλους τους αντιφρονούντες τους οποίους ο σταλινισμός πέταξε έξω από τα Κομμουνιστικά Κόμματα, και εμβολιάζοντάς τους με τον μπολσεβίκικο ιό, τους κατέστησε σχεδόν ανίκανους να κατανοήσουν τα νέα μεγάλα καθήκοντα της προλεταριακής επανάστασης.

Επειδή η Ρωσική Επανάσταση και οι ιδέες της εξακολουθούν να έχουν μια τόσο δυνατή επιρροή στις σκέψεις των ανθρώπων, είναι απαραίτητο να διεισδύσουμε βαθύτερα στο θεμελιώδη χαρακτήρα της. Με λίγα λόγια, ήταν η τελευταία αστική επανάσταση, παρόλο που διεξήχθη από την εργατική τάξη. Η «αστική επανάσταση» υποδηλώνει μια επανάσταση που καταστρέφει τη φεουδαρχία και ανοίγει το δρόμο προς την εκβιομηχάνιση, με όλες τις κοινωνικές επιπτώσεις που αυτό συνεπάγεται. Η Ρωσική Επανάσταση βρίσκεται επομένως σε ευθυγράμμιση με την Αγγλική Επανάσταση του 1647, και τη Γαλλική Επανάσταση του 1789, καθώς και με αυτές που ακολούθησαν το 1830, 1848 και 1871. Κατά τη διάρκεια αυτών των επαναστάσεων οι τεχνίτες, οι αγρότες και οι εργάτες βρήκαν την τεράστια δύναμη που απαιτούνταν για να καταστρέψουν το παλαιό καθεστώς. Αμέσως μετά, οι επιτροπές και τα πολιτικά κόμματα των εκπροσώπων των πλούσιων στρωμάτων, εκείνων που αποτελούσαν τη μελλοντική κυρίαρχη τάξη, ήρθαν στο προσκήνιο και πήραν τον έλεγχο της κυβερνητικής εξουσίας. Αυτό ήταν φυσικό απότοκο, δεδομένου ότι η εργατική τάξη δεν ήταν ακόμη αρκετά ώριμη για να αυτοκυβερνηθεί. Σε αυτήν την κοινωνία εκμετάλλευσης των εργατών, η κυρίαρχη τάξη χρειάζεται μια κυβέρνηση αποτελούμενη από μία μειοψηφία λειτουργών και πολιτικών. Σε μία πιο πρόσφατη εποχή, η Ρωσική Επανάσταση

φάνηκε να είναι μια προλεταριακή επανάσταση, με τους εργάτες να είναι οι συντάκτες της μέσω των απεργιών και των μαζικών δράσεων. Παρόλα αυτά το Μπολσεβίκικο κόμμα, λίγο-λίγο, πέτυχε αργότερα ιδιοποίηση εξουσίας (με την εργατική τάξη να είναι μία μικρή μειοψηφία ανάμεσα στον πληθυσμό των αγροτών). Έτσι, ο αστικός χαρακτήρας (με την ευρεία έννοια του όρου) της Ρωσικής Επανάστασης επικράτησε και πήρε τη μορφή του κρατικού καπιταλισμού. Από τότε, λόγω της ιδεολογικής και πνευματικής της επιρροής της στον κόσμο, η Ρωσική Επανάσταση έχει γίνει το ακριβώς αντίθετο της προλεταριακής επανάστασης που απελευθερώνει τους εργαζόμενους και τους καθιστά κύριους του παραγωγικού μηχανισμού.

Για μας η ένδοξη παράδοση της Ρωσικής Επανάστασης συνίσταται στο γεγονός ότι στις πρώτες εκρήξεις της, το 1905 και 1917, ήταν η πρώτη που αναπτύχθηκε και έδειξε στους εργάτες όλου του κόσμου την οργανωτική δομή της αυτόνομης επαναστατικής δράσης: τα σοβιέτ. Από αυτή την εμπειρία που επιβεβαιώθηκε αργότερα, σε μικρότερη κλίμακα στη Γερμανία, αντλήσαμε τις ιδέες μας σχετικά με τις μορφές μαζικής δράσης που είναι κατάλληλες για την εργατική τάξη, και που θα έπρεπε να εφαρμοστούν προκειμένου να αποκτήσει τη δική της ελευθερία.

Ακριβώς αντίθετες σε αυτό είναι οι παραδόσεις, οι ιδέες και οι μέθοδοι που προέκυψαν από τη Ρωσική Επανάσταση, όταν το Κομμουνιστικό Κόμμα κέρδισε δύναμη. Οι ιδέες αυτές, που χρησίμευσαν μόνο ως εμπόδια στη διόρθωση της προλεταριακής δράσης, αποτελούσαν την ουσία και τη βάση της Τροτσκιστικής προπαγάνδας.

Το συμπέρασμά μας είναι ότι οι μορφές οργάνωσης της αυτόνομης εξουσίας, που εκφράζονται με τους όρους «σοβιέτ» και «εργατικά συμβούλια», πρέπει να χρησιμεύσουν τόσο στην κατάκτηση της εξουσίας όσο και στην καθοδήγηση της παραγωγικής εργασίας μετά από αυτή την κατάκτηση. Κατ’ αρχάς αυτό συμβαίνει επειδή η δύναμη των εργατών πάνω στην κοινωνία δε μπορεί να διατηρηθεί με κανέναν άλλο τρόπο, για παράδειγμα με ένα επονομαζόμενο επαναστατικό κόμμα. Δευτερευόντως, επειδή αυτά τα σοβιέτ, τα

οποία αργότερα θα είναι απαραίτητα για την παραγωγή, μπορούν να σχηματιστούν μόνο μέσω της ταξικής πάλης για την εξουσία.

Μου φαίνεται ότι σε αυτό το σχέδιο ο «κόμβος των αντιθέσεων» του προβλήματος της «επαναστατικής ηγεσίας» εξαφανίζεται. Για την πηγή των αντιφάσεων, είναι η αδυναμία να εξισορροπηθεί η εξουσία κι η ελευθερία μιας τάξης η οποία κυβερνά η ίδια την τύχη της, με την αξίωση να υπακούει μια ηγεσία σχηματισμένη από μια μικρή ομάδα ή ένα κόμμα. Αλλά μπορεί να διατηρηθεί μια τέτοια απαίτηση; Αντιτίθεται εμφανώς στην πιο γνωστή ιδέα του Μαρξ, ότι δηλαδή η απελευθέρωση των εργατών θα είναι έργο των εργατών των ίδιων. Επιπλέον, η προλεταριακή επανάσταση δε μπορεί να συγκριθεί με μία απλή εξέγερση ή μια στρατιωτική εκστρατεία που πραγματοποιείται από μία κεντρική διοίκηση, ούτε ακόμη με μια περίοδο αγώνα όμοια, για παράδειγμα, με την σπουδαία Γαλλική Επανάσταση, η οποία δεν ήταν τελικά τίποτα παρά ένα επεισόδιο στην αστική άνοδο προς την εξουσία. Η προλεταριακή επανάσταση είναι πολύ πιο μεγάλη και βαθιά· είναι η ένταξη της μάζας των ανθρώπων στη συνείδηση της ύπαρξής τους και του χαρακτήρα τους. Δε θα είναι μία απλή αναστάτωση· θα διαμορφώσει το περιεχόμενο μιας ολόκληρης περιόδου στην ιστορία της ανθρωπότητας, κατά την οποία η εργατική τάξη θα πρέπει να ανακαλύψει και να συνειδητοποιήσει τις δικές της ικανότητες και δυνατότητες, όπως επίσης και τους στόχους της και τα μέσα του αγώνα. Προσπάθησα να επεξεργαστώ ορισμένες πτυχές αυτής της επανάστασης στο βιβλίο μου Les Conseils Ouvriers στο κεφάλαιο με τίτλο «Η Επανάσταση των εργατών». Φυσικά, όλο αυτό παρέχει μόνο ένα αφηρημένο σχήμα που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να φέρει στο προσκήνιο τις διάφορες δυνάμεις στη δράση και τις σχέσεις τους.

Είναι πιθανό να ρωτήσετε τώρα: Στο πλαίσιο αυτού του προσανατολισμού, τι σκοπό εξυπηρετεί ένα κόμμα ή μια ομάδα, και ποια είναι τα καθήκοντά της; Μπορούμε να είμαστε σίγουροι ότι η ομάδα μας δε θα καταφέρει να διοικήσει τις μάζες των εργατών στην επαναστατική τους δράση: εκτός από εμάς υπάρχει άλλη μισή ντουζίνα ή και περισσότερες ομάδες ή κόμματα που

αυτοαποκαλούνται επαναστατικά, αλλά όλα διαφέρουν στα προγράμματα και τις ιδέες τους, και που σε σύγκριση με το μεγάλο Σοσιαλιστικό Κόμμα, αυτά δεν είναι παρά μόνο Λιλιπούτειοι. Στο πλαίσιο της συζήτησης στο δέκατο τεύχος της επισκόπησής σας, σωστά υποστηρίχθηκε ότι η συμβολή μας είναι ουσιαστικά θεωρητική: να βρει και να υποδείξει, μέσα από τη μελέτη και τη συζήτηση, την καλύτερη πορεία δράσης για την εργατική τάξη. Παρ' όλα αυτά, η εκπαίδευση δε θα έπρεπε να προορίζεται αποκλειστικά για τα μέλη μιας ομάδας ή ενός κόμματος, αλλά για τις μάζες της εργατικής τάξης. Θα εναπόκειται σε αυτούς να αποφασίσουν τον καλύτερο τρόπο για να ενεργήσουν στις συνελεύσεις των εργοστασίων και στα Συμβούλιά τους. Αλλά για να μπορούν να αποφασίσουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, θα πρέπει να διαφωτίζονται από καλά μελετημένες συμβουλές προερχόμενες από τον μεγαλύτερο δυνατό αριθμό ατόμων. Κατά συνέπεια, για μια ομάδα που διακηρύσσει ότι η αυτόνομη δράση της εργατικής τάξης είναι η κύρια μορφή της σοσιαλιστικής επανάστασης, θα θεωρείται ότι το κύριο καθήκον της είναι να πάει να μιλήσει με τους εργάτες, για παράδειγμα με τα μέσα δημοφιλών φυλλαδίων τα οποία θα ξεκαθαρίζουν τις ιδέες των εργατών, εξηγώντας τις σημαντικές αλλαγές στην κοινωνία, καθώς και την ανάγκη για τους εργάτες να αυτοοργανωθούν σε όλες τις δράσεις τους, συμπεριλαμβανομένης της μελλοντικής παραγωγικής εργασίας.

Εδώ λοιπόν έχετε μερικές από τις σκέψεις που θέτει η ανάγνωση των συζητήσεων που δημοσιεύτηκαν στο περιοδικό σας. Επιπροσθέτως, θα ήθελα να εκφράσω την ικανοποίησή μου από τα άρθρα στο «The American worker» που αποσαφηνίζουν ένα μεγάλο μέρος του αινιγματικού προβλήματος της εργατικής τάξης χωρίς σοσιαλισμό, και το διδακτικό άρθρο για την εργατική τάξη στην Ανατολική Γερμανία. Ελπίζω ότι η ομάδα σας θα έχει την ευκαιρία να δημοσιεύσει περισσότερα άρθρα αυτής της επισκόπησης.

θα με συγχωρήσετε που έγραψα αυτό το γράμμα στα αγγλικά, αλλά μου είναι δύσκολο να εκφραστώ ικανοποιητικά στα γαλλικά.

Η αλληλογραφία Πάνεκκουκ / Καστοριάδη αναδημοσιεύεται από το ηλεκτρονικό πολιτικό περιοδικό Viewpoint. Περισσότερα ΕΔΩ

Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 14

Επαφή με την παρανοϊκή άβυσσο: Η σχέση παράνοιας, ιστορίας και ελληνικού εθνικοσοσιαλισμού

Ιάσονας Τσαούλας

Όπως είναι φανερό, και από τον τίτλο του κειμένου και όπως υποψιάζονται ακόμα και οι "αμύητοι" στα ερωτήματα της ψυχολογίας και της ψυχανάλυσης, αυτό το κείμενο δεν είναι απλά μία προσπάθεια του να πούμε ξανά και ξανά τις ίδιες κοινοτοπίες γύρω από τη φύση του νεοναζιστικού φαινομένου. Αυτές οι κοινοτοπίες είναι από πάνω μέχρι κάτω φτιαγμένες για να μας αποκρύπτουνε την πραγματικότητα και ως εκ τούτου αποτελούνε τμήμα της ιδεολογίας και της κριτικής στάσης που πρέπει να έχουμε απέναντί της.

Μία από τις ισχυρότερες προκαταλήψεις που πρέπει να υπερβούμε για να αρχίσουμε να κατανοούμε τη δυναμική αυτών των ιδεολογιών είναι να έρθουμε από την αρχή σε σύγκρουση με μία από τις βασικές προκείμενες του καπιταλιστικού-αστικού-μαρξιστικού τρόπου σκέψης. Σε αυτόν τον τρόπο σκέψης η Ιστορία έχει χώρο μόνο για τα συμφέροντα και τους υπολογισμούς και την πάλη των τάξεων εννοώντας προφανώς σαν Τάξεις μόνο τις οικονομικές. Τα συναισθήματα, οι παραστάσεις, οι πεποιθήσεις, οι τρόποι σκέψης, οι θεσμοί μίας κοινωνίας πρωτεύοντες και

δευτερεύοντες, κοντολογής αυτό που περιφρονητικά ονομάζεται στη μαρξική θεωρία εποικοδόμημα, θα γίνει αντικείμενο εξέτασης. Όλα αυτά κάπου στηρίζονται, στηρίζονται σε συγκεκριμένες υλικές δυναμικές. Μόνο που για τον γράφοντα, η φράση υλικές δυναμικές είναι τρομερά πλούσια για να την περιορίσουμε στις οικονομικές διαδικασίες που προφανώς αυτές υπάρχουνε και παίζουνε σημαίνοντα ρόλο.

Ο ναζισμός ή η αμεσοδημοκρατία είναι κοινωνικά φαινόμενα και δεν προσπαθούμε να ψυχολογιοποιήσουμε το κοινωνικό, όμως το κοινωνικό στηρίζεται σε συγκεκριμένα συναισθήματα και τρόπους σκέψης και ένας αρκετά σοβαρός στην νεοελληνική κοινωνία ήτανε και είναι ο παρανοϊκός τρόπος σκέψης. Αυτός ο τρόπος σκέψης λοιπόν έχει κάποια χαρακτηριστικά που τον κάνουνε ιδανικό για να εκφράσει τον φρικαλέο του αντιανθρωπισμό. Παντοδυναμία της Προβολής, Άρνηση της Πραγματικότητας, Παραληρηματική σκέψη, Πίστη στις Μεσσιανικές μορφές κατά προτίμηση αρσενικού φύλου, μεγαλομανής εικόνα του Εαυτού και last but not least υπερδιαταραγμένη σεξουαλικότητα. Παρόλη τη δυσκολία να αναλύσουμε επαρκώς, μπορούμε εν συντομία να αναφερθούμε σε αυτά.

Στην παρανοϊκή προβολή, το άτομο αποδίδει σε άλλους τα βαθιά δικά του αισθήματα αναξιότητας, μνησικακίας και εν τέλει εχθρότητας. Για αυτό και λέγεται προβολή, γιατί το άτομο προβάλλει σε άλλους τα δικά του αισθήματα. Αυτός ο τρόπος άμυνας είναι εξαιρετικά αρχαϊκός και παρουσιάζεται σε όλους και όλες μας σε καταστάσεις κρίσης αλλά και σε λιγότερο έντονες στιγμές. Είναι μέρος του εαυτού μας και σε κανονικές ποσότητες μας προστατεύει από εξωτερικούς κινδύνους διότι οριοθετεί με τρομερά άκαμπτο τρόπο το μέσα με το έξω, το Εγώ και τον έξω κόσμο. Ο ναζισμός όπως και κάθε ολοκληρωτισμός εδώ αποδεικνύει τη βασικά φοβική του σχέση που αναπτύσσει με την πραγματικότητα. Οι άλλοι μάς φθονούνε, θέλουνε να μας εξαφανίσουνε, θέλουνε το κακό μας να μας πάρουνε τα πάντα. Για αυτό και δικαιολογούμαστε να τους μισούμε και να θέλουμε να τους επιτεθούμε εμείς πρώτοι. Έτσι η παρανοϊκή αντιστροφή

συντελείται. «Δεν είμαι εγώ που τον μισώ αλλά αυτός, άρα δικαιούμαι εν τέλει να τον μισώ και να επιθυμώ την καταστροφή του».

Είναι ήδη ορατό στους πάντες ότι πρόκειται για μία πολεμικού τύπου ατμόσφαιρα όπου οι ορισμοί του Φίλου και του Εχθρού είναι έντονοι. Συνηθέστατα αυτός ο φόβος συμπληρώνεται εξαίρετα από ένα παρανοϊκό σύμπλεγμα μεγαλείου. «Μας φθονούνε εμάς τους Έλληνες γιατί είμαστε σπουδαίοι, δώσαμε τα φώτα του πολιτισμού στους βάρβαρους, κουτόφραγκους και είμαστε οι καλύτεροι όλων». Αυτή είναι μία τελείως ψεύτικη εικόνα που αντιστοιχεί τέλεια στις απαιτήσεις ενός ανασφαλούς ατόμου ή και ομάδας. Είμαστε σπουδαίοι οπότε μας φθονούνε και δικαιούμαστε έτσι να τους μισούμε.

Η άρνηση της πραγματικότητας παίζει επίσης έναν σημαίνοντα ρόλο στον τύπο του ανθρώπου που θέλγεται από τον ναζιστικό και γενικά τον ολοκληρωτικό τρόπο σκέψης. Ένα πολύ απτό παράδειγμα άρνησης της πραγματικότητας είναι ακόμα και τώρα η άρνηση των Ναζί να αποδεχτούνε το ολοκαύτωμα ή η άρνηση των σταλινικών κομμουνιστών να αποδεχτούνε την ύπαρξη του Γκουλάγκ. Για αυτούς τα γεγονότα ΔΕΝ υπάρχουνε αυτούσια, ούτε σαν παραδοχές αρχικά, αλλά είναι ψέματα ή στην καλύτερη για την πραγματικότητα περίπτωση υπερβολές, που έχουνε φτιαχτεί έτσι ώστε να πλήξουνε το μεγαλείο της εκάστοτε θεωρίας ή σκεπτικού. Και έχουνε φτιαχτεί ακριβώς από τους εχθρούς άρα ακόμα ένας παραπάνω λόγος για να τους μισούμε. Ένα παράδειγμα άρνησης της πραγματικότητας μέσω μίας καλλιέργειας ψεύτικου μεγαλείου είναι τα ψέματα πού λένε οι Χρυσαυγίτες συστηματικά για το πόσοι παρευρίσκονται στις πορείες τους. Και αυτό γίνεται έχοντας λόγο προφανώς. Και αυτός είναι να δημιουργήσει μία τελείως πλαστή αίσθηση πραγματικότητας στα μέλη, και υπεραναπληρωτικά να φοβίσει τους εχθρούς και να πείσει τα μέλη ότι όντως είναι παντοδύναμοι. Από αυτό άλλωστε το γεγονός προκύπτει το αποσβολωμένο ύφος των Χρυσαυγιτών σε ήττες τους στον δρόμο ή μετά τις συλλήψεις τους. Είχανε και έχουνε τόσο πολύ αποκοπεί από τον έξω κόσμο, έχουνε χάσει το Εγώ τους (που

πρέπει να υποθέσουμε βάσιμα ότι ήτανε ανίσχυρο και προ ένταξης), η ομαδική αρχή της απόλυτης εξουσίας του Αρχηγού δηλαδή, που οποιαδήποτε απάντηση του Άλλου τους φαίνεται σαν η Συντέλεια του Κόσμου.

Με όλα αυτά που είπαμε δεν πρέπει κάποιος να υποθέσει ότι η κοινωνία δεν βρίσκεται πουθενά. Υπάρχουνε σαφώς καθορισμένες έξεις στο άτομο αλλά αυτές πρέπει να επενδυθούνε σε κοινωνικά αντικείμενα. Το ελεύθερο, αυτόνομο άτομο είναι δημιουργία της κοινωνίας. Δεν μπορούμε να μιλήσουμε έτσι γενικά για άτομο και επιθυμίες χωρίς να λάβουμε υπόψη τα περιεχόμενα των επιθυμιών. Οι επιθυμίες είναι ακριβώς που εντός της κοινωνίας αρθρώνονται αποκτούνε στόχους και εντέλει γίνονται αυτό που γίνονται. Ό Άλλος και το μίσος προς αυτόν πρέπει να πάρει πάντα ιστορικά καθορισμένες μορφές για να μπορέσει να εκφραστεί. Αυτή η διαπίστωση που μας απαλλάσσει και από τον ψυχολογισμό αλλά και από τον κοινωνιολογισμό, μας ανοίγει διάπλατα το πεδίο της Ιστορίας και της σχέσης της με την ατομική Ψυχή.

Τα Σημαίνοντα Ράτσα, πάλη μεταξύ των Φυλών, καθαρότητα του αίματος, ψευτο-επίκληση της επιστήμης, πίστη στην παντοδυναμία της τεχνικής και της γραφειοκρατίας είναι ιστορικές μορφές που δημιουργήθηκαν από ανθρώπους σε συγκεκριμένες συνθήκες σαν απάντηση σε ορισμένα ερεθίσματα. Είναι ιστορικές δημιουργίες με το πλήρες νόημα της φράσης. Είναι οι απαντήσεις που δόθηκαν, σε απόπειρες να δοθεί νόημα στην ύπαρξη με παρανοϊκό, παραληρηματικό τρόπο. Ερώτημα που μετά τη δημιουργία του καπιταλισμού και σε συνδυασμό με την απομάγευση του Κόσμου έχει καταστεί και πάλι τρομερά αγωνιώδες. Γιατί όντως όπως έγραφε ο Νίτσε, ο θεός είναι νεκρός, μόνο που γίνεται συνεχώς προσπάθεια να τον αντικαταστήσουμε με άλλα πτώματα. Η Ιδεολογία είναι ακριβώς αυτή η σύγχρονη προσπάθεια. Είναι ένας καινούργιος τύπος απάντησης στον νεωτερικό και στον μετανεωτερικό Κόσμο. Η Ιδεολογία προσφέρει συνοχή, προσφέρει καταφύγιο από την επίθεση της εμπειρίας και τις ευκαιρίες αναστοχασμού που προσφέρει αυτή, προσφέρει τέλος ολοκληρωμένο σύστημα εξήγησης του Κόσμου χωρίς ατέλειες. Κάτι που για τη

σύγχρονη Ψυχή αποτελεί ένα δυνατό μέλλον καθόλου απραγματοποίητο έτσι όπως διατείνεται ο φιλελεύθερος χαζοχαρουμενισμός. Και σε αυτό είναι ακριβώς πού έρχεται η σύνδεση του κοινωνικού με το ψυχικό.

Άτομα με αυτές ακριβώς τις ανάγκες είναι σίγουρο ότι βρίσκουνε πολύ, πολύ θελκτικές τις ρητορικές και τις πρακτικές της Χ.Α. Δεν χρειάζεται να αυταπατόμαστε. Ο ναζισμός αποτέλεσε και στο παρελθόν και στο παρόν κίνημα με πρωτοφανή ιστορική απήχηση κάτι το οποίο πρέπει να το πάρουμε πολύ στα σοβαρά. Οι άνθρωποι μπορεί περίφημα να στραφούνε στην Τρέλα και τη βαρβαρότητα κάτω από την απειλή μίας οικονομικής Κρίσης και γενικότερα ενός πολιτισμού που βάζει, όπως πολύ σωστά είδε ο Μαρξ, τις ανταλλακτικές αξίες πάνω από τις αξίες χρήσεις. Αυτό ακριβώς αντιστρέφει ο ολοκληρωτισμός. Ο μαγικός του τρόπος Δράσης είναι που θέλγει τόσο πολύ τα υποκείμενα, γιατί υπόσχεται μία όαση υποκειμενικότητας σε μία έρημο καπιταλισμού, γραφειοκρατίας και απάθειας.

Κλείνοντας το άρθρο αυτό, θέλω να επιστήσω την προσοχή σε κάτι. Οι προσεχτικοί αναγνώστες/στριες σίγουρα θα κατάλαβαν τη σοβαρότητα του εχθρού που έχουμε απέναντί μας. Ο εχθρός αυτός απαιτεί καινοτομία στις αναλύσεις προκειμένου να καταλάβουμε καλά τι έχουμε απέναντί μας και καινοτομία στη Δράση προκειμένου να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικότερα. Δυστυχώς, στο εν Ελλάδι κίνημα κυριαρχεί μία τρομερή ημιμάθεια που σε συνδυασμό με έναν γελοίο εμπειρισμό (σύμπτωμα και αυτός μίας ηρωικής άρνησης της γραφειοκρατικής κοινωνίας) δημιουργούνε σχεδόν ανυπέρβλητες δυσκολίες σε όσους θέλουνε να βοηθήσουνε στην καλύτερη κατανόηση του φαινομένου. Παρόλα αυτά, και αυτό είναι στο χέρι όλων, αυτό το σχεδόν μπορεί και πρέπει να διευρυνθεί. Όλοι μας από τα πεδία του, τα πάντοτε προσωρινά. Αυτό το κείμενο λοιπόν είναι μία απόπειρα ενημέρωσης γύρω από τη δυναμική του ψυχικού παράγοντα, κοντολογίς της επιθυμίας σε αυτό που λέω ανάδυση της εθνικοσιαλιστικής επιθυμίας και συνείδησης. Και ελπίζω να υπηρέτησε τον ρόλο του.

ΓΤΟ, Πόλεμοι Σπόρων και Πόλεμοι Γνώσης

Vandana Shiva

Ο μόνος λόγος για τον οποίο οι καλλιέργειες έχουν τροποποιηθεί με τις μεθόδους της γενετικής μηχανικής είναι για να κατοχυρώνονται ευρεσιτεχνίες για τους σπόρους και να εισπράττονται δικαιώματα. Εάν κατά την αποικιοκρατία η έννοια της Terra Nullius, των αδέσποτων εδαφών, έδινε τη δυνατότητα στον αποικιοκράτη να καταλαμβάνει γη και εδάφη, μια νέα παράφρασή της, η έννοια της Bio Nullius ή αδέσποτης ζωής χρησιμοποιείται για την επιβολή «δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας» στους σπόρους, τη βιοποικιλότητα και τις μορφές ζωής. Η ζωή ωστόσο δεν είναι αδέσποτη. Οι σπόροι δεν αποτελούν εφεύρεση. Ενσαρκώνουν εκατομμύρια χρόνια βιολογικής εξέλιξης και χιλιάδες χρόνια πολιτισμικής εξέλιξης και γενετικής βελτίωσης από γεωργούς. Όταν οι πολυεθνικές διεκδικούν πατέντες, στην ουσία «κουρσεύουν» χαρακτηριστικά που έχουν αναπτυχθεί από τη φύση και τους γεωργούς. Λεηλατούν και πατεντάρουν το άρωμα του μπασμάτι, τη χαμηλή περιεκτικότητα γλουτένης του ενδημικού μας σιταριού, ιδιότητες κλιματικής αντοχής στα άλατα, τις ξηρασίες και τις πλημμύρες που έχουν αναπτύξει οι γεωργοί μας. Αυτό δεν αποτελεί καινοτομία και εφεύρεση, αλλά βιοπειρατεία. Τα μόνα χαρακτηριστικά που έχουν εισάγει οι πολυεθνικές στα φυτά μέσω της γενετικής τροποποίησης είναι τα τοξικά γνωρίσματα της εντομοαπωθητικής τοξίνης Bt και της ανθεκτικότητας στα παρασιτοκτόνα. Πέρα από το γεγονός ότι είναι τοξικά, τα χαρακτηριστικά αυτά δεν έχουν μειώσει τη χρήση χημικών όπως έχει κατά κόρον υποστηριχθεί. Οι μελέτες μας στην περιοχή Vidharba της Ινδίας δείχνουν ότι η χρήση παρασιτοκτόνων έχει αυξηθεί κατά 13 φορές από την πρώτη εμφάνιση βαμβακιού με την εντομοκτόνο τοξίνη Bt.

Έκθεση που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό *Environmental Sciences Europe* αποκαλύπτει ότι οι γενετικά τροποποιημένες καλλιέργειες έχουν οδηγήσει σε αύξηση της γενικής χρήσης παρασιτοκτόνων κατά 183 εκατομμύρια κιλά από τη στιγμή που πρωτοχρησιμοποιήθηκαν το 1996 έως το 2011. Αυτό ισοδυναμεί σε αύξηση περίπου της τάξης του 7% τα τελευταία 16 χρόνια.

Τα στοιχεία για την αύξηση της χρήσης χημικών επιβεβαιώνουν ότι ο ισχυρισμός ότι η τοξίνη Bt στις καλλιέργειες θα περιορίσει τη χρήση εντομοκτόνων και ότι η αντοχή των καλλιεργειών στα παρασιτοκτόνα θα περιορίσει αντίστοιχα τη χρήση τους είναι ψευδής.

Όπως φανερώνει η έκθεση του κέντρου Navdanya για την ελευθερία των σπόρων, με τίτλο «Ο Αυτοκράτορας των ΓΤΟ δεν φοράει ρούχα», οι γενετικά τροποποιημένες καλλιέργειες έχουν οδηγήσει σε νέους τύπους ανθεκτικών ζιζανίων και παρασίτων που απαιτούν μεγαλύτερη χρήση παρασιτοκτόνων και ζιζανιοκτόνων. Περισσότερες από είκοσι πέντε ποικιλίες ζιζανίων σήμερα είναι ανθεκτικές στην ουσία glyphosate, το κύριο συστατικό του παρασιτοκτόνου ευρέος φάσματος «Roundup» της Monsanto και ζητείται από τους γεωργούς να ψεκάσουν Agent Orange, το αποφυλλωτικό που χρησιμοποιήθηκε στον πόλεμο του Βιετνάμ.

Ο μόνος τρόπος για να μπορέσουν οι πολυεθνικές να επιβάλλουν σπόρους γενετικά τροποποιημένων οργανισμών στους γεωργούς είναι να αφανίσουν τις εναλλακτικές. Ένας τρόπος είναι με την απαγόρευση της δημόσιας βελτίωσης. Το κύριο ινστιτούτο έρευνας βάμβακος της Ινδίας στην πόλη Nagpur δεν έχει θέσει σε κυκλοφορία ούτε μια νέα ποικιλία στην περιοχή Vidharba αφότου η Monsanto εισήλθε στην αγορά σπόρων βαμβακιού. Η δεύτερη στρατηγική είναι η δέσμευση των τοπικών εταιρειών μέσω συμφωνιών αδειών χρήσης. 60 εταιρείες σπόρων της Ινδίας πωλούν αποκλειστικά βαμβάκι Bt της Monsanto. Η τρίτη στρατηγική είναι η θέση εκτός νόμου των τοπικών σπόρων μέσα από νομοθεσία αναγκαστικής αδειοδότησης και καταχώρισης. Αυτό επιχειρήθηκε το 2004 με το Νόμο περί Σπόρων. Χρειάστηκε να απευθύνουμε έκκληση για πολιτική ανυπακοή υπέρ της ελευθερίας των σπόρων

σε ολόκληρη την Ινδία και να συσταθεί κοινοβουλευτική επιτροπή για να μην τεθεί σε ισχύ ο νόμος. Στην Ευρώπη ωστόσο, η νομοθεσία για τους σπόρους ποινικοποιεί ήδη τη βιοποικιλότητα και την αναπαραγωγή από γεωργούς. Για τον λόγο αυτόν, ενώσαμε τις δυνάμεις μας στο πλαίσιο της Παγκόσμιας Συμμαχίας Πολιτών για την Ελευθερία των Σπόρων, για να πούμε Όχι στις Πατέντες Σπόρων και Όχι σε νόμους σπόρων που προάγουν τους βιομηχανικούς σπόρους και καθιστούν παράνομες τις τοπικές ποικιλίες ανοιχτής επικονίασης. Η έκθεση της Παγκόσμιας Συμμαχίας Πολιτών για την Ελευθερία των Σπόρων (www.seedfreedom.in) συντάχθηκε από κοινού από περισσότερες από 120 συλλογικότητες και άτομα και δημοσιεύτηκε την 1η Οκτωβρίου στο Δελχί. Ένα δεκαπενθήμερο δράσεων πραγματοποιήθηκε σε ολόκληρο τον κόσμο, από την επέτειο των γενεθλίων του Γκάντι στις 2 Οκτωβρίου έως τις 16 Οκτωβρίου, την Παγκόσμια Ημέρα για τα Τρόφιμα.

Ο σπόρος αποτελεί τον πρώτο κρίκο της διατροφικής αλυσίδας και οι Πόλεμοι Σπόρων οδηγούν αναπόφευκτα σε Πολέμους Τροφίμων. Η πρωτοβουλία της Καλιφόρνια για τη σήμανση των τροφίμων που περιλαμβάνουν ΓΤΟ αποτελεί τον πιο πρόσφατο αγώνα ανάμεσα στο δικαίωμα των πολιτών στη γνώση και την επιλογή και τα συμφέροντα των πολυεθνικών που θέλουν να επιβάλλουν διατροφή με ΓΤΟ.

Όπως επεσήμανε η Alexis Baden-Mayer, Πολιτική Διευθύντρια της Ένωσης Βιοκαταναλωτών (OCA), σε μια δημόσια πολιτική συζήτηση του Occupy Wall Street που πραγματοποιήθηκε στην Ουάσινγκτον αρχές Απριλίου: «Η πρωτοβουλία για την υπερψήφιση Νόμου στην Καλιφόρνια σχετικά με το δικαίωμα των καταναλωτών να γνωρίζουν τα Γενετικά Τροποποιημένα Τρόφιμα αποτελεί άψογο παράδειγμα πώς οι κινήσεις από τα κάτω, το 99%, μπορούν να κινητοποιήσουν για να ανακτήσουμε τον έλεγχο της αμερικανικής δημοκρατίας από τους τραμπούκους των πολυεθνικών, το 1%».

Οι Πόλεμοι Σπόρων και οι Πόλεμοι Τροφίμων εξελίσσονται σε πολέμους γνώσης. Μόλις πριν δημιουργηθεί η πρωτοβουλία της

Καλιφόρνια, είχε εμφυτευτεί ένα άρθρο σε μέσα επικοινωνίας σε ολόκληρο τον κόσμο ότι τα βιολογικά τρόφιμα δεν έχουν οφέλη για την υγεία. Αποδείχθηκε στη συνέχεια ότι οι λεγόμενοι επιστήμονες του Στάνφορντ είχαν κάνει παρόμοια δουλειά για τις μεγάλες καπνοβιομηχανίες κατά τη δημόσια διαβούλευση για το κάπνισμα.

Ενώ απατεώνες επιστήμονες χρησιμοποιούνται για την προώθηση ΓΤΟ, ανεξάρτητοι δημόσιοι επιστήμονες που διεξάγουν υψηλής ποιότητας έρευνα για τη Βιοασφάλεια και τις επιπτώσεις ΓΤΟ στην υγεία και το περιβάλλον, μια νομικά δεσμευτική υποχρέωση σύμφωνα με το Πρωτόκολλο της Καρταχένα για τη Βιοποικιλότητα, δέχονται επίθεση από την οργανωμένη μαφία στην υπηρεσία της βιομηχανίας που αυτοπροβάλλονται ως επιστήμονες. Ο Δρ. *Árpád* Pusztai του ΗΒ εκδιώχθηκε από τη θέση του όταν τα αποτελέσματα της μελέτης που του είχε ανατεθεί από την Κυβέρνηση του ΗΒ έδειξαν ότι ο εγκέφαλος των ποντικών που είχαν χρησιμοποιηθεί για τη διατροφική του μελέτη είχε συρρικνωθεί, το πάγκρεας είχε μεγαλώσει και το ανοσοποιητικό σύστημα είχε καταρρεύσει. Πιο πρόσφατα, μελέτη που δημοσιεύτηκε από το Δρα. Seralini στην επιστημονική επετηρίδα Food and Chemical Toxicology έδειξε ότι:

- Τα ποσοστά θνησιμότητας των ποντικιών που τρέφονταν με ΓΤ καλαμπόκι Roundup-Ready ήταν 2-5 φορές υψηλότερα από τα αντίστοιχα του δείγματος ελέγχου.
- Τα θηλυκά ποντίκια παρουσίαζαν απαράδεκτα υψηλή συχνότητα εμφάνισης όγκων στους μαστικούς αδένες (80% έως τη στιγμή του θανάτου τους).
- Τα αρσενικά ποντίκια έπασχαν από σημαντικά επίπεδα ηπατικής και νεφρικής ανεπάρκειας.
- Οι όγκοι ήταν τεράστιοι, ενώ πολλά από τα ζώα έφεραν 3 όγκους τη στιγμή του θανάτου τους.

Το Ανώτατο Δικαστήριο της Ινδίας συνέστησε Τεχνική Επιτροπή Εμπειρογνωμόνων για να του υποδείξει τα κενά στην επιστημονική αξιολόγηση βιοασφάλειας Γενετικά Τροποποιημένων Οργανισμών. Η επιτροπή εισηγήθηκε μορατόριουμ στις εργαστηριακές δοκιμές

όλων των καλλιεργειών ΓΤΟ με τοξίνη Bt, αξιολόγηση των ειδικών προβλημάτων των ανθεκτικών σε παρασιτοκτόνα καλλιεργειών και απαγόρευση όλων των δοκιμών καλλιεργειών ΓΤΟ για τις οποίες η Ινδία αποτελεί Κέντρο Ποικιλότητας. Οι καλλιέργειες αυτές είναι μεταξύ άλλων οι εξής:

- Δημητριακά και όσπρια: ρύζι, ρεβίθι, μπιζέλι, μαύρο φασόλι, ροβίτσα, ricebean, μαυρομάτικο φασόλι.
- Λαχανικά και βολβοί: μελιτζάνα, αγγούρι, ραπανάκι, κολοκάσι, γιαμ (κόνδυλος διοσκορέας).
- Φρούτα: μάνγκο, πορτοκάλι, μανταρίνι, κίτρο, ταμάρινθος.
- Σακχαρώδη, ελαιώδη και ινώδη φυτά: ζαχαροκάλαμο, κοκοφοίνικας, σουσάμι, κάρθαμο, βαμβακόδεντρο, βαμβάκι Ανατολής, ιούτη, κροταλάρια, κενάφ.
- Μπαχαρικά, τονωτικά, χρωστικές και διάφορα: κάνναβη, μαύρο πιπέρι, αραβικό κόμμι, σανδαλόξυλο, λουλάκι, δέντρο κανέλας, κρότων, μπαμπού.

Το έργο του Ανώτατου Δικαστηρίου είναι να διασφαλίζει τη συνταγματικότητα των πράξεων της εκτελεστικής εξουσίας, της κυβέρνησης. Το λόμπι υπέρ των ΓΤΟ απεύθυνε επιστολή στον Πρωθυπουργό επιχειρώντας να ανατρέψει το έργο του Ανώτατου Δικαστηρίου και της Τεχνικής Επιτροπής του. Αυτό αποτελεί ανατροπή του συντάγματός μας.

Η Μόνιμη Κοινοβουλευτική Επιτροπή για τη Γεωργία έθεσε τον Αύγουστο προς συζήτηση από τη Λοκ Σάμπχα, τη βουλή της Ινδίας, έκθεση με τίτλο «Καλλιέργεια Γενετικά Τροποποιημένων Διατροφικών Καλλιεργειών – Προοπτικές και Αποτελέσματα». Κατά τη συνέντευξη τύπου για την έκθεση, ο πρόεδρος της επιτροπής κ. Basudeb Acharia δήλωσε ότι «Η επιτροπή έχει οδηγηθεί στο συμπέρασμα ότι εφόσον είναι έγκυρες οι ανησυχίες για τις ενδεχόμενες και πραγματικές επιπτώσεις ΓΤ καλλιεργειών στα τρόφιμα, τη γεωργία, την υγεία και το περιβάλλον μας, οι ΓΤ καλλιέργειες δεν αποτελούν σωστή λύση για τη χώρα μας». Και πάλι το λόμπι υπέρ των ΓΤΟ απεύθυνε επιστολή προς τον Πρωθυπουργό για την αναίρεση των συστάσεων της Κοινοβουλευτικής επιτροπής.

Εφόσον οι ΓΤΟ μπορούν να διαδοθούν μόνο μέσα από μονοπώλια σπόρων, μέσα από την κατάλυση της δημοκρατίας μας και της ακεραιότητας της επιστήμης και της γνώσης μας, καλύτερα για εμάς να μην υπάρχουν.

Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 13

Χύθηκε Αίμα Έλληνα… Ήταν Λεβέντης…

Ελιάνα Καναβέλη

Μετά τη δολοφονία του Παύλου Φύσσα από τον χρυσαυγίτη Γιώργο Ρουπακιά, ένας λόγος έντονα εθνικός και σεξιστικός ξαναβγήκε στην επιφάνεια. Ένα και μόνο περιστατικό φαίνεται να μοιάζει αρκετό κάθε φορά για να αρθρώνονται ρατσιστικοί, σεξιστικοί, εθνικιστικοί λόγοι. Το είδαμε και στην πρόσφατη περίπτωση της μικρής τσιγγάνας από τα Φάρσαλα. Τα μίντια και όσοι/όσες αρθρώνουν δημόσιο λόγο, αναφερόμενοι στο περιστατικό της δολοφονίας του Παύλου Φύσσα επικεντρώνονταν στην εθνικότητά του από τη μια και στην λεβεντιά του από την άλλη. Μια λεβεντιά που συνδέεται με την ελληνική καταγωγή του. Δεν θα ήταν υπερβολή αν ισχυριζόμασταν ότι τόσο η αναπαραγωγή σεξιστικών λόγων όσο και εθνικών βάζουν τον φασισμό από την πίσω πόρτα.

Πρωτοσέλιδα και άρθρα εφημερίδων, εκπομπές στο ραδιόφωνο εστιάζουν στην εθνικότητα κάνοντας φανερό τον εθνικό διαχωρισμό και εκφράζοντας την αγανάκτηση: «Ε όχι και Έλληνας». Χαρακτηριστικό στα τόσα που κυκλοφόρησαν εκείνες τις μέρες είναι και το πρωτοσέλιδο της ηλεκτρονικής έκδοσης της εφημερίδας «Ποντίκι» την Πέμπτη 19/03:

«Πάντα οι ναζί σκότωναν Έλληνες»
«Η πρώτη δολοφονία Έλληνα δείχνει την «επόμενη μέρα».

Όπως και το πρωτοσέλιδο της εφημερίδας «Μακεδονία»:
«Κατακραυγή για το πρώτο αίμα».

Γιατί η δολοφονία του Έλληνα να δείξει την επόμενη μέρα; Η ζωή του Έλληνα μετράει περισσότερο από του μετανάστη; Αν κρίνουμε από το δημοσίευμα, μάλλον η απάντηση είναι ναι. Δολοφονίες μεταναστών, καθημερινή βία, εκφοβισμός γινόταν κάθε μέρα. Πρώτο αίμα; Πριν δολοφονηθεί ο Φύσσας είχε χυθεί πολύ αίμα. Αίμα μεταναστών που έτυχε απλά να βρεθούν στο διάβα τους. Ευτυχώς υπήρξαν φωνές που το θύμισαν σε όσους το ξέχασαν και που το γνωστοποίησαν σε όσους έκαναν ότι δεν το ήξεραν. Κάθε μέρα οι Έλληνες ποτίζονταν και συνεχίζουν να ποτίζονται όλο και πιο πολύ με το δηλητήριο του εθνικισμού και του ρατσισμού. Όχι μόνο από τα «σοβαρά» μίντια που έστρωναν το δρόμο της Χρυσής Αυγής, αλλά και από τη σκληρή κοινωνική πραγματικότητά τους.

Όχι, δεν είναι άλλοθι για κανέναν η φτώχεια για να σκύψει το κεφάλι του σε κάθε είδους φασισμό. Για να γίνεις φασίστας, για να υποστηρίζεις τον φασισμό, για να ψηφίζεις Χρυσή Αυγή σημαίνει ότι αλλού είσαι φτωχός. Είσαι φτωχός στην απόκτηση παιδείας. Είσαι πνευματικά ενδεής και αυτό είναι ό,τι χειρότερο για έναν άνθρωπο.

Αναζητάνε όλοι τα αίτια της ανόδου του φασισμού και της Χρυσής Αυγής. Η απάντηση για μένα είναι απλή έχοντας την «ευκαιρία» (δυσάρεστη) να συνομιλώ σε καθημερινή βάση με μια χρυσαυγίτισσα. Η κυρία αυτή είναι 40 ετών, κάτοικος βορείων προαστίων, πτυχιούχος της Φιλοσοφικής Σχολής του ΕΚΠΑ. Από το προφίλ της λοιπόν δεν προκύπτει καμιά ανάγκη, τουλάχιστον οικονομική, για να υποστηρίξει τη Χρυσή Αυγή. Επίσης έχει τελειώσει μια σχολή που αν μη τι άλλο σου διδάσκει ιστορία αλλά και τον ανθρωπισμό. Είναι τυπικά λοιπόν μορφωμένη. Έλα όμως που αυτή η μόρφωση, η μόρφωση που παίρνουμε από το σχολείο, το πανεπιστήμιο δεν είναι αυτή που κάνει τη διαφορά.

Αλλιώς αυτή η κυρία θα έπρεπε να είναι ενάντια στον φασισμό. Το αντίθετο όμως. Ελκύεται από τον ψευτοτσαμπουκά, τη θρασυδειλία (χαρακτηριστικά και της ίδιας) όπως επίσης και από την εξωτερική εμφάνισή τους. Προφανώς το παράδειγμα της κυρίας αυτής δεν μπορεί να γενικευθεί. Όμως αποτελεί μια ένδειξη για το προφίλ των υποστηρικτών του φασισμού.

Όπως λέει ο Μάνος Χατζιδάκης σε κείμενο που έγραψε το Φεβρουάριο του 1993:

> *«Η μόνη αντιβίωση για την καταπολέμηση του κτήνους που περιέχουμε είναι η Παιδεία. Η αληθινή παιδεία και όχι η ανεύθυνη εκπαίδευση και η πληροφορία χωρίς κρίση και χωρίς ανήσυχη αμφισβητούμενη συμπερασματολογία. Αυτή η παιδεία που δεν εφησυχάζει ούτε δημιουργεί αυταρέσκεια στον σπουδάζοντα, αλλά πολλαπλασιάζει τα ερωτήματα και την ανασφάλεια. Όμως μια τέτοια παιδεία δεν ευνοείται από τις πολιτικές παρατάξεις και από όλες τις κυβερνήσεις, διότι κατασκευάζει ελεύθερους και ανυπότακτους πολίτες μη χρήσιμους για το ευτελές παιχνίδι των κομμάτων και της πολιτικής. Κι αποτελεί πολιτική «παράδοση» η πεποίθηση πως τα κτήνη, με κατάλληλη τακτική και αντιμετώπιση, καθοδηγούνται, τιθασεύονται».*

Δυστυχώς όμως, εμείς διδαχθήκαμε την άλλη Παιδεία, όχι αυτή που δημιουργεί ελεύθερους και ανυπότακτους πολίτες και ούτε καν μυηθήκαμε στο άλλο, στο διαφορετικό, το ωραίο, το απελευθερωτικό. Μάθαμε καλά πώς να υπηρετούμε το Σύστημα και καθόλου την έννοια της ελευθερίας. Ένα μεγάλο ποσοστό αυτών που αυτοπροσδιορίζονται ως Έλληνες δεν κατάφεραν να ξεκλειδώσουν τις πόρτες και να αναζητήσουν την Ελευθερία και έμειναν εγκλωβισμένοι στην αμάθειά τους. Να λοιπόν πώς εξαπλώνεται ο φασισμός, πώς διαποτίζει την κοινωνία. Σαφώς και ο φασισμός είναι πολυσύνθετο φαινόμενο και συνδυασμός παραγόντων οδηγούν σε αυτό. Όμως κόμβος συνάντησης όλων αυτών των παραγόντων είναι κατά τη δική μου ταπεινή άποψη **η απουσία Παιδείας**.

Παράλληλα και με αφορμή τη δολοφονία του Παύλου Φύσσα παρατηρήθηκε η ανάδυση ενός σεξιστικού, ιδιαιτέρως αρρενωπού λόγου. Σε τηλεοπτικές εκπομπές ειδησεογραφικού περιεχομένου [(1)], εκεί που στήνονται οι πρώτες δίκες ακούσαμε διάφορα τέτοια σχόλια τόσο από φίλους, αυτόπτες μάρτυρες όσο και από δημοσιογράφους: «Ήταν άνδρας, δεν ήταν φλώρος». «Προστάτεψε τις κοπέλες και τους φίλους του». «θυσιάστηκε για τους άλλους». «Ήταν λεβέντης. Να το ξέρει ο πατέρας του, ο γιος του δεν ήταν κότα και φλώρος». Αυτά και άλλα παρόμοια ακούγονταν συνέχεια όχι μόνο από τα μίντια αλλά και από τα στόματα ανθρώπων που ξεκλείδωσαν κάποιες πόρτες ελευθερίας, έχουν χάσει όμως, για πάντα μάλλον, τα κλειδιά που ξεκλειδώνουν τις πόρτες του σεξισμού. Γιατί να εστιάσουμε σε αυτά τα χαρακτηριστικά του; Γιατί να τον «ντύσουμε» με όλα αυτά τα επίθετα που συμβάλλουν στην κατασκευή του αρρενωπού, δυνατού, λεβέντη Έλληνα. Ήταν αυτό που ήταν, και το βασικό του χαρακτηριστικό ήταν η αντίστασή του στον φασισμό που εκφραστής του στο παρόν εθνικό συγκείμενο είναι η Χρυσή Αυγή. Η αναπαραγωγή από τα ΜΜΕ λόγων φίλων του Παύλου Φύσσα αλλά και άλλων είναι χαρακτηριστικά για τον απροκάλυπτο σεξισμό:

«Τότε μας την έπεσαν 40 άτομα. Φύγαμε από την απέναντι πλευρά και μας κυνήγησαν. Μας φώναζαν "κότες". Ήμασταν μόνο εφτά άτομα κι είχαμε δύο κοπέλες μαζί μας. Ο Παύλος έμεινε πίσω και άρχισαν να τον χτυπούν. Αυτός που τον δολοφόνησε το έκανε επειδή τον χτυπούσε και δεν έπεφτε. Του έριξε δύο μαχαιριές, μια στην κοιλιακή και μία στην καρδιακή χώρα». [(2)]

«Είχαμε δύο κοπέλες μαζί μας». Οι κοπέλες έπρεπε να προστατευθούν καθώς οι ίδιες από ό,τι προκύπτει, όχι μόνο από τα λεγόμενα του φίλου του Φύσσα αλλά και από δημοσιεύματα που αναπαρήγαν παρόμοιους λόγους, δεν μπορούν από μόνες τους. Διαρκώς λοιπόν αναπαράγεται το αφήγημα του δυνατού, του λεβέντη που έμεινε πίσω για να προστατέψει τις αδύναμες κοπέλες αλλά και τους άλλους που οι φασίστες τους φώναζαν «κότες». Ε όχι. Αλήθεια όχι. Δεν απεχθανόμαστε και πολεμάμε τον φασισμό για να τον βάζουμε από την πίσω πόρτα. Ο σεξισμός

είναι διάχυτος και όποιος/όποια δεν τον βλέπει εθελοτυφλεί. Ο σεξισμός είναι απόρροια μιας κουλτούρας που υποτιμά τις γυναίκες είτε μέσα από τον λόγο είτε μέσα από τις πράξεις. Ο λόγος που αναδύθηκε εκείνες τις μέρες, επικεντρωμένος στα αρρενωπά χαρακτηριστικά του Φύσσα, πότισε λίγο ακόμη την αγριάδα [3] του σεξισμού. Η αναφορά επίσης στη γυναίκα αστυνομικό ΔΙΑΣ που επενέβη στο περιστατικό δεν υστερεί σε σεξισμό. Ιδού μια τέτοια αναφορά και τα συμπεράσματα δικά σας:

Τίτλος: Η όμορφη Αγγελική που έπιασε τον φονιά [4]
«Πιο άντρας από τους άντρες, η Αγγελική της Ομάδας ΔΙΑΣ που βρέθηκε μπροστά στο περιστατικό της δολοφονίας του 34χρονου μουσικού από τη Νίκαια, δεν δίστασε να επέμβει στην αιματηρή συμπλοκή και να ακινητοποιήσει τον δράστη, την ώρα που το σύμπαν γύρω της είχε παγώσει».

Φαίνεται ότι δύσκολα θα απαλλαγούμε από τον σεξισμό, τον ρατσισμό, την ετεροκανονικότητα. Όλες αυτές τις κυρίαρχες αφηγήσεις και πράξεις που μας υψώνουν κάγκελα. Όταν μιλάμε για ατομική και κοινωνική απελευθέρωση δεν μπορούμε να δεχόμαστε όλα αυτά στη σιωπή και πόσο μάλλον να τα αναπαράγουμε. Αν μη τι άλλο, δείχνει την πνευματική αλλά και την πολιτική μας ένδεια.

Η δολοφονία του Φύσσα θέλω να πιστεύω ότι σηματοδότησε ένα καινούριο ξεκίνημα και νοηματοδότησε μια διαφορετική οπτική στην αντιφασιστική δράση. Μια δράση που θα εναντιώνεται σε κάθε λογής φασισμούς που ξεπηδάνε σαν τα κεφάλια της λερναίας Ύδρας. Όπως αναφέρει ο Φουκώ[5]: «Γιατί ο στρατηγικός αντίπαλος είναι ο φασισμός και όχι μόνο ο ιστορικός φασισμός, ο φασισμός του Χίτλερ και του Μουσσολίνι –ο οποίος στάθηκε ικανός να κινητοποιήσει και να χρησιμοποιήσει την επιθυμία των μαζών τόσο αποτελεσματικά– αλλά επίσης ο φασισμός μέσα σε όλους μας, μέσα στα κεφάλια μας και στην καθημερινή μας συμπεριφορά, ο φασισμός που μας προκαλεί και μας κάνει να αγαπάμε την εξουσία, να επιθυμούμε ακριβώς αυτό το πράγμα που μας κυριαρχεί και μας εκμεταλλεύεται».

Μπορεί κάποιος/κάποια να ισχυριστεί ότι η επισήμανση τέτοιου είδους συμπεριφορών και πρακτικών στην καθημερινότητά μας είναι σαν να κοιτάμε το δένδρο και όχι το δάσος. Σε αυτούς/αυτές λοιπόν απαντάμε ότι τόσο ο εθνικισμός όσο και ο σεξισμός μαζί με τη διεκδίκηση της ελευθερίας είναι δέντρα μέσα στο δάσος και ναι τα βλέπουμε!

_____

Σημειώσεις:

1. Εκπομπή Νίκου Ευαγγελάτου στον τηλεοπτικό σταθμό ΣΚΑΪ, στις 20/09/2013.

2. Συνέντευξη φίλου του Παύλου Φύσσα στον ραδιοτηλεοπτικό σταθμό ΣΚΑΪ στις 18/09/2013.

3. Η αγριάδα είναι ένα πολυετές φυτό χαμηλής ανάπτυξης, το οποίο αποτελεί σε ορισμένες περιοχές ζιζάνιο, δύσκολο να ξεριζωθεί, κάτι σαν τον σεξισμό μπορούμε να πούμε.

4. Ανυπόγραφο άρθρο στην ηλεκτρονική διεύθυνση του Έθνους, δημοσιευμένο στις 22/09/2013: https://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=63891718

5. Απόσπασμα από τον πρόλογο του Μ. Φουκώ στην αμερικανική έκδοση του G. Deleuze-F. Guattari, “Anti-Oedipus. Capitalism and Schizophrenia”, University of Minnesota Press, Minneapolis 2000 [1977], σελ. xii-xiv. Επίσης, M. Foucault, “Dits et Ecrits II”, 1976-1988, Paris, Gallimard, 1994, σ. 133-136. Αναδημοσίευση από την ηλεκτρονική διεύθυνση: https://koinoniko-ergastirio.blogspot.gr/2012/11/blog-post_7508.html

*Το κείμενο δημοσιεύτηκε στο Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 13

Η Παραγωγή του Μίσους: Ξενοφοβία και Ρατσισμός στην Ευρώπη

Μετάφραση: Δανάη Κασίμη

Enzo Traverso

Ο ρατσισμός και η ξενοφοβία δεν αποτελούν κατάλοιπα ενός «παρελθόντος που δε λέει να ξεπεραστεί», αρχαϊσμοί που επιβιώνουν παρά την εξαφάνιση των συνθηκών που τα γέννησε. Οι καταστροφές του εικοστού αιώνα δεν μας δίδαξαν αρκετά ώστε να μην υιοθετούμε πρακτικές στιγματισμού, αποκλεισμού και ενίοτε μίσους μπροστά σε καθετί διαφορετικό. Από αυτή την άποψη, η σύγχρονη ξενοφοβία είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ιστορία του ρατσισμού, ως βάση μιας νεωτερικότητας που αλλάζει τη μορφολογία της, αλλά όχι τη λειτουργία της.

Η εξέταση λοιπόν, μέσα από ένα ιστορικό πρίσμα της παραγωγής του ρατσισμού ενάντια στην ετερότητα, είναι απαραίτητη προκειμένου να κατανοήσουμε την εξέλιξή του μέχρι σήμερα. Πολύ συχνά ο ρατσισμός θεωρείται ως ένα είδος παθολογίας και όχι μια πρότυπη μορφή της νεωτερικότητας. Θα πρέπει να γνωρίζουμε ότι για να τον αντιμετωπίσουμε, θα πρέπει να αμφισβητήσουμε μια κοινωνική τάξη και ένα μοντέλο πολιτισμού, όχι τις τυχόν παραμορφώσεις ή στρεβλώσεις του. Στη συνέχεια, θα πρέπει να απορρίψουμε τη διαπίστωση ότι η επιτυχία του ρατσισμού και της ξενοφοβίας δεν οφείλεται στην αλήθεια ή την ικανότητά τους να περιγράφουν αντικειμενικά την πραγματικότητα (που μπορεί να φέρει ψευδείς απαντήσεις ή απαράδεκτες από ηθικής άποψης, σύμφωνα μ’ ένα παλιό κλισέ), αλλά στην αποτελεσματικότητά τους, στον λειτουργικό τους χαρακτήρα.

Ο ρατσισμός και η ξενοφοβία είναι μια διαδικασία συμβολικής κατασκευής του εχθρού –εφευρέθηκε ως αρνητική έννοια– για να ικανοποιήσει μια αναζήτηση ταυτότητας, την επιθυμία του ανήκειν, την ανάγκη για ασφάλεια και προστασία. Το να αποκαλύψει κανείς τους μηχανισμούς τους και να εκθέσει τα ψέματά τους, είναι αναγκαίο αλλά ανεπαρκές (και συχνά περιττό) επειδή η επιρροή τους δεν βασίζεται σε γνωστικές αρετές ούτε σε λογικά επιχειρήματα –ακόμα και όταν παρουσιάζονται ως ένας «στόχος»– αλλά σε μια αντισταθμιστική δυναμική, στην αναζήτηση ενός εξιλαστήριου θύματος.

Γεννημένος στα τέλη του δέκατου όγδοου αιώνα, εναρμονισμένος αργότερα με τη σύγχρονη αποικιοκρατία και τον εθνικισμό, ο ρατσισμός έφτασε στο απόγειό του κατά τον τελευταίο αιώνα, όταν η συνάντηση μεταξύ του φασισμού και του αντισημιτισμού στη ναζιστική Γερμανία είχε καταστροφικό τέλος. Σύμφωνα με τη διαίσθηση που είχε κάποτε ο Pierre-André Taguieff –τώρα προσχώρησε με θέρμη στη νεο-συντηρητική Δεξιά– ο σύγχρονος ρατσιστικός λόγος γνώρισε μια πραγματική μεταμόρφωση, αποβάλλοντας την ιεραρχική και «φυλετική» του κατεύθυνση (σύμφωνα με το παλιό μοντέλο Gobineau, Chamberlain, Vacher Lapouge ή Lombroso) προκειμένου να γίνει διαφοροποιητικός και πολιτισμικός. Με άλλα λόγια, μεταπήδησε από την «επιστήμη της φυλής» στον εθνοκεντρισμό.[1] Ωστόσο, οι αλλαγές αυτές, δεν αλλάζουν τον παλιό μηχανισμό της κοινωνικής απόρριψης και του ηθικού αποκλεισμού, τα οποία ο Erving Goffman συνόψισε με την έννοια του στίγματος.[2]

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, ο ρατσισμός επανήλθε δριμύτερος στην Ευρώπη, καθόλου ενοχλημένος από τη διάδοση των επίσημων λειτουργιών που οδηγούσαν τελετουργικά τις πολιτικές και θρησκευτικές αρχές να λειτουργήσουν με βάση το «καθήκον της μνήμης» και έστελναν τους εφήβους από τα σχολεία να επισκεφθούν τις περιοχές που φυλούσαν τα ναζιστικά στρατόπεδα συγκέντρωσης. Αν ο ρατσισμός έχει επιστρέψει στο προσκήνιο, δεν είναι «λόγω της μετανάστευσης», σύμφωνα με το γνωστό κλισέ, αλλά επειδή ανήκει, όπως γράφει ο Alberto Burgio, στον

«γενετικό κώδικα της ευρωπαϊκής νεωτερικότητας».[3]

Όμως ο ρατσισμός συνεχίζει και ανανεώνεται με την προσθήκη νέων στοιχείων στο ανεξάντλητο «αρχείο» του αποκλεισμού και του μίσους. Η σύγχυση των εννοιών του ρατσισμού και του φασισμού, του εθνικισμού και του αντισημιτισμού που εμφανίστηκαν στην Ευρώπη κατά το πρώτο μισό του εικοστού αιώνα, σήμερα δεν υπάρχει πλέον. Ο εθνικισμός και ο αντισημιτισμός εξακολουθούν να πολλαπλασιάζονται μεταξύ των νέων κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπου μπορούν να επανασυνδεθούν με μια ιστορία που διακόπηκε το 1945 και να επωφεληθούν από τη συσσωρευμένη δυσαρέσκεια που για τέσσερις δεκαετίες προκάλεσε ο «υπαρκτός σοσιαλισμός». Σε αυτό το μέρος της ηπείρου, διεκδικούν καταγωγή από τη δικτατορία του 1930, όπως ο Jobbik στην Ουγγαρία, ο οποίος συνεχίζει την πολιτιστική κληρονομιά του αγκυλωτού σταυρού και καλλιεργεί τη μνήμη του στρατάρχη Horthy ή ξεθάβουν μια παλιά ρεβανσιστική μυθολογία επεκτατική, όπως το Κόμμα της Μεγάλης Ρουμανίας και το Κροατικό Κόμμα δικαιωμάτων (HSP), διάδοχο του κινήματος των Ουστάσι του Άντε Πάβελιτς.

Στη Δυτική Ευρώπη, ωστόσο, ο φασισμός είναι σχεδόν ανύπαρκτος ως οργανωμένη πολιτική δύναμη, στις χώρες που αποτέλεσαν την ιστορική του γενέτειρα. Στη Γερμανία, η επιρροή της κοινής γνώμης από τα νεοναζιστικά κινήματα είναι σχεδόν μηδενική. Στην Ισπανία, όπου την κληρονομιά του Φράνκο διαδέχθηκε το λαϊκό κόμμα, εθνικο-καθολικό και συντηρητικό, οι Φαλαγγίτες αποτελούν είδος προς εξαφάνιση. Στην Ιταλία, γίναμε μάρτυρες ενός παράδοξου φαινομένου: η αποκατάσταση του φασισμού στον δημόσιο διάλογο, ακόμη και στην ιστορική συνείδηση ενός σημαντικού τμήματος του πληθυσμού –ο αντιφασισμός ήταν ο γενετικός κώδικας της «Πρώτης Δημοκρατίας », όχι της Ιταλίας του Μπερλουσκόνι– συνέπεσε με μια βαθιά μεταμόρφωση των κληρονόμων του Μουσολίνι. Μέλλον και Ελευθερία, το κόμμα που έχει μόλις ξεκινήσει ο αρχηγός τους, Gianfranco Fini, παρουσιάζει τον εαυτό του ως έναν φιλελεύθερο, ρεφορμιστικό δεξιό και «προοδευτικό» που επιτίθεται στον πολιτικό

συντηρητισμό του Μπερλουσκόνι και στον πολιτιστικό σκοταδισμό της Ένωσης του Βορρά.

Όλα αυτά την ώρα που βρίσκεται προς τα δεξιά του πολιτικού γαλλικού φάσματος, το Εθνικό Μέτωπο προσπαθεί, υπό την ηγεσία της Marine Le Pen, να ξεπεραστεί η παραδοσιακή εικόνα μιας ακροδεξιάς των υποστηρικτών της Εθνικής Επανάστασης, των καθολικών φονταμενταλιστών και νοσταλγών της γαλλικής Αλγερίας. Εάν παραμένει σήμερα ένα φασιστικό στοιχείο στους κόλπους της, δεν κατέχει ηγεμονική θέση. Στο τελευταίο του συνέδριο, το Εθνικό Μέτωπο επιδόθηκε σε μια άνευ προηγουμένου ανανέωση της φρασεολογίας του, υιοθετώντας μια ρεπουμπλικανική ρητορική που δεν ανήκει στην παράδοσή του. Εάν, η διαδοχή της Marine Le Pen στο κόμμα του πατέρα της καταδεικνύει μια επιθυμία για συνέχιση της πολιτικής του, λαμβάνοντας τα χαρακτηριστικά της δυναστικής παράδοσης, αντανακλά επίσης μια αδιαμφισβήτητη επιθυμία ανανέωσης: **Κανένα κλασικό φασιστικό κίνημα δεν παραχώρησε ποτέ ηγετική θέση σε γυναίκα.**

Ωστόσο, η πτώση της φασιστικής παράδοσης ανοίγει τον δρόμο για την ανάπτυξη μιας νέου τύπου ακροδεξιάς, της οποίας η ιδεολογία ενσωματώνει μεταλλάξεις του εικοστού πρώτου αιώνα. Ο πολιτικός επιστήμονας Ζαν-Ιβ Καμί, ήταν ένας από τους πρώτους που κατανόησαν τα πρωτοφανή της χαρακτηριστικά: η παύση της λατρείας του κράτους στο όνομα μιας νεο-φιλελεύθερης θεώρησης του κόσμου, προσανατολισμένης στην κριτική του κράτους πρόνοιας, στη φορολογική εξέγερση, στην οικονομική απορύθμιση και στην προώθηση των ατομικών ελευθεριών, απαλλαγμένες από κάθε είδους κρατική παρέμβαση.[(4)] Η άρνηση της δημοκρατίας –ή η ερμηνεία της με αυταρχικό τρόπο– δεν συνοδεύεται πάντοτε από τον εθνικισμό, που σε ορισμένες περιπτώσεις αποτελεί αντικείμενο διαπραγμάτευσης για τις μορφές του εθνοκεντρισμού, αμφισβητώντας το μοντέλο του έθνους-κράτους, όπως αποδεικνύεται από την ιταλική Ένωση του Βορρά ή της φλαμανδικής ακροδεξιάς. Σε άλλες περιπτώσεις, ο εθνικισμός παίρνει τη μορφή της άμυνας της Δύσης που απειλείται από την παγκοσμιοποίηση και τη σύγκρουση των πολιτισμών.

Ο μοναδικός συνδυασμός της ξενοφοβίας, του ατομικισμού, των δικαιωμάτων των γυναικών και της ομοφυλοφιλίας που υποστήριξε ο Pim Fortuyn στις Κάτω Χώρες το 2002, ήταν το κλειδί για μια βιώσιμη εκλογική επανάσταση. Παρόμοια στοιχεία χαρακτηρίζουν άλλα πολιτικά κινήματα στη Βόρεια Ευρώπη, όπως το Vlaams Belang στο Βέλγιο, το Δανικό Λαϊκό Κόμμα και η σουηδική ακροδεξιά, η οποία μόλις εισήλθε στο Κοινοβούλιο της Στοκχόλμης. Όμως, θα τα συναντήσουμε επίσης –αν και αναμεμιγμένα με πιο παραδοσιακά στερεότυπα– στο αυστριακό Φιλελεύθερο Κόμμα (του οποίου χαρισματικός ηγέτης ήταν ο Jörg Haider), ο οποίος κέρδισε στις εκλογές τον περασμένο Οκτώβριο ως η δεύτερη πολιτική δύναμη στη Βιέννη (27% των ψήφων).

Το ενοποιητικό στοιχείο της νέας ακροδεξιάς είναι η ξενοφοβία, η οποία εκφράζεται ως μια βίαιη απόρριψη των μεταναστών. Ο μετανάστης σήμερα είναι ο κληρονόμος των «επικίνδυνων τάξεων» του δέκατου ένατου αιώνα, στιγματισμένος, από τη θετικιστική κοινωνική επιστήμη της εποχής, ως ένα στοιχείο που συγκεντρώνει όλες τις κοινωνικές παθολογίες: τον αλκοολισμό, την εγκληματικότητα και την πορνεία, μέχρι και τις επιδημίες όπως η χολέρα.[(5)] Αυτά τα στερεότυπα –συχνά συμπυκνώνουν μια αναπαράσταση για τον ξένο με βάση ψυχικά και σωματικά χαρακτηριστικά καλά σεσημασμένα– απορρέουν από ένα φαντασιακό ανατολίτικο και αποικιακό που επέτρεπε πάντα τον αρνητικό χαρακτηρισμό, τον αβέβαιο και εύθραυστο χαρακτηρισμό, ο οποίος οφείλεται στο φόβο του «άλλου» που θεωρείται πάντα ως «εισβολέας» και «εχθρός». Στην Ευρώπη του σήμερα, ο μετανάστης χαρακτηρίζεται ουσιαστικά ως μουσουλμάνος. Η ισλαμοφοβία παίζει σήμερα, για το νέο ρατσισμό, τον ρόλο που έπαιζε κάποτε ο αντισημιτισμός για τον εθνικισμό και τον φασισμό πριν από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Η μνήμη του Ολοκαυτώματος –μια ιστορική αντίληψη του αντισημιτισμού μέσα από το πρίσμα της έκβασης της γενοκτονίας– τείνει να επισκιάσει αυτές τις ομοιότητες, που είναι παρ' όλα αυτά προφανείς. Το πορτρέτο του αραβο-μουσουλμάνου, σπιλωμένο από τη σύγχρονη ξενοφοβία, δεν διαφέρει πολύ από εκείνο του Εβραίου που καλλιεργήθηκε από τον αντισημιτισμό στις αρχές του εικοστού αιώνα. Τα γένια και τα

καφτάνια των Εβραίων μεταναστών από την Κεντρική και την Ανατολική Ευρώπη του παρελθόντος, είναι τα γένια και τα σαρίκια των Μουσουλμάνων του σήμερα.

Σε αμφότερες τις περιπτώσεις, οι θρησκευτικές, πολιτιστικές, ενδυματολογικές, διατροφικές συνήθειες μιας μειονότητας είχαν ως στόχο να κατασκευάσουν ένα αρνητικό στερεότυπο για τον αλλοδαπό που δεν αφομοιώνεται στην εθνική κοινότητα. Ο ιουδαϊσμός και το Ισλάμ λειτουργούν έτσι, ως αρνητικές μορφές της ετερότητας: Εδώ και έναν αιώνα ένας Εβραίος ζωγραφισμένος σε μια λαϊκή εικονογραφία είχε κατ' ανάγκην γαμψή μύτη και πεταχτά αυτιά. Σήμερα το Ισλάμ προσδιορίζεται από τη μπούρκα, ακόμη κι αν το 99,99% των μουσουλμάνων γυναικών στην Ευρώπη δεν φορούν το ολόσωμο πέπλο. Σε πολιτικό επίπεδο, το φάντασμα της ισλαμικής τρομοκρατίας αντικατέστησε εκείνο του εβραιο-μπολσεβικισμού.

Σήμερα, ο αντισημιτισμός παραμένει ως το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του εθνικισμού στην Κεντρική Ευρώπη, όπου το Ισλάμ είναι σχεδόν ανύπαρκτο και η σειρά του 1989 αναζωογόνησε τους παλιούς δαίμονες (πάντα παρόντες, ακόμη και τώρα που δεν υπάρχουν πλέον Εβραίοι), αλλά έχει σχεδόν εξαφανιστεί από τη φρασεολογία της άκρας δυτικής δεξιάς (που μερικές φορές δείχνει τη συμπάθειά της στο Ισραήλ). Στις Κάτω Χώρες, ο Geert Wilders έχει κηρύξει πόλεμο κατά του «ισλαμοφασισμού» και των δραστηριοτήτων του. Σύμφωνα με δημοψήφισμα, το 57% των Ελβετών πολιτών, ψήφισαν στις 28 Νοεμβρίου 2013 υπέρ της απαγόρευσης των μιναρέδων. Μέχρι στιγμής, μόνο τέσσερα στα 150 τζαμιά στην Ελβετική Συνομοσπονδία διέθεταν: το κατώφλι αυτό παραμένει αδιάβατο.

Στην Ιταλία, όπως και στη Γαλλία, πολλές απόψεις διατυπώθηκαν προκειμένου να παρθούν παρόμοια μέτρα, αποδεικνύοντας ότι, πέρα από τη μανία της ξενοφοβικής και λαϊκιστικής ελβετικής δεξιάς, η προθυμία να στιγματιστεί το Ισλάμ αφορά την Ευρώπη στο σύνολό της. Ο Shlomo Sand έχει δίκιο που τονίζει ότι η ισλαμοφοβία αποτελεί σήμερα ενωτικό στοιχείο της Ευρώπης –την «ιουδαιο-χριστιανική» μήτρα της οποίας ποτέ δεν παραλείπουμε

να υπενθυμίσουμε– καθώς και ο αντισημιτισμός έπαιξε βασικό ρόλο τον δέκατο ένατο αιώνα, κατά τη διαδικασία οικοδόμησης των εθνικών κρατών.[6]

Αυτή η νέα ακροδεξιά, η οποία εγκαταλείπει τα φασιστικά της στοιχεία, παίρνει τη μορφή του λαϊκισμού. Η σύλληψη, όπως όλοι γνωρίζουν, είναι αόριστη, ελαστική, διφορούμενη και μάλιστα απεχθής, όταν χρησιμοποιείται για να επιβεβαιώσει την αριστοκρατική περιφρόνηση απέναντι στον λαό. Παρόλα αυτά, η συχνή εκλογική επανάσταση της νέας ακροδεξιάς δείχνει την ικανότητά της να βρίσκει συναίνεση στους κόλπους της εργατικής τάξης και των φτωχότερων στρωμάτων. Ο λαϊκισμός της δεξιάς –ο Ernesto Laclau το επεσήμανε πολύ ωραία [7]– τροφοδοτείται από τη σύγχυση ενός λαού που έχει εγκαταλειφθεί από την αριστερά, της οποίας το έργο θα έπρεπε να είναι εκείνο της οργάνωσης και αντιπροσώπευσής του. Ο λαϊκισμός τελικά, είναι μια κατηγορία διασταύρωσης, η οποία καταδεικνύει τα πορώδη σύνορα μεταξύ της δεξιάς και της άκρας δεξιάς. Αν κάποιος είχε αμφιβολίες γι' αυτό, ο Σαρκοζί ήταν υπεύθυνος για να τις διαλύσει μετά την εκλογή του, πρώτα με τη δημιουργία ενός υπουργείου Μετανάστευσης και Εθνικής Ταυτότητας και έπειτα με την έναρξη μιας εκστρατείας εναντίον των Τσιγγάνων, οι οποίοι απελαύνονται με βάση μια εθνικο-φυλετική απογραφή, κερδίζοντας την ενθουσιώδη υποστήριξη πολλών εκπροσώπων της Ευρωπαϊκής Δεξιάς, πρωτίστως της ιταλικής δεξιάς.

Κατά βάθος, ο αγώνας για ίσα δικαιώματα –αποφεύγοντας τις στείρες αντιπαραθέσεις μεταξύ των Ρεπουμπλικάνων εθνικιστών και την κοινοτική πολυπολιτισμικότητα– επιστρέφει στις αρχές του εικοστού πρώτου αιώνα, όπως γινόταν τον δέκατο ένατο αιώνα, όταν η ανερχόμενη φιλελεύθερη αστική τάξη αντιμαχόταν τη δημοκρατία, περιορίζοντας την ψήφο θέτοντας περιοριστικά εμπόδια που σχετίζονταν με την κοινωνική τάξη, το φύλο και τη φυλή. Σήμερα, παρά τους νόμους που θεσπίστηκαν σε πολλές χώρες, οι γυναίκες εξακολουθούν να μην εκπροσωπούνται επαρκώς στα θεσμικά μας όργανα, τα λαϊκά στρώματα εγκαταλείπουν ολοένα και περισσότερο, αδιαφορώντας για ένα πολιτικό σύστημα που

αντιλαμβάνονται ως ξένο και μάλιστα εχθρικό. Οι μετανάστες, τέλος, βρίσκονται αποκλεισμένοι από κάθε δικαίωμα. Αυτά είναι λοιπόν τα κύρια χαρακτηριστικά της «αγαπημένης μας παγκοσμιοποίησης».

Οι μεταλλάξεις του ρατσισμού και της ξενοφοβίας δεν μπορούν να παραμείνουν χωρίς πολιτικές συνέπειες. Αν ο φασισμός είναι μια μάχη προφανούς καθημερινότητας στις νέες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπου είμαστε σήμερα μάρτυρες της ανόδου της εθνικιστικής ακροδεξιάς, της αντισημιτικής και φασιστικής, η κατάσταση είναι αρκετά διαφορετική στην δύση. Βέβαια, σε μια ήπειρο που έχει γνωρίσει τον Μουσολίνι, τον Χίτλερ και τον Φράνκο, ο αντιφασισμός πρέπει να αποτελέσει μέρος του γενετικού κώδικα της δημοκρατίας ως τμήμα της ιστορικής μας συνείδησης.

Στη μάχη ενάντια στις νέες μορφές ρατσισμού και ξενοφοβίας στο όνομα του αντιφασισμού, μπορεί ωστόσο να δημιουργηθεί ο κίνδυνος να αποδειχθεί ένας αγώνας οπισθοφυλακής. Ο αντιφασισμός έχει εκπληρώσει τον σκοπό του –ως οργανωμένο πολιτικό κίνημα– στη δεκαετία του 1980 και του 1990, όταν, κυρίως στη Γαλλία, βρέθηκε αντιμέτωπος με την εμφάνιση μιας δεξιάς φασιστικής μήτρας (ακόμη και αν το γενικό πλαίσιο δεν ήταν αυτό του 1930). Όμως, σήμερα δεν αφορά στην υπεράσπιση μιας δημοκρατίας που απειλείται. Ο ρατσισμός και η ξενοφοβία έχουν δύο πρόσωπα, τα οποία αλληλοσυμπληρώνονται. Από τη μία, εκείνο της νέας «ρεπουμπλικανικής ακροδεξιάς» (η οποία είναι ταγμένη στην «προστασία των δικαιωμάτων» που καταπατώνται, με εθνοτικές, εθνικές ή θρησκευτικές βάσεις) και από την άλλη, εκείνο των κυβερνητικών πολιτικών (στρατόπεδα συγκέντρωσης για τους μετανάστες «χωρίς χαρτιά», προγραμματισμένες απελάσεις, στιγματισμός και διακρίσεις εις βάρος των εθνοτικών ή θρησκευτικών μειονοτήτων). Έτσι, αυτή η νέα μορφή ρατσισμού, προσαρμόζεται στην αντιπροσωπευτική δημοκρατία, αναδιαμορφώνοντάς την στο εσωτερικό της. Επομένως, πρέπει να επανεξετάσουμε την ίδια τη δημοκρατία, καθώς και τις έννοιες της ισότητας των δικαιωμάτων και της ιθαγένειας, προκειμένου

να δώσουμε ώθηση στην καταπολέμηση του ρατσισμού.

Σημειώσεις:

1. Pierre-André Taguieff, *La force du préjugé*, La Découverte, Paris, 1988 .
2. Erving Goffman, *Stigmate. Les usages sociaux des handicaps*, Éditions de Minuit, 1975
3. Alberto Burgio, *Nonostante Auschwitz. Il «ritorno» del razzismo in Europa*, Derive Approdi, Rome, 2010
4. Jean-Yves Camus, «Du fascisme au national-populisme. Métamorphoses de l'extrême droite en Europe», *Le Monde diplomatique*, mai 2002
5. Louis Chevalier, *Classes laborieuses et classes dangereuses*, Perrin, Paris, 2007 (éd. or. 1958).
6. Shlomo Sand, «From Judeophobia to Islamophobia. Nation-building and the construction of Europe», *Jewish Quarterly*, 2010, n. 215
7. Ernesto Laclau, *La raison populiste*, Éditions du Seuil, Paris, 2008.

*Ο **Enzo Traverso** γεννήθηκε στο Γκάβι (Πιεμόντε) το 1957. Σπούδασε ιστορία στο Πανεπιστήμιο της Γένοβας και ολοκλήρωσε το διδακτορικό του το 1989 στην Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales, κάτω από την εποπτεία του Michael Lewy. Είναι καθηγητής πολιτικής επιστήμης στο Πανεπιστήμιο της Πικαρδίας "Jules Verne" στην Αμιέν.*

Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 13

Συνέντευξη Mary Mellor:

Μπροστά στην κρίση

Συνέντευξη: Μαριάννα Μυλωνά
Μετάφραση/Απομαγνητοφώνηση: Μαριέττα Σιμεγιάτου

Η Mary Mellor είναι η συγγραφέας του βιβλίου «The future of money: From Financial Crisis to Public Resource [Το μέλλον του χρήματος: από τη χρηματοοικονομική κρίση στην έννοια του δημόσιου πόρου], PlutoPress, 2010» και επίτιμη καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο Northumbria του Newcastle, όπου έχει διατελέσει ιδρυτικό μέλος και Πρόεδρος του Ερευνητικού Ινστιτούτου για τις Βιώσιμες Πόλεις. Εργάζεται στον τομέα αυτό εδώ και πάνω από 20 χρόνια και έχει δημοσιεύσει πολλές αναλύσεις σχετικά με εναλλακτικές προσεγγίσεις της οικονομίας, από την κοινωνική, τη φεμινιστική και την οικολογική σκοπιά.

Βρισκόμαστε εν μέσω μιας από τις σοβαρότερες κρίσεις στην ιστορία του καπιταλισμού. Ποιες είναι κατά τη γνώμη σας οι βαθύτερες αιτίες αυτής της κρίσης και πώς αλληλοσυνδέονται με το καπιταλιστικό σύστημα ως σύνολο;

Υπάρχουν διάφοροι λόγοι για την κρίση. Ένας είναι η παγκοσμιοποίηση και ο διεθνής ανταγωνισμός στο πλαίσιο των οποίων βλέπουμε να υπερισχύει το κέρδος, αντί να χτίζονται ισχυρές οικονομίες στην κάθε χώρα. Επομένως, οι χώρες γίνονται λιγότερο αυτάρκεις και περισσότερο επιρρεπείς στις νομισματικές διακυμάνσεις. Ένα ακόμα μεγάλο πρόβλημα είναι η οικονομοποίηση, δηλαδή βλέπουμε ότι τα πάντα κρίνονται από τις χρηματικές αξίες και το κέρδος. Επομένως, τα ωφελήματα από τα αγαθά και τις υπηρεσίες δεν είναι τόσο σημαντικά όσο η αποκομιδή κέρδους. Ένα ακόμα μεγάλο πρόβλημα είναι η επίθεση στη δημόσια οικονομία και ο ισχυρισμός ότι μόνο οι αγορές γεννούν υπηρεσίες και αγαθά. Αυτό δεν είναι αλήθεια. Το επιχείρημά μου είναι ότι μια ιδιωτική οικονομία δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς ισχυρή δημόσια οικονομία. Ισχυρότερη δημόσια οικονομία είχαμε τη δεκαετία του 1950, όταν υπήρχε ισορροπία μεταξύ δημοσίου και ιδιωτικού στο πλαίσιο μιας μικτής

οικονομίας. Η άμεση ωστόσο αιτία της κρίσης πάνω από όλα είναι η μετακίνηση προς αυτό που αποκαλώ ιδιωτικοποίηση του χρήματος, δηλαδή όταν η προμήθεια χρήματος κυριαρχείται απόλυτα από τις τράπεζες και τα θέματα χρέους. Τα χρέη συσσωρεύονταν, έως το σημείο που οι άνθρωποι δεν άντεχαν άλλο χρέος, οι τράπεζες δεν δάνειζαν πλέον και στο τέλος επήλθαν οι πλήρεις επιπτώσεις της κρίσης.

Είναι η οικονομική ανάπτυξη συστημικό χαρακτηριστικό του καπιταλιστικού συστήματος παραγωγής και διανομής;

Ναι, πρέπει να αναπτύσσεται, γιατί είτε με πραγματικούς είτε με χρηματικούς όρους, τότε το σύστημα γίνεται αμιγώς κερδοσκοπικό. Γιατί ο όλος σκοπός του καπιταλισμού είναι ότι το χρήμα πρέπει να παράγει περισσότερο χρήμα. Οπότε οτιδήποτε, είτε το χρήμα από μόνο του θα πρέπει να παράγει χρήμα, πράγμα που αποτελεί κερδοσκοπία, είτε το χρήμα που επενδύεται σε αγαθά και υπηρεσίες θα πρέπει να παράγει κέρδος. Ούτως ή άλλως, η οικονομία πρέπει να αναπτύσσεται γιατί όλοι θέλουν να αποκομίζουν κέρδος και δεν μπορούν όλοι να αποκομίζουν κέρδος όταν ένα σύστημα παραμένει σταθερό.

Υπάρχουν εναλλακτικά οικονομικά συστήματα που μπορούν να εγγυηθούν βιώσιμες σχέσεις μεταξύ ανθρωπότητας και φυσικού περιβάλλοντος;

Ναι, πρέπει τουλάχιστον να επιστρέψουμε στη μικτή οικονομία, στην ισχυρή δημόσια οικονομία, όχι με βάση το κέρδος. Μπορεί είτε να υπάρξει πλήρως δημόσια οικονομία, είτε κοινωνική οικονομία με πολλές μη κερδοσκοπικές εταιρείες να παράγουν αγαθά και υπηρεσίες. Ο κλάδος της οικονομίας που επιζητά μόνο το κέρδος δεν θα πρέπει να καταλαμβάνει το μεγαλύτερο μέρος της οικονομίας. Ορισμένοι επιχειρηματολογούν ότι δεν θα πρέπει να υπάρχει καθόλου. Θα πρέπει όμως τουλάχιστον να έχουμε ισχυρή δημόσια και κοινωνική οικονομία και να μην κυριαρχεί ο ιδιωτικός τομέας και μάλιστα όταν οι αξίες του που συνοψίζονται στο κέρδος είναι το μόνο κριτήριο της οικονομικής δραστηριότητας.

Η οικονομική ύφεση λόγω της υποβάθμισης του περιβάλλοντος θα αποτελέσει το κοινό μέλλον της ανθρωπότητας για τα χρόνια που έρχονται. Σήμερα βλέπουμε να αναπτύσσεται μεταξύ ριζοσπαστικών ακτιβιστών και ακαδημαϊκών ένα κίνημα υπέρ της βιώσιμης αποανάπτυξης. Ποια είναι η κοινή διαφορά αυτών των κινημάτων και πώς εντάσσονται στην οικολογική βιωσιμότητα; Για παράδειγμα, πώς συνδέονται με την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει» και τα συστήματα ανταλλαγών άνθρακα;

Πιστεύω ότι είναι σημαντικό όλα τα πολιτικά κόμματα να αναγνωρίσουν το οικολογικό πρόβλημα, τις επιπτώσεις στους πόρους και την κλιματική αλλαγή. Έχουμε ακόμα μάχη να δώσουμε για την αποδοχή, γιατί πολλοί σκεπτικιστές ακόμα υποστηρίζουν ότι δεν υπάρχει πρόβλημα. Πιστεύω είναι σημαντικό κυρίως για τις ριζοσπαστικές ομάδες να ξεκινήσουν από την παραδοχή ότι υπάρχει σοβαρό πρόβλημα, ότι όλοι ζούμε σε έναν κόσμο με ελλείψεις σε πρώτες ύλες. Αυτό σημαίνει ότι δεν είναι βιώσιμο ένα επεκτατικό σύστημα με βάση την ανάπτυξη ή την ανισότητα, γιατί για να επαρκούν στο μέλλον οι πόροι θα πρέπει να διαμοιράζονται ισότιμα. Επομένως, μου φαίνεται ότι η ιδέα ότι θα υπάρχουν ελλείψεις μάς κάνει να σκεφτόμαστε ότι σίγουρα θα υπάρχει και κοινωνικά δικαιότερη προσέγγιση ως προς τον τρόπο οργάνωσης της ανθρώπινης κοινωνίας και μεγαλύτερη συνειδητοποίηση των επιπτώσεών μας στον φυσικό κόσμο. Όσον αφορά την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει», δεν πείθομαι και πολύ από τους μηχανισμούς εκείνους που στηρίζονται στην αγορά, όπως τις εμπορικές συναλλαγές άνθρακα. Θα ήθελα ρυθμίσεις στον άνθρακα ώστε να σιγουρευτούμε ότι οι όποιοι πόροι μας μένουν θα χρησιμοποιηθούν για το κοινό καλό και δεν θα ενταχθούν στο σύστημα της αγοράς για να γίνουν στη συνέχεια αντικείμενο καπηλείας.

Οπότε ποια είναι η εναλλακτική για την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει», για παράδειγμα;

Σίγουρα η φορολόγηση όσων επιθυμούν να εκμεταλλευτούν πόρους. Πιστεύω ότι οι πόροι θα πρέπει να είναι ακριβοί σε ένα σύστημα αγοράς. Εάν υπάρχουν επιδοτήσεις στις τιμές, θα πρέπει να

ισχύουν για όλους και ο πόρος να αντιμετωπίζεται ως κοινός και όχι να υπόκειται στις δυνάμεις της αγοράς. Έτσι βασικά δεν πρέπει να ρυπαίνουμε εξ'αρχής. Ορισμένες φορές ρυπαίνουμε, γιατί δεν είμαστε τέλειοι. Θα πρέπει όμως να λειτουργούμε βάσει της προϋπόθεσης ότι οφείλουμε να μην ρυπαίνουμε, να μην εκμεταλλευόμαστε και να μη ζούμε πέρα από τα οικολογικά μας μέσα.

Το κίνημα της αποανάπτυξης δεν έχει προβλέψει συγκεκριμένο σχέδιο μετάβασης στην αποανάπτυξη. Ποιες είναι κατά τη γνώμη σας οι πρωταρχικές προτεραιότητες για τη μετάβαση σε μια βιώσιμη οικονομία αποανάπτυξης τώρα;

Βάσει της δικής μου ανάλυσης, το πρώτο πράγμα που πρέπει να κάνουμε είναι να ανακτήσουμε τον έλεγχο της προμήθειας χρήματος από τον ιδιωτικό τομέα, το τραπεζικό σύστημα. Οι περισσότεροι άνθρωποι δεν συνειδητοποιούν ότι όταν μια τράπεζα παρέχει δάνειο, δεν μεταφέρει χρήματα από αποταμιευτές σε δανειστές, αλλά παράγει νέο χρήμα. Και οι τράπεζες παράγουν τεράστιες ποσότητες νέου χρήματος ως χρέους. Αυτό ασκεί τεράστια πίεση στην οικονομία να παράγει αποδόσεις, ενώ είναι αδύνατον για το δανειστή να επιστρέψει τα χρήματα αυτά, συν τον τόκο που αναλογεί. Μέσα από όλο αυτό, οι τράπεζες προσδοκούν και κέρδος, οπότε το σύστημα είναι καθαρά επεκτατικό. Έτσι, το πρώτο πράγμα που κάθε ριζοσπάστης θα πρέπει να κάνει για τη μετάβαση θα είναι τουλάχιστον να πει ότι το τραπεζικό σύστημα θα πρέπει ουσιαστικά να μεταβιβάζει χρήματα μεταξύ αποταμιευτών και δανειστών. Έτσι, όταν κάποιος δανείζεται χρήματα, ο αποταμιευτής δεν θα μπορεί να πάρει. Αυτό δεν ισχύει σήμερα. Στη συνέχεια, θα πρέπει να απομακρυνθούμε από την κοινωνία της αγοράς γενικά, δηλαδή από τη λογική ότι όποιος έχει τα χρήματα κάνει και τις επιλογές. Επιπλέον, θα πρέπει να εκδημοκρατίσουμε τις οικονομίες μας, να αποφασίσουμε ποιες είναι οι προτεραιότητές μας. Θα πρέπει επίσης να συνειδητοποιούμε ότι είναι σημαντικό να παράγονται τα περισσότερα αγαθά και υπηρεσίες σε μη κερδοσκοπική βάση, είτε δημόσια, είτε κοινωνική. Ουσιαστικά λοιπόν πρέπει να

ανακτήσουμε την οικονομία μας από την αγορά. Κυριαρχείται απόλυτα από την αγορά τα τελευταία σαράντα χρόνια περίπου. Πρέπει να προσδώσουμε και πάλι στην έννοια του δημοσίου τη σημασία που του αρμόζει. Το δημόσιο σήμερα υπονομεύεται από την ιδεολογία της αγοράς, τη νεοφιλελεύθερη ιδεολογία. Πρέπει επίσης να έχουμε εμπιστοσύνη στους εαυτούς μας, να συνειδητοποιήσουμε ότι το δημόσιο μπορεί να είναι ισχυρό, μπορεί να παράγει αγαθά και υπηρεσίες αποδοτικά και σωστά, ότι η αγορά δεν είναι τόσο αποδοτική όσο διατείνεται ότι είναι.

Οι ελευθεριακές παραδόσεις σκέψης γενικά υιοθετούν αρνητική στάση ως προς το χρήμα ως κοινωνικό θεσμό, εφόσον αποτελεί τον κύριο μηχανισμό του κεφαλαίου και επομένως της συσσώρευσης ισχύος σε ένα κοινωνικό σύστημα που κυριαρχείται από την οικονομία του κεφαλαίου. Υπάρχει μια πιο κριτική προσέγγιση ως προς το χρήμα και τι γίνεται με το πιστωτικό σύστημα;

Αυτό είναι το τέχνασμα της νεοφιλελεύθερης καπιταλιστικής ιδεολογίας. Μας λέει ότι η μόνη μορφή χρήματος είναι το χρήμα που σχετίζεται με κέρδος και εμπόριο. Αυτό ιστορικά δεν είναι αλήθεια. Υπάρχουν τουλάχιστον τρεις πηγές χρήματος και η πίστωση, η κερδοσκοπική χρήση του χρήματος από την αγορά, η εμπορευματοποίηση είναι ιστορικά η λιγότερο σημαντική. Η σημαντικότερη μορφή χρήματος είναι αυτό που είχε πάντα η κοινωνία, δηλαδή τα μέσα για να κρίνει την αξία διαφόρων πραγμάτων, που δεν αφορούν ωστόσο εμπορεύματα, αλλά σε μεγάλο βαθμό υποθέσεις όπως η τέλεση γάμων, η απόδοση φόρων τιμής σε ναούς και παλάτια, ή η καταβολή αποζημιώσεων λόγω ζημίας που προκλήθηκε σε τρίτους. Έτσι, οι περισσότερες ανθρώπινες κοινωνίες είχαν κάποιο μέσο μέτρησης της αξίας, αλλά σε κοινωνική βάση, όχι στη βάση της ανταλλαγής εμπορευμάτων. Ένα ακόμα σημαντικότατο στοιχείο του χρήματος ήταν ότι η διαχείρισή του ανήκε στους άρχοντες, δηλαδή με σύγχρονους όρους, ήταν δημόσιο χρήμα. Η εμπορική προσέγγιση στο χρήμα υποστηρίζει ότι όλα στηρίζονταν στις ανταλλαγές, οι άνθρωποι συναλλάσσονταν και επομένως έπρεπε να εφευρεθεί το χρήμα για να διευκολυνθεί η ανταλλαγή αγαθών. Αυτό είναι εντελώς ψέμα.

Τα νομίσματα εφευρέθηκαν γύρω στο 600 π.Χ. και πάντα μονοπωλούνταν από τους άρχοντες, πάντα αποτελούσαν δημόσιο μηχανισμό, ή μηχανισμό στη βάση της εξουσίας. Ποτέ δεν κυριαρχούνταν από το εμπόριο. Το εμπόριο απλά εκμεταλλεύτηκε τα νομίσματα, γιατί οι άρχοντες έκοβαν και ξόδευαν νομίσματα, κι έτσι ο εμπορικός τομέας βρήκε την ευκαιρία να τα χρησιμοποιήσει. Η σύγχρονη έννοια του χρήματος, ως μέσο του καπιταλισμού αποκλειστικά, απλά παρερμηνεύει την ιστορία. Το χρήμα είναι τόσο δημόσιο και κοινωνικό, όσο και εμπορικό. Θα πρέπει να το διασώσουμε από την αγορά. Πολλοί άνθρωποι δημιουργούν προγράμματα τοπικού χρήματος και επιχειρούν την επανεφεύρεση του κοινωνικού χρήματος, ώστε οι άνθρωποι να μπορούν να συναλλάσσονται μεταξύ τους και να προμηθεύονται αγαθά και υπηρεσίες, χωρίς την ανάγκη να προσδοκούν κέρδος, δηλαδή όχι με τους όρους της καπιταλιστικής αγοράς.

Μπορούν τα συστήματα πίστωσης να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο σε μια κοινωνικά εκδημοκρατισμένη οικονομία;

Η ιδέα της πίστωσης είναι ότι δανείζεις χρήματα με τόκο, πράγμα που σημαίνει ότι αντιμετωπίζεις το χρήμα ως εμπόρευμα. Αυτό έχει πρωταρχική σημασία για τον εμπορικό τομέα, ο δανεισμός χρήματος και η χρέωση τόκου για το δανεισμό αυτό. Η πρακτική αυτή όμως έχει καταδικαστεί ιστορικά. Η ιδέα του ιωβηλαίου ήταν ότι με την πάροδο επτά ετών όλα τα χρέη παραγράφονταν, με το επιχείρημα ότι ο δανειστής δεν θα έπρεπε να είχε δανείσει εξαρχής τα χρήματα εάν ο δανειζόμενος δεν είχε τη δυνατότητα να τα επιστρέψει. Αυτό αποτελεί ακόμα την κεντρική αρχή στις ισλαμικές απόψεις σχετικά με τον δανεισμό χρήματος, ότι ο δανειστής φέρει την ίδια ευθύνη για την επιστροφή των χρημάτων όσο και ο δανειζόμενος. Έτσι, η ιδέα του δανεισμού δεν ενδείκνυται. Τα χρήματα θα έπρεπε να κατανέμονται και όχι να αποτελούν αντικείμενο δανεισμού. Εάν ανακτήσουμε τον έλεγχο της προμήθειας χρήματος από το τραπεζικό σύστημα, το οποίο δανείζει αποκλειστικά με τόκο, τότε θα μπορέσουμε να αρχίσουμε να σκεφτόμαστε πώς θα μπορούσαμε να κατανέμουμε δημοκρατικά τα χρήματα στους

ανθρώπους, ώστε να μην υπάρχει ανάγκη δανεισμού από το τραπεζικό σύστημα. Διαχρονικά, η εξουσία ήταν που εξέδιδε και ξόδευε χρήματα στις οικονομίες, η ιδέα του δανεισμού είναι πολύ πρόσφατο φαινόμενο, αναδύθηκε μόλις σαράντα χρόνια πριν, μόλις σταματήσαμε γενικά να χρησιμοποιούμε νομίσματα. Υπάρχει βέβαια κάποιο περιθώριο πίστωσης, εάν κάποιος έχει δανείσει χρήματα για κάποια επένδυση για παράδειγμα, τότε προφανώς υπάρχει δικαίωμα αποπληρωμής. Δεν μπορείς να ισχυριστείς ότι δεν μπορεί να υπάρξει μια μικρή χρέωση για την υπηρεσία. Δεν μπορεί όμως αυτό να αποτελεί εξολοκλήρου τη δυναμική της οικονομίας και του χρηματικού συστήματος, γιατί κάτι τέτοιο είναι απολύτως ασταθές και εκφράζει ένα σύστημα που είτε αναπτύσσεται, είτε πεθαίνει. Σε μια τέτοιου είδους οικονομία, εμφανίζονται κρίσεις σε κύκλους περίπου 20 ετών, επειδή στο τέλος οι κοινωνίες υπερχρεώνονται σε τέτοιο βαθμό που δεν αντέχουν άλλο. Πάντα είχαμε λοιπόν, σε ολόκληρη την ιστορία μας και σίγουρα πριν την ανάδυση της αγοράς, μια δημόσια προσέγγιση του χρήματος. Υπάρχουν δυο τρόποι διάχυσης χρήματος στην κοινωνία: να δαπανείς ή να δανείζεις χρήματα. Θα πρέπει να υπάρχει ισορροπία μεταξύ των δαπανών στην οικονομία, οι οποίες θα πρέπει να γίνονται από κάποιο δημόσιο θεσμό, και του δανεισμού χρήματος στην κοινωνία, ο οποίος όμως στο τέλος δεν είναι βιώσιμος. Το μυστικό της επιτυχίας του εμπορικού χρηματικού τομέα είναι ότι δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς μια σημαντική ποσότητα δημόσιου χρήματος χωρίς χρέος η οποία θα λειτουργεί ως αποσβεστήρας κραδασμών. Επομένως, καταστρέφοντας την ιδέα του δημοσίου τα τελευταία σαράντα χρόνια, οι εμπορικός χρηματοπιστωτικός τομέας έχει καταστρέψει τα ίδια τα θεμέλιά του, τις ρίζες του. Συντελείται μια δομική κρίση του καπιταλισμού η οποία δείχνει ότι ο καπιταλισμός δεν λειτουργεί, γιατί καπιταλισμός δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς πίστωση και πίστωση δεν μπορεί να υπάρχει χωρίς δημόσιο χρήμα.

Όχι Δύο Άκρα αλλά Δύο Κόσμοι σε Σύγκρουση

Αντώνης Μπρούμας / Νώντας Σκυφτούλης

Δεν εκπλαγήκαμε από το μέγεθος της υποκρισίας, που χαρακτηρίζει τον όψιμο αντιφασισμό ορισμένων πολιτικών και δημοσιογράφων μετά τη δολοφονία του αντιφασίστα Παύλου Φύσσα. Τα ίδια συμφέροντα, που εδώ και χρόνια καλλιέργησαν επιμελώς τον κήπο της Χρυσής Αυγής και οδήγησαν ένα κομμάτι της κοινωνίας στις αγκάλες του ναζισμού, ξαφνικά παρουσιάστηκαν ως οι μεγαλύτεροι πολέμιοί του. Είμαστε βέβαιοι ότι, όταν ωριμάσουν ξανά οι συνθήκες, ο καιροσκοπισμός τους θα οδηγήσει τα συμφέροντα αυτά εξίσου αστραπιαία πίσω στο σύνηθες ξέπλυμα της εγκληματικής δράσης των ναζιστικών ταγμάτων εφόδου. Και εν ευθέτω χρόνω το σύστημα εξουσίας, που δήθεν τώρα δείχνει μηδενική ανοχή στις ναζιστικές μεθόδους, αύριο μπορεί να δομήσει μία πιο σοβαρή “ασημένια αυγή” και θα την κάνει προνομιακό εταίρο στη νομή της πολιτικής εξουσίας, για να συμπληρώσει την ολοκληρωτική του στροφή. Αυτός είναι ο κρατικός “αντιφασισμός”.

Εξίσου δεν εκπλαγήκαμε που η συνταγή του ναζισμού, την οποία εδώ και χρόνια μαγείρευαν, βρήκε μία κάποια απήχηση. Ένα μικρό κοινωνικό κομμάτι, καλά εκπαιδευμένο στην ιδιώτευση, στην ιδιοτέλεια, στην ανάθεση, στη μισαλλοδοξία και στον εκφασισμό της καθημερινότητας, ανέθεσε προς στιγμή την επίλυση των προβλημάτων του στη Χρυσή Αυγή. Το κομμάτι αυτό νομιμοποίησε τη στρατηγική του ναζιστικού εγκλήματος, όχι επειδή αφομοίωσε τον ναζισμό αλλά επειδή υιοθέτησε χρόνια τώρα κάτι χειρότερο: τη λησταρχική σχέση με κάθε νόημα, με κάθε θεσμό, παραδοσιακό ή όχι, και με κάθε πολιτική.

Το σπάσιμο των κοινωνικών δεσμών από τη χρόνια εξατομίκευση του ακόρεστου καταναλωτισμού οδήγησε στη διάλυση και ιδιωτικοποίηση του ατόμου και στην επιβολή ενός γενικευμένου φόβου. Η κρίση ενσωμάτωσης και εκπροσώπησης οδήγησε στην ανάθεση, η οποία το μόνο που προσφέρει είναι μια διαρκή διάψευση.

Ανήμποροι και απλοϊκοί άνθρωποι στις σημερινές δύσκολες στιγμές οδηγούνται στον εθνικοσοσιαλισμό, είτε από τη μανία να εκδικηθούν τους πάνω τους είτε από την ανάγκη τους να πατήσουν τους από κάτω τους. Αλλά ταυτόχρονα επιδιώκουν και μια εύκολη αποκατάσταση, έχοντας μέσα τους ένα κομματάκι του Λεωνίδα από τη Σπάρτη ή ένα κομματάκι Μέγα Αλέξανδρο, που χρόνια τώρα έχουν ενσταλάξει στο πληγωμένο τους «είναι» οι τηλεμάρκετ εθνικιστές απατεώνες πωλητές βιβλίων και ψευτοταυτοτήτων.

Η αστυνομία δεν έμεινε απαθής από αυτή την ιστορία, αντιθέτως θεώρησε ότι βρήκε το καθολικό νόημα και προσχώρησε πανηγυρικά στο ναζιστικό φαντασιακό αφού δεν μπορούσε να «σταθεί» πουθενά. Άνδρες και γυναίκες των σωμάτων ασφαλείας βρήκαν στο νεοναζί νόημα και την ευκαιρία να κάνουν επιθετική πολιτική, πλέον έχοντας σαν συμπλήρωμα μια «ιδεολογία». Ό,τι τους έλειπε δηλαδή.

Η Χρυσή Αυγή, όλο αυτό το διάστημα που βγήκε στο πολιτικό προσκήνιο, παρήγαγε περισσότερο ναζισμό από όσον μπορούσε να καταναλώσει. Αυτό το κατ’ εξοχήν βαλκανικό χαρακτηριστικό, επιτάχυνε την ανάδυση και την όποια δυνατότητα εφαρμογής βασικών ναζιστικών φαντασιακών, τα οποία είναι: Πρώτον, η άρνηση ύπαρξης του άλλου (ρατσισμός), δεύτερον, η συλλογική ευθύνη (με τα εθνοφυλετικά χτυπήματα), η ιδέα του πραξικοπήματος (με την οργανωτική δομή και με τις σχέσεις σε αστυνομία και στρατό), και τρίτον το «νόμιμο» έγκλημα. Το τελευταίο θεωρείται σαν η ύψιστη προσδοκία και στρατηγική, όταν εκτελείται χωρίς όρια από το ναζιστικό κράτος. «Νόμιμο» έγκλημα επίσης θεωρείται στην περίπτωση των ναζί και όταν νομιμοποιείται από ένα μέρος της κοινωνίας ή όταν ένα μέρος

της κοινωνίας αναθέτει το έγκλημα στους νεοναζί, όπως για παράδειγμα αυτό που βρήκε εφαρμογή στους φόνους και στις βαριές σωματικές βλάβες των μεταναστών. Οι υποστηρικτές της Χρυσής Αυγής ανέθεσαν σε ένα μητροπολιτικό ναζιστικό φαινόμενο την εφαρμογή της βίας ενάντια στους μετανάστες και στους «άλλους», ακούγοντας τα αντιναζιστικά επιχειρήματα σαν άχρηστα και περιττά για την περίσταση.

Απέναντι στο αντικοινωνικό φαινόμενο του ναζισμού αρχικά κυριάρχησε η παθητικότητα και το σήκωμα των ώμων. Έπρεπε λοιπόν να έρθει η δολοφονία ενός Έλληνα από τάγμα εφόδου, για να πάρει φανερά θέση η κοινωνική πλειοψηφία ενάντια στην ανάδυση του ναζισμού. Τότε το Κράτος ανέλαβε να μας «σώσει», εκτός από την κρίση και την ανεργία, και από τους νεοναζί για να συμπληρώσει άλλη μια λειτουργία στο ενεργητικό του και ταυτόχρονα να δείξει ποιο είναι το πραγματικό αφεντικό στον σύγχρονο “δημοκρατικό” ολοκληρωτισμό. Οι οπαδοί της Χ.Α. γρήγορα εγκατέλειψαν, για να αναθέσουν (!) αλλού τις ελλειμματικές τους προσδοκίες, αφήνοντας πίσω 50 απονενοημένους έξω από τη σχολή ευελπίδων.

Εντούτοις, από την αρχή οι ναζί δεν βρήκαν μόνο σηκωμένους ώμους αλλά και ένα μεγάλο κοινωνικό κομμάτι να τους περιμένει έτοιμο και στις θέσεις του, αυτές που μας κληροδότησαν οι αντιφασίστες, που το ’40 τσάκισαν παντού τον φασισμό. Οργανωμένα και κυρίως ανοργάνωτα, σε πόλεις και χωριά, από τα σχολεία και τα νοσοκομεία μέχρι τους δρόμους και κάθε δημόσιο χώρο, η μαχητική κοινωνική αντίδραση πήρε διάχυτο χαρακτήρα, συντρίβοντας τη δράση των ναζί, που θώπευαν τα ΜΜΕ και προωθούσε η αστυνομία.

> *Τώρα λοιπόν που ξεκαθαρίζει η ήρα από το στάρι, είναι καιρός κάθε άνθρωπος να βγει από την απάθεια και την ανάθεση και να πάρει σαφή, ενεργή και έμπρακτη θέση, αναλαμβάνοντας τις ευθύνες του για την ελευθερία και την αξιοπρέπεια. Αυτή η κοινωνική πράξη ήταν, είναι και θα είναι πάντα η ήττα κάθε ολοκληρωτισμού. Αυτός είναι ο κοινωνικός αντιφασισμός.*

Με αφορμή όμως τη δολοφονία από τους ναζί ενός ανθρώπου ενεργού στα κοινωνικά, πολιτικά και πολιτιστικά πράγματα, το καθεστώς και μάλιστα με τα πλέον επίσημα χείλη του ίδιου του πρωθυπουργού εξισώνει μέσω της θεωρίας των δύο άκρων τα κοινωνικά κινήματα με τον ναζισμό, προαναγγέλλοντας νέα ολομέτωπη επίθεση στην κοινωνία και βάζοντας ήδη στο στόχαστρο το κίνημα της Χαλκιδικής ενάντια στα μεταλλεία χρυσού. Εμείς, που δεν δίνουμε λόγο στην εξουσία αλλά στην κοινωνία και εκεί μαζί ζούμε, αναπνέουμε και παλεύουμε, θα σταθούμε απέναντι σε τέτοιους σχεδιασμούς.

Ο αντιεξουσιαστικός χώρος δεν είναι άκρο αλλά ζωντανό κοινωνικό κομμάτι με βαθιές πλέον ρίζες και δράση απέναντι στο υπάρχον.

Γιατί σήμερα στην κοινωνία υπάρχει πράγματι σύγκρουση και είναι σφοδρή. Δεν συγκρούονται όμως δύο άκρα αλλά δύο κόσμοι, ο κόσμος της κοινωνικής καταστροφής και ο κόσμος της ελευθερίας και της δημιουργίας. Δεν θα χωρέσουμε στον δικό τους κόσμο, αυτόν των ναζιστικών ταγμάτων εφόδου σε συνεργασία με την αστυνομία, τον κόσμο του σύγχρονου ολοκληρωτισμού, της μεσαιωνικής εκμετάλλευσης, της διάχυτης κοινωνικής ανισότητας και αδικίας, του αφανισμού των δομών πρόνοιας, του ξεπουλήματος κάθε δημόσιου/κοινωνικού, της ανεργίας του 70% στους νέους, της “ανάπτυξης” με ρυθμούς/μισθούς αβίωτους και ανεπανόρθωτη καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος.

Απέναντι στον κόσμο τους δεν αναθέτουμε σε άλλους αλλά φτιάχνουμε εμείς οι ίδιοι, ξεκινώντας από τώρα, τον δικό μας κόσμο ελευθερίας, αλληλεγγύης και συνεργασίας. Και στέλνουμε μήνυμα στους κυρίαρχους ότι η οποιαδήποτε αποχαλίνωση της καταστολής πάνω στα ενεργά κοινωνικά κομμάτια θα έχει πολύ σύντομα απρόβλεπτες συνέπειες για αυτούς και τους σχεδιασμούς τους πάνω σε μια κοινωνία – καζάνι που βράζει.

Το κείμενο δημοσιεύτηκε στο Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 13

Συνέντευξη με Δάσκαλο και Μαθητή για τον Κοινωνικό Αντιφασισμό

Ένα ωραίο απόγευμα, λίγο προτού ξεκινήσει το πανεκπαιδευτικό συλλαλητήριο ενάντια στη διάλυση της δημόσιας παιδείας, βρεθήκαμε στα γραφεία της ΔΟΕ με τον Στέλιο Φωκιανό, δάσκαλο σε σχολείο του Κερατσινίου, και τον Φραγκίσκο, μαθητή λυκείου, για να κουβεντιάσουμε για το τι εστί κοινωνικός αντιφασισμός και πώς εκφράζεται στην πράξη.

Το ναζιστικό φαινόμενο βρίσκεται αναμφίβολα σε άνοδο, αποκτώντας ρίζες και στη νεολαία. Ποια είναι η παρούσα κατάσταση στα σχολεία σε σχέση με τις ναζιστικές ιδέες; Πόσο οργανωμένα παρεμβαίνουν οι ναζί σε αυτές τις ηλικίες;

Δάσκαλος: Από την κατοχή και τον εμφύλιο μέχρι σήμερα υπάρχει ένα κομμάτι της κοινωνίας, γύρω στο 6-7%, με ακροδεξιά και φασίζουσα νοοτροπία. Άλλωστε, ο δωσιλογισμός της κατοχής όχι μόνο δεν τιμωρήθηκε αλλά κυβέρνησε από το ’50 και έπειτα. Το κομμάτι λοιπόν αυτό παραμένει αταλάντευτο και σήμερα, και ή θα κάτσει στη γωνιά του ή θα είναι αντίπαλοί μας. Νομίζω ότι δεν μπορούμε να διεκδικήσουμε ένα κομμάτι από εκεί πέρα, επειδή δήθεν έχουν παρασυρθεί, αφού ξέρουν πολύ καλά τι κάνουν.

Μαθητής: Σε κάποια σχολεία οι ναζί είναι πιο οργανωμένοι αλλά στα περισσότερα σχολεία είναι διάσπαρτοι και κρύβονται. Υπάρχει λοιπόν ένα διάχυτο πράγμα και όχι ένα οργανωμένο ναζιστικό μέτωπο, για τον λόγο ότι η Χρυσή Αυγή δεν θέλει για την ώρα να εμφανιστεί οργανωμένα. Αυτό όμως που με φοβίζει είναι πως στα σχολεία η Χρυσή Αυγή παρεμβαίνει κυρίως με ανθρώπους της στους συλλόγους γονέων. Έτσι προσπαθεί να

διεισδύσει στα σχολεία. Για παράδειγμα, πέρυσι τον Νοέμβριο υπήρχαν αιτήματα από συλλόγους γονέων να μην γίνει γιορτή για το Πολυτεχνείο. Επιπλέον, κίνδυνο αποτελούν φασίστες καθηγητές, οι οποίοι μπορούν να επηρεάσουν τα παιδιά και φυσικά τέτοιοι υπάρχουν και είναι δύσκολο να αντιμετωπιστούν. Ειδικά, αν τέτοιοι φασίστες καθηγητές έχουν τον κατάλληλο τρόπο να περνούν πράγματα στα παιδιά, αν έχουν δηλαδή μεταδοτικότητα, μπορεί να γίνουν πολύ επικίνδυνοι. Είναι λοιπόν άλλο να διαχέει τον φασισμό ένας καθηγητής ή ένας σύλλογος γονέων και άλλο να υπάρχει ένας χρυσαυγίτης μαθητής, που αντιμετωπίζεται πολύ πιο εύκολα. Τα παιδιά από μόνα τους δεν έχουν καμία εξουσία στο τι γίνεται στο σχολείο και έτσι δεν μπορούν να αντιμετωπίσουν έναν καθηγητή ή ένα μέρος του συλλόγου γονέων.

Ο κοινωνικός αντιφασισμός περνά και μέσα από τα σχολεία. Ποιες προσπάθειες έχουν γίνει από δασκάλους και καθηγητές για την καταπολέμηση των ναζιστικών ιδεών στα σχολικά περιβάλλοντα και ποιες είναι οι προοπτικές τους;

Δάσκαλος: Πρέπει να έχουμε υπόψη μας ότι υπάρχει μεγάλη διαφορά ανάμεσα στα δημοτικά και στα γυμνάσια/λύκεια. θα μιλήσω λοιπόν για το πώς μέσα από το σωματείο δασκάλων «Νίκος Πλουμπίδης» των σχολείων Κερατσινίου – Περάματος αντιμετωπίσαμε όχι μόνο τον φασισμό αλλά και τη γενικότερη επίθεση στην κοινωνία, ένα κομμάτι της οποίας είναι και ο φασισμός.

Το 2010 αποφασίσαμε ο σύλλογος γονέων και ο σύλλογος διδασκόντων από κοινού να φτιάξουμε ένα κοινωνικό παντοπωλείο, βλέποντας τη φτώχεια που έρχεται. Αυτή η πρωτοβουλία δεν ήρθε σαν κεραυνός εν αιθρία, αλλά στηρίχθηκε σε μία εξαιρετική συνεργασία με τους γονείς, που είχε αρχίσει με την απεργία του 2006 αλλά και με την καμπάνια «Ένα Σχολείο για τη Γάζα». Αλλά και το 2007 έγινε μία χωρίς προηγούμενο δεκαήμερη κατάληψη του δημοτικού με έγγραφη συναίνεση και των γονέων, προκειμένου να καλυφθούν τρία κενά δασκάλων. Το σχολείο δεν λειτουργούσε αλλά γινόταν αντιθεσμικό πρόγραμμα με συνελεύσεις, πολιτιστικές

εκδηλώσεις και πολιτικές κουβέντες, όπως μαθήματα στις μεγαλύτερες τάξεις για την ιστορία του ελληνικού εργατικού κινήματος. Μετά από δέκα ημέρες καταφέραμε και κερδίσαμε να έρθουν τρεις δάσκαλοι στο σχολείο. Όλα αυτά είναι πολύ σχετικά με το θέμα μας.

Το 2010 λοιπόν, αποφασίζουμε να κάνουμε κοινωνικό παντοπωλείο. Και το κάνουμε με γονείς, απλούς μη πολιτικοποιημένους ανθρώπους, οι οποίοι όμως λένε αυτό που λέει και η BIOME, δηλαδή το «αν δεν θέλετε εσείς, τότε μπορούμε εμείς». Και εννοούν ότι, αν οι άνθρωποι πεινάνε, θα το φροντίσουμε εμείς, αν το σχολείο υποφέρει οικονομικά, θα το φροντίσουμε εμείς, χωρίς χορηγούς και ενάντια στην ανάθεση, με αυτοδιαχείριση και με σχέσεις εμπιστοσύνης και αγάπης. Ορίσαμε το κοινωνικό και αλληλέγγυο λέγοντας ότι μπορεί ο καθένας να προσφέρει, όπως λόγου χάρη ένας επιχειρηματίας, αλλά ανωνύμως. Μας ενισχύουν και σωματεία εργαζομένων με τρόφιμα αλλά και δωρεάν υπηρεσίες.

Έτσι, μαζεύουμε τρόφιμα, από τα οποία σιτίζονται 65 οικογένειες της γειτονιάς. Εδώ και έναν χρόνο έχουμε μπει και σε μία εναλλακτική παραγωγική διαδικασία. Παρασκευάζουμε ένα σαπουνάκι με τη σφραγίδα «αλληλεγγύη», με καθαρό λαδάκι και αιθέρια έλαια, το οποίο διανέμουμε εξαιρετικά φθηνά σε 100 διαφορετικούς εργασιακούς χώρους στην Αττική και από το οποίο βγαίνουν τα έξοδα σίτισης για τις 65 αυτές οικογένειες. Ταυτόχρονα, παράγουμε και διακινούμε και απορρυπαντικό, για την παρασκευή του οποίου κάνουμε και σεμινάρια στον κόσμο, για να το παρασκευάζει μόνος του. Στη διαδικασία παραγωγής συμμετέχουν και τα παιδιά του σχολείου.

Με όλα αυτά καταφέρνεις να αντιμετωπίζεις το πρόβλημά σου συλλογικά και να δείξεις ότι και στην οικονομία υπάρχουν εναλλακτικές αλλά και ότι το πιο καλό είναι το πιο φθηνό. Φέρνεις έμπρακτα την αλληλεγγύη σε έναν κρατικό θεσμό ως αντιθεσμό, το βάζεις σε όλα τα επίπεδα της δραστηριότητας ενός σχολείου, δηλαδή και μέσα και έξω από την αίθουσα διδασκαλίας, και, τέλος, δημιουργείς σχέσεις που είναι κόντρα στον φασισμό. Αυτό το παντοπωλείο είναι μέσα στο σχολείο. Σε αυτό δουλεύουν

μαζί τόσο τα παιδιά των οικογενειών που προσφέρουν, όσο και τα παιδιά των οικογενειών που παίρνουν βοήθεια, και έτσι σπάμε την ενοχή και τη ντροπή και το ταμπού αυτού που έχει και αυτού που δεν έχει. Άρα κατακτάς την ισοτιμία.

Έτσι, φτιάχνεις ένα σχολείο, το οποίο παράλληλα με την αλληλεγγύη αναπτύσσει μία δημοκρατία, όπου ανθίζουν οι ψυχές των ανθρώπων και των παιδιών, και παράγει έναν πολιτισμό. Πέρυσι τον Ιούνιο με τα παιδιά της έκτης δημοτικού ανεβάσαμε την θεατρική παράσταση «Το μεγάλο μας τσίρκο». **Τον φασισμό, λοιπόν, δεν τον χτυπάς μόνο με συλλαλητήρια, αλλά σε όλες τις εκδηλώσεις της ζωής και στην καθημερινότητα.** Καταρρίπτουμε με αυτήν τη λογική το στερεότυπο της αριστεράς ότι όλα αυτά δεν λύνουν το πρόβλημα, ότι είναι χριστιανικά και φιλανθρωπικά. Υπάρχουν άλλα εφτά κοινωνικά παντοπωλεία μόνο στο Κερατσίνι, αλλά και σε όλη την Ελλάδα δεν υπάρχει σχολείο που να μην έχει μία δομή αλληλεγγύης, μικρή ή μεγάλη.

Υπάρχει μία (δυσ)αναλογία ανάμεσα στην ύπαρξη δομών αλληλεγγύης και στην παρουσία του ναζισμού; Δηλαδή, πιστεύετε ότι όπου υπάρχουν ισχυρές δομές αλληλεγγύης, μειώνεται η παρουσία και η απεύθυνση των ναζί;

Δάσκαλος: Φυσικά, είμαι πεπεισμένος γι’ αυτό. Το έχω δει στην πράξη. Το Πέραμα έχει τους Γιατρούς του Κόσμου, που είναι μια δομή αλληλεγγύης. Όπου υπάρχουν τέτοιες δομές και αναπτύσσεται ένας άλλος πολιτισμός, η Χρυσή Αυγή είναι απέξω. Η Χρυσή Αυγή Περάματος πήγε στο σχολείο, που είναι δίπλα στα τοπικά γραφεία τους, και πρότεινε να ενισχύσει το κοινωνικό παντοπωλείο του σχολείου αλλά εισέπραξε άρνηση. Αυτό που κάνουμε εμείς αποπνέει αγάπη και συλλογικότητα, ενώ η Χρυσή Αυγή αποπνέει νταβατζιλίκι. Επιπλέον, όταν βοηθάμε ο ένας τον άλλο, αυτό σημαίνει πως κάνουμε και αγώνες μαζί. Και τέτοιοι αγώνες έχουν γίνει. Όταν χρειάστηκε οι γονείς εργαζόμενοι στον δήμο να διεκδικήσουν τα δεδουλευμένα τους, τότε μαζευτήκαμε εκατό. Το ίδιο συνέβη και με τη 10ήμερη κατάληψη του σχολείου αλλά και με τους αγώνες της γειτονιάς για την απομάκρυνση των κεραιών κινητής τηλεφωνίας από την περιοχή.

Τι νομίζετε ότι πραγματικά ελκύει κάποιον και ειδικά έναν έφηβο στις ναζιστικές ιδέες;

Δάσκαλος: Η Χρυσή Αυγή βρίσκει απάγκιο σε ανθρώπους με χαμηλή αυτοεκτίμηση, που κανιβαλίζουν και είναι επιρρεπείς στον κοινωνικό αυτοματισμό. Το βλέπουμε και στα σχολεία, όπου έχουν εμφανιστεί γονείς κρυπτο-χρυσαυγίτες και με πολύ έμμεσο τρόπο προσπαθούν να αποτρέψουν να πάμε σε θεατρικές παραστάσεις με θέμα τον ρατσισμό ή απαξιώνουν όσους σιτίζονται από το κοινωνικό παντοπωλείο. Ωστόσο, οι άνθρωποι αλλάζουν. Δύο ώρες μετά τη δολοφονία του Παύλου Φύσσα, άνθρωποι στη γειτονιά, που τους ξέρουμε, ήρθαν και μας βρήκαν και μας είπαν ότι ένιωσαν πάρα πολύ άσχημα, γιατί ψήφισαν Χρυσή Αυγή και δεν μπορούν να συγχωρήσουν τον εαυτό τους.

Μαθητής: Τα παιδιά στην εφηβεία είναι επιρρεπή στη μόδα και τώρα έγινε μόδα να είσαι χρυσαυγίτης. Η “μόδα” αυτή δεν βρήκε τυχαία απήχηση αλλά για κάποιους λειτούργησε ως “κάλυψη”, για να το παίξουν κάποιοι στο σχολικό περιβάλλον και να εμφανιστούν ότι “έχουν γνωριμίες” και ότι μπορεί να τις ενεργοποιούν για να λύνουν τις διαφορές τους. Επιπλέον, πολλά παιδιά η Χρυσή Αυγή τα τράβηξε γιατί οι γονείς τους είχαν μία κακή οικονομική κατάσταση, υπήρχε ένα κακό κλίμα στο σπίτι και όλο αυτό το κενό και το αρνητικό συναίσθημα βρήκε διέξοδο στην ένταξη σε μία ομάδα. Επίσης, πολλά παιδιά είχαν πολύ μίσος μέσα τους και έπρεπε κάπου να το διοχετεύσουν. Αλλά και το bullying για εμένα είναι μία πηγή ρατσισμού. Κάθε παιδί που λυντσάρει ή λυντσάρεται ή ακόμη και παραμένει παρατηρητής σε φαινόμενα bullying, επηρεάζεται και γίνεται επιρρεπές στον φασισμό. Βεβαίως το bullying υπάρχει πολλά χρόνια αλλά τώρα αυξήθηκε και πλαισιώθηκε από τον ναζισμό.

Ο ναζισμός είναι αντικοινωνικό φαινόμενο, ακριβώς γιατί δεν ανέχεται ούτε καν το δικαίωμα ύπαρξης στη διαφορετικότητα. Ποιες οι επιπτώσεις από την απήχηση τέτοιων ιδεών στις σχολικές κοινότητες;

Μαθητής: Έχει αυξηθεί πολύ το φαινόμενο της στοχοποίησης

μεταναστών μαθητών. Παράλληλα, υπάρχει ένας ρατσισμός μεταξύ κοινωνικών τάξεων ανάμεσα στους μαθητές. Δηλαδή ένας αμοιβαίος ρατσισμός ανάμεσα σε παιδιά εύπορων και φτωχών οικογενειών. Και αυτήν τη στιγμή την ισορροπία κρατούν τα παιδιά που προέρχονται από μεσαία στρώματα. Πολλά δε παιδιά, που είναι φασίστες, χωρίς να είναι απαραίτητα από φτωχές οικογένειες, υποδαυλίζουν αυτήν τη σύγκρουση. Έτσι, η μεσαία τάξη γίνεται ο ρυθμιστικός παράγοντας ανάμεσα στον πλούτο και στη φτώχεια και προσπαθεί να κρατήσει μία ηθική ισορροπία.

Το σχολείο είναι μία μικρογραφία της κοινωνίας μας, μίας βαθιά διαστρωματωμένης και ιεραρχικής κοινωνίας σε κατάσταση σήψης και διάλυσης. Πώς ενισχύει τις ναζιστικές ιδέες στα σχολεία η επικράτηση ολοκληρωτικών λογικών σε κεντρικό πολιτικό επίπεδο;

Δάσκαλος: Σε αυτές τις συνθήκες, οι δάσκαλοι είναι αντιμέτωποι με δύο επιλογές. Είτε να επανακαθορίσουν τον ρόλο τους ως δάσκαλοι είτε να υποταχθούν εντελώς. Η μεγάλη πλειοψηφία των δασκάλων έχει αποφασίσει να βάλει το λιθαράκι της απέναντι στην κοινωνική σήψη. Μας δίνεται μια μεγάλη ευκαιρία και νομιμοποιούμαστε να ξαναθέσουμε το μάθημα της ιστορίας από την αρχή. Έτσι, για παράδειγμα, το σωματείο μας ο Πλουμπίδης έχει φτιάξει ένα ολοκληρωμένο ιστορικό υλικό για τον φασισμό από βιβλία, κείμενα, φωτογραφίες και βίντεο σε ψηφιακή μορφή, το οποίο μοιράζει στα παιδιά. Επιπλέον, με τα παιδιά πήγαμε στο μνημείο της ιστορικής μάχη της ηλεκτρικής, όπου οι αντάρτες του ΕΛΑΣ έσωσαν το εργοστάσιο από τους Γερμανούς κατά την αποχώρησή των τελευταίων, όπως και παλιοί αντάρτες ήρθαν και μίλησαν στα παιδιά. Αλλά και τον Μάη θα πάμε στο μπλόκο της Κοκκινιάς. Τέτοιες εκδηλώσεις και δράσεις γίνονται σε σχολεία σε όλη την Ελλάδα. Αυτά η πλειοψηφία της κοινωνίας τα επικροτεί και τα επιβραβεύει. Έτσι, μπορούμε να αποτελέσουμε από τα κάτω –και το κάνουμε– το αντίπαλο δέος ενάντια στον άνωθεν επιβαλλόμενο εκφασισμό της κοινωνίας.

Μαθητής: Σίγουρα οι μαθητές επηρεάζονται αρκετά από επιδράσεις που έρχονται απέξω, ωστόσο σε μικρότερο βαθμό από ό,τι άλλοι κοινωνικοί χώροι. Έτσι, μπορεί να τους επηρεάσει για

παράδειγμα πολύ ένα κείμενο που θα τους μοιράσεις. Κάθε παιδί θέλει να νιώσει μεγάλος και γι' αυτό θα επηρεαστεί από αυτά που θα του πει ένας μεγάλος. Τα κανάλια αλλά και το ίντερνετ παίζουν για τα παιδιά έναν τεράστιο ρόλο. Πολλά παιδιά βλέπουν άπειρες ώρες τηλεόραση, βλέποντας ό,τι σαχλαμάρα να 'ναι. Μετά τη δολοφονία του Παύλου Φύσσα, που πολλά από τα κανάλια ξαφνικά έβγαλαν "αντιφασισμό", πολλοί μαθητές θίχτηκαν. Εκείνα τα παιδιά, που καθοδηγούνταν απόλυτα από τη Χρυσή Αυγή κατ' επιλογή τους, βέβαια δεν άλλαξαν. Άλλαξαν όμως όσοι φλέρταραν με τη Χρυσή Αυγή. Και άκουσα από πολλά παιδιά τη φράση «ε, όχι και έναν 34χρονο Έλληνα». Και αυτό είναι μία τεράστια συζήτηση, δηλαδή το πώς τόσος κόσμος ευαισθητοποιήθηκε με το ότι ο Φύσσας ήταν Έλληνας, και αυτό γιατί φοβήθηκαν ότι ίσως κάποια στιγμή αποτελέσουν και αυτοί στόχο των ναζί.

Εκφράζεται κοινωνικός αντιφασισμός από μαθητές και μαθητικές ομάδες, πώς εκδηλώνεται, πόσο οργανωμένος είναι και πώς μπορεί να διευρυνθεί;

Μαθητής: Το μεγαλύτερο όπλο των αντιφασιστών και στα σχολεία είναι η ενημέρωση. Σε ένα σχολείο, βασικό ρόλο στην ενημέρωση μπορεί να παίξει το μάθημα της ιστορίας. Ηθελημένα ή μη, στο μάθημα της ιστορίας, όπως γίνεται αυτή τη στιγμή, παραλείπονται ή αποσιωπώνται διάφορα σημεία, όπως η δράση του ΕΛΑΣ στην κατοχή. Φυσικά είναι και στην προσωπικότητα του κάθε καθηγητή πόση μεταδοτικότητα έχει και πόσο μπορεί να περάσει αντιφασιστικά μηνύματα στα παιδιά. Δυστυχώς, ως προς τον αντιφασισμό οι μαθητές μπορούμε να κάνουμε λίγα πράγματα. Γιατί ο συμμαθητής, ενώ μεγαλοποιεί την αυθεντία του καθηγητή, μηδενίζει και δεν ακούει τις απόψεις των συμμαθητών του. Έτσι, πολλά παιδιά προσπαθούν ατομικά να αποτρέψουν τους συμμαθητές τους από την επιρρέπεια στις ιδέες της Χρυσής Αυγής, αλλά λόγω του πράγματος αυτού πολύ δύσκολα βρίσκουν ανταπόκριση.

Υπάρχουν ομάδες αντιφασιστών μαθητών, αλλά έχουν μικρό αντίκτυπο. Το πρόβλημα είναι πως όσοι μαθητές ασχολούνται είναι λίγοι, ενώ υπάρχουν πολλοί μαθητές, που ενώ συμφωνούν με τον αντιφασισμό, λειτουργούν με την ανάθεση. Περαιτέρω, οι

περισσότεροι μαθητές έχουν πολύ φορτωμένο πρόγραμμα, ενώ λειτουργούν με τον αυθορμητισμό, και έτσι δυσκολεύονται να έχουν μία συνεπή συμμετοχή σε αντιφασιστικές συλλογικότητες.

Θα ήθελα ένα τελευταίο σχόλιο, για να κλείσουμε την κουβέντα μας.

Δάσκαλος: Με την επίθεση που σήμερα δέχεται η κοινωνία, οι δάσκαλοι, που έχουν μία κοινωνική προσφορά και δράση, πρέπει να έχουν μία ολιστική αντιμετώπιση του θέματος. Πρέπει δηλαδή ως δασκάλους πια να μην μας απασχολεί μόνο η διδασκαλία του παιδιού αλλά και αν το παιδί έχει να φάει, αν έχουν δουλειά οι γονείς του και ποια είναι η κατάσταση στη γειτονιά. Και οι υποχρεώσεις μας δεν πρέπει να σταματάνε στην αίθουσα διδασκαλίας αλλά να διευρύνονται στις δομές αλληλεγγύης και στις κοινωνικές δράσεις. Να βλέπουμε το σχολείο ως ένα κομμάτι της γειτονιάς. Τα πάντα όλα δηλαδή. Γι’ αυτό, ξαναθυμίζω το ζήτημα των εναλλακτικών παραγωγικών δομών. Το σαπουνάκι αλληλεγγύης που φτιάχνουμε έχει τον συμβολισμό του και το τελικό του αποτέλεσμα. Ζητούμενο λοιπόν είναι η σχολική κοινότητα να ανοίξει παράθυρα στην κοινωνία, στη γειτονιά. Έτσι απαντάμε και στη ρητορική του συστήματος περί ανοιχτού σχολείου, εννοώντας ανοιχτού στην αγορά. Εμείς λέμε βεβαίως ανοιχτό σχολείο αλλά ανοιχτό στην πραγματική ζωή, σε όλα τα επίπεδά της, στον πολιτισμό, στην οικονομία και στην πολιτική.

Μαθητής: Όλοι μας, όλα τα παιδιά, φοβόμαστε τι θα γίνει μετά. Και αυτός ο φόβος καλλιεργεί τον φασισμό. Η αγωνία για το μέλλον, για την επαγγελματική και οικονομική αποκατάσταση δημιουργεί άγχος και φόβο, που δημιουργεί την ανάγκη για στηρίγματα. Ένα τέτοιο στήριγμα μπορεί να αποτελέσει και η Χρυσή Αυγή, που κάποια παιδιά –κυρίως από τα επαγγελματικά λύκεια– τη βλέπουν και σαν τρόπο επαγγελματικής αποκατάστασης.

Το κείμενο δημοσιεύτηκε στο Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 13